

TC
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**TOPLUMSAL DEĞİŞMENİN AİLE VE YAŞLILAR
ÜZERİNE ETKİSİ**

(İstanbul'daki Beş Huzurevinde İnceleme)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sevim ATİLA

Enstitü Anabilim Dalı: Sosyoloji

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ali Rıza ABAY

HAZİRAN - 2006

TC
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**TOPLUMSAL DEĞİŞMENİN AİLE VE YAŞLILAR
ÜZERİNE ETKİSİ
(İstanbul'daki Beş Huzurevinde İnceleme)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sevim ATİLA

Enstitü Anabilim Dalı : Sosyoloji

Bu tez 19/06/2006 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı	Jüri Üyesi	Jüri Üyesi
Prof. Dr. Ali Rıza ABAY	Doç. Dr. Ali SEYYAR	Yrd. Doç. Dr. Fethi GÜNGÖR

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Sevim ATİLA

19.06.2006

ÖNSÖZ

Değişme her toplum için vazgeçilmez bir olgudur. Toplumsal değişme her toplumun kendi yapısına göre farklı süreçte ve hızda gerçekleşir. Aile toplumun temel kurumudur. Bu anlamda toplumsal değişimin aile yapısında meydana getirdiği etkiler önem kazanmaktadır. Bu çalışmada toplumsal değişimin aile ve özelde yaşlılar üzerine olan etkileri incelenmiştir. Bu amaçla İstanbul'daki beş huzurevinde uygulama yapılmıştır. Bu çalışmanın hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Ali Rıza ABAY'a teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim. Ayrıca, bu çalışmanın tamamlanmasında çok önemli destekleri bulunan Doç. Dr. Ali SEYYAR ve Yrd. Doç. Dr. Fethi GÜNGÖR hocalarıma şükranlarımı sunarım.

Sevim ATİLA
19.06.2006

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	iii
TABLolar LİSTESİ.....	iv
ÖZET.....	vi
SUMMARY.....	vii
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1 : ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ.....	4
1.1. Konu ve Problem.....	4
1.2. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	5
1.3. Metod ve Teknikler.....	5
1.4. Evren ve Örneklem.....	5
1.5. Araştırmanın Amacı.....	5
1.6. Araştırmanın Hipotezi.....	6
1.7. Araştırmanın Varsayımı.....	6
1.8. Kavramlar.....	6
1.9. Araştırma Yapılan Huzurevlerine Genel Bir Bakış.....	7
1.9.1. Darülaceze.....	7
1.9.2. Maltepe Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi.....	9
1.9.3. Hayat Huzurevi.....	10
1.9.4. Bağcılar Huzurevi.....	10
1.9.5. Yeşilköy Huzurevi.....	10
BÖLÜM 2: TOPLUMSAL YAPI VE TOPLUMSAL DEĞİŞME.....	11
2.1. Toplumsal Değişme Tipleri.....	15
2.2. Toplumsal Değişme Kuramları.....	16
2.2.1. Büyük Boy Kuramlar.....	17
2.2.1.1. Organizmacı Modeller.....	17
2.2.1.2. Evrimci Modeller.....	18
2.2.1.3. Diyalektik modeller.....	23
2.2.2. Orta Boy Kuramlar.....	24
2.2.2.1. Yapısal-Fonksiyonel Modeller.....	24
2.2.2.2. Çatışma Modelleri.....	26
2.2.3. Küçük Boy Kuramlar.....	27
2.2.3.1. Grupsal Modeller.....	27

2.2.3.2. Bireyci Modeller.....	28
BÖLÜM 3: AİLE.....	29
3.1. Aile Kavramı ve Tanımı.....	29
3.2. Ailenin Önemi ve Fonksiyonları.....	31
3.3. Aile Türleri.....	37
3.4. Aile ve Toplum.....	39
3.5. Toplumsal Değişme ve Aile.....	41
3.6. Geçmişten Günümüze Geleneksel Geniş Aile ve Fonksiyonları.....	44
3.7. Toplumsal Değişme Sürecinde Çekirdek Aile ve Fonksiyonları.....	46
BÖLÜM 4: YAŞLILIK.....	50
4.1. Yaşlılık Kavramı ve Tanımı.....	50
4.2. Yaşlılıkla İlgili Teoriler.....	52
4.3. Yaşlılarda Sıkça Görülen Hastalıklar.....	53
4.4. Toplumun Yaşlılara Bakışı.....	55
4.5. Geçmişten Günümüze Yaşlılık ve Toplum.....	57
4.6. Yaşlıların İhtiyaçları.....	59
4.6.1. Biyolojik İhtiyaçlar.....	60
4.6.2. Sosyal İhtiyaçlar.....	60
4.6.3. Psikolojik İhtiyaçlar.....	60
4.7. Geçmişten Günümüze Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar.....	60
4.8. Sosyal Hizmetler ve Sosyal Bakım.....	62
4.9. Bir Sosyal Hizmet Kurumu Olarak Huzurevleri.....	65
4.10. Türkiye’de ve Dünyada Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar.....	67
BÖLÜM 5: BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	70
5.1. Araştırma Sonuçları.....	70
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	90
KAYNAKÇA.....	97
EKLER.....	103
ÖZGEÇMİŞ.....	106

KISALTMALAR

- Bkz.** : Bakınız
- Çev.** : Çeviren, mütercim
- Haz.** : Yayına hazırlayan (Hrsg.=Herausgeber, yayınlayan, düzenleyen),
derleyen, editör, edited by
- SHÇEK** : Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
- x²** : Chi-Square, ki-kare
- P** : Anlamlılık düzeyi (significance)
- S** : Sayfa
- S.d.** : serbestiyet derecesi (DF = degree of freedom)
- SPSS** : Statistical Package for the Social Sciences (Sosyal Bilimler İçin
İstatistik Program Paketi)
- vd.** : ve diğerleri, çok yazarlı eserlerde ilk yazardan sonrakiler; ve devamı,
anılan yer ve devamında

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Cinsiyet Dağılımı.....	70
Tablo 2: Yaş Dağılımı.....	70
Tablo 3: Huzurevine Gelmeden Önce Yaşanılan Yerin Özelliği.....	71
Tablo 4: Öğrenim Durumu.....	71
Tablo 5: Medeni Durumu.....	71
Tablo 6: Çocuk Sayısı.....	72
Tablo 7: Kardeş Sayısı.....	72
Tablo 8: Yakın Akraba Durumu.....	73
Tablo 9: Yakın Akrabalarla Görüşme Durumu.....	73
Tablo 10: Huzurevinde Kalma Süresi.....	73
Tablo 11: Huzurevine Gelme Sebebi.....	74
Tablo 12: Huzurevine Gelmeden Önce Kiminle Kaldığı.....	75
Tablo 13: Ziyaretçi Sıklığı.....	76
Tablo 14: Genelde Olarak Ziyarete Gelen Kişi Dağılımı	76
Tablo 15: Gelir Kaynağı.....	77
Tablo 16: Huzurevine Ücret Ödeme Durumu.....	77
Tablo 17: Ebeveynlerinin Yaşlılık Dönemlerinde Kaldığı Yer Durumu.....	77
Tablo 18: Tercih Durumunda Şu An Kalmak İstenen Yer Durumu.....	78
Tablo 19: Yaşayan Kardeşin Şuan Kaldığı Yer Durumu.....	78
Tablo 20: Huzurevinde Birlikte Kalınan Kişi Durumu.....	79
Tablo 21: Devletten Beklenti Durumu.....	79
Tablo 22: Aile Büyüklerinin Nerede Yaşaması Gerektiğine İlişkin Görüşlerin Dağılımı.....	80
Tablo 23: Yaşlıların huzurevinde Kalma Nedenine İlişkin Görüşlerin Dağılımı.....	81
Tablo 24: Ebeveynleri Döneminde Huzurevlerinin Yaygın Olup Olmama Durumu	81
Tablo 25: Zaman İçinde Yaşlılara Verilen Değerin Değişme Durumu	81
Tablo 26: Daha Önceki Zamanda Yaşasa Nerede Kalıyor Olacağı Durumu.....	81
Tablo 27: Huzurevi Hakkındaki Düşünce Durumu.....	82
Tablo 28: Yaşlıların Şu An Olmak İstedikleri Yer Durumu.....	82
Tablo 29: Yaşlıların Huzurevine Gelmeden Önce Huzurevi Hakkındaki Düşünce Durumu	82

Tablo 30: Geçen Zamanla Birlikte Aile İçinde Yaşlıların Söz Hakkı Durumu.....	83
Tablo 31: Huzurevi Kategorisi.....	83
Tablo 32: Çocuk Sayısına Göre Ziyaretçi Sıklığı Dağılımı.....	84
Tablo 33: Cinsiyete Göre Yakın Akrabalarla Görüşme Durumu.....	85
Tablo 34: Cinsiyete Göre Huzurevine Gelme Sebebi Dağılımı.....	86
Tablo 35: Cinsiyete Göre Huzurevine Gelmeden Önce Kiminle Kaldığı.....	87
Tablo 36: Cinsiyete Göre Tercih Durumunda Nerede Kalmak İstedığı.....	88
Tablo 37: Huzurevi Kategorisine Göre Şuanda Olmak İstedığı Yer Dağılımı.....	89

SAÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı: Toplumsal Değişmenin Aile ve Yaşlılar Üzerine Etkisi

Tezin Yazarı: Sevim ATİLA

Danışman: Prof. Dr. Ali Rıza ABAY

Kabul Tarihi: 19 Haziran 2006

Sayfa Sayısı: vii (ön kısım)+106 (tez)

Anabilimdalı: Sosyoloji

Bu çalışma toplumsal değişmeyle birlikte, yaşlıların konumunda meydana gelen değişmelerin tespitinin yapılmasını hedeflemiştir. Bu noktadan hareketle, İstanbul'daki 5 huzurevinde anket uygulanmıştır. Kayışdağı Darülaceze, Maltepe Huzurevi, Yeşilköy Huzurevi, Hayat Huzurevi ve Bağcılar Huzurevi'nde toplam 200 yaşlıyla görüşülmüştür.

Toplanan verilerin değerlendirilip yorumlanması neticesinde, toplumsal değişmeyle birlikte yaşlıların statü kaybına uğradığı tespit edilmiştir. Buradan yola çıkarak, yaşlıların huzurevinde kalmasının yaygınlaştığı ve huzurevi sayısının arttığı görülmüştür. Artık İstanbul'da her ilçede bir veya daha fazla huzurevi bulunmaktadır.

Sanayileşme ve kentleşmeyle birlikte kadınlar çalışma hayatına girmiştir. Aile yapısı geniş aileden çekirdek aileye doğru küçülmüştür. Teknolojik gelişmeler ve özellikle tıbbın gelişmesiyle, insan ömrü uzamış ve yaşlıların bakımı problem olarak incelemeye alınmıştır. Kadının iş hayatına girmesi yaşlıların ev içerisinde bakımını zorlaştırmış ve huzurevlerine olan ihtiyacı arttırmıştır. Artık huzurevleri sadece kimsesizleri ve düşkünleri değil, kendi isteğiyle gelen eğitimli bireyleri de içine alan bir kurumdur.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Yapı, Toplumsal Değişme, Yaşlılık, Huzurevi

Title of the Thesis: Effect of social change on family and old people (A research on five retirement house in İstanbul)

Author: Sevim ATİLA

Supervisor: Prof. Dr. Ali Rıza ABAY

Date: 19 Haziran 2006

Nu. Of pages: vii (Pre-Text)+ 106 (Main Body)

Department: Sociology

With this study, we have aimed at finding out the position of old people through social change.

From this point, a public survey has been applied to about two hundred of old people live in five different retirement homes in İstanbul, namely Darülaceze Kayışdağı, Maltepe Retirement Home, Yeşilköy Retirement Home, Hayat Retirement Home, and Bağcılar Retirement Home.

This survey has pointed out that the esteem of old people in the family has been affected in the negative way by the changing social conditions.

In the light of the results of these researches it has been determined that the number of the retirement homes and old people who stay in these homes has been increased recently.

Today, there is, at last, one retirement home in every district of İstanbul. Women have been included in business life through industrialization and urbanization. Families have been changed into the nucleus family from the expanded family. Developments in medical science have provided people longevity and care of old people has been regarded as a problem to solve

Because of that women have started to work outside the house, care of old people has become more difficult and the need of the retirement homes has been increased. Anymore, retirement homes are considered as an institution in which not only old or homeless people stay but also educated and conscious people want to live with their free will.

Keywords: Social Construction, Social Change, Old Age, Retirement Home

GİRİŞ

Yapısal-Fonksiyonalist kuramcılara göre toplumsal değişimin temelinde yapısal farklılaşma yatmaktadır ve toplum birbirine bağımlı işlevsel öğelerin bütünüdür. Bu sebeptendir ki toplumun bir noktasında meydana gelen değişim, o toplumun tamamını etkiler. Değişim kaçınılmazdır ve gereklidir. Toplumların değişimi tarihi süreç içerisinde gerçekleşmektedir. Toplumsal değişim sürecinde o toplumun içinde bulunan her kurum ve her birey değişimden nasibini alır. Değişim olmadan ilerleme ve gelişme de olmaz. Toplumlar her geçen gün kendini yeniden inşa etmektedir.

Toplumların değişimlerini en iyi kurumlarında inceleyebiliriz. Çünkü toplum bir çok işlevi yerine getiren kurumların bir bütünüdür. Kurumların herhangi birinde meydana gelen bir değişim diğer kurumları da etkiler. Özellikle aile kurumu bu açıdan başat görev üstlenmektedir. Çünkü toplumu oluşturan bireyleri yetiştiren kurum ailedir. Sadece aile değil diğer bütün kurumlar da zincirleme bir şekilde toplumun yapısına ve değişimine etki etmektedir.

Toplumsal değişim dediğimizde belli başlı dönüm noktalarından bahsetmek gerekecektir. Bunlardan biri sanayileşmedir. İnsan gücünün ve emeğinin asgari gereklilikte olması toplumsal değişimde önemli bir faktördür. Artık insanlar tarlalarda kendi işiyle uğraşmamakta, fabrikalarda yeni bir sisteme dahil olmaktadır. Bu insanlığın sadece ekonomik anlamda değişmesine neden olmakla kalmamış aynı zamanda yaşayış tarzını da değiştirmiştir. Tüm kurumların birbirini etkilediğini başta söylemiştik. Burada ekonominin kültürel yapıya olan etkisini de görmekteyiz.

Bununla birlikte kentleşme de yeni aile tiplerinin oluşmasına, yeni yaşayış şekillerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kentleşmeyle birlikte kırdan kente göç artmış ve nüfus dengesi değişmiştir. Bu sadece konut sıkıntısını doğurmakla kalmamış, yeni ve farklı kültürlerin aynı coğrafyada barınmasıyla birtakım değişimlere neden olmuştur.

Sanayileşme, kentleşme ve kadınında iş hayatına girmesiyle birlikte geleneksel geniş aile tipi yerini modern çekirdek aileye bırakmıştır. Kırsal alandaki geniş aile tipi yerini şehirdeki küçük ailelere bırakmıştır. Bazı sosyologlara göre bunu olumlu yönleri ve bazılarına göre de olumsuz yönleri ağır basmaktadır. Bizim de bu çalışmamızda değindiğimiz nokta çekirdek aileye geçme süreciyle birlikte yaşlıların aile içerisindeki durumlarında meydana gelen değişimdir.

Araştırmanın Önemi

Aile kurumu toplumsal yapı içerisindeki en temel kurumdur. Aile yapısının sağlamlığı o toplumun yapısının sağlamlılığını gösterir. Aile yapısında meydana gelen değişme tüm toplumu etkiler. Toplumsal değişmeyle birlikte aile yapısında büyük değişimler gözlenmiştir. Özellikle sanayileşme ve kentleşmeyle birlikte, köyden kente göç artmıştır bunun sonucunda farklı aile tipleri (gecekondu aile tipi) oluşmuştur. Kadın çalışma hayatına girmiştir ki bu çok önemli bir değişimdir. Bununla birlikte teknolojinin gelişimi, tıbbın gelişimi ortalama yaşam süresini arttırmıştır. Tam bu noktada bazı problemler de oluşmaya başlamıştır.

Kadının çalışma hayatına girmesiyle birlikte yaşlıların aile içerisindeki bakımı zorlaşmıştır. Geleneksel geniş aile tipinin yerini çekirdek aile tipine bırakmasıyla yaşlıların aile içerisindeki konumunda farklılıklar oluşmaya başlamıştır. Tüm bu değişimler sonucunda yaşlı bakımının toplumsal problem olarak incelenmesine ihtiyaç duyulmuştur. Yaşlı bakımı giderek yaşanmakta olan dünya için büyük öneme sahip bir alan olmalıdır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışma toplumsal değişme neticesinde genelde aile yapısında ve özelde yaşlıların aile içerisindeki konumunda meydana gelen değişimleri saptamayı amaçlamaktadır. Burada toplumsal değişimin yaşlılar üzerindeki etkisi incelenmiştir. Yaşlılar üzerinde yaptığımız çalışmada üç kuşak arasındaki değişimleri inceledik. Günümüz gençliği, ebeveynleri ve onların ebeveynleri. Bu üç kuşak arasında ne gibi farklılıkların oluştuğu incelenmiştir.

Araştırmanın Metodu

Bu çalışmada anket, mülakat ve gözlem tekniklerinden faydalanılmıştır. 30 sorudan oluşan anket formu huzurevinde kalan yaşlılarla birlikte yüz yüze yapılan görüşmeler sonucu doldurulmuştur. Bununla birlikte huzurevi yetkilileri ve çalışanlarıyla da yaşlıların durumu hakkında görüşmeler yapılmıştır. Veriler SPSS programıyla değerlendirilmiştir.

Bu amaçla İstanbul'da beş huzurevinde araştırma yapılmıştır. Bu huzurevleri Kayışdağı Darulaceze, Maltepe Huzurevi, Bağcılar Huzurevi, Yeşilköy Huzurevi ve Hayat Huzurevidir. Buradaki 200 yaşlıya daha önceden hazırlanmış olduğumuz anketi uyguladık. Yaşlıları bazıları okuma yazma bilmediği için ve büyük bir kısmı görme

sorunu yaşadığı için anket tarafımdan tek tek sohbet ortamında doldurulmuştur. Bu sebeple anket sonuçlarında cevaplanmamış soru bulunmamaktadır.

BÖLÜM 1: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

1.1. Konu ve Problem

Sözlük anlamıyla değişim bir başka biçime veya duruma girme demektir. Toplumsal değişme ise toplumun işleyişinde ve kurumların özelliklerinde meydana gelen değişimlere denir. Toplumsal değişime etken olan faktörler çok çeşitlidir ve bu faktörler toplumdan topluma ve zamandan zamana değişmektedir. Çeşitli düşünürler, toplumsal değişimin yönünü ve sebebini açıklarken farklı bakış açıları kullanmışlardır. Her toplumsal yapı, kendisini oluşturan sosyal kurumların ve insan ilişkilerinin bir bütünüdür. Toplumun herhangi bir kurumunda meydana gelen değişme, top yekun bir toplumu değiştirir.

Aile kurumu bir toplumda en temel kurum vazifesini görür. Özellikle sanayileşme ve kentleşme süreciyle birlikte toplumsal değişme ve dolayısıyla aile yapısında değişim yaşanmıştır. Kentleşmeyle birlikte, köyden kentlere göç başlamış ve farklı aile tipleri (Gecekondu ailesi gibi) oluşmaya başlamıştır. Sadece yeni aile tipleri oluşmakla kalmamış, mevcut aile yapıları da değişime uğramıştır. Burada özellikle sanayileşme ile birlikte geleneksel geniş ailenin çekirdek aileye dönüşümü bağlamında yaşlılık çalışma konusu olarak incelenmiştir.

Toplumsal değişimle birlikte aile küçülmekle kalmamış, aile içerisindeki bireylerin rollerinde de farklılıklar oluşmaya başlamıştır. Ailenin küçülmesiyle birlikte, geleneksel geniş ailenin üstlendiği fonksiyonların büyük bir kısmı diğer kurumlara aktarılmıştır.

Aile yapısının değişimi tek tek fertlerin aile içerisindeki rollerinin de değişimine neden olmuştur. Teknolojik gelişmelerle, tıbbi alandaki gelişmelerle dünya üzerindeki yaş ortalaması artmaktadır. Bu da nüfusun hızla yaşlanmaya doğru gittiğini göstermektedir. Modern toplumun üreten bireye öncelik tanınmasıyla birlikte aile içerisindeki yaşlıların konumunda gerileme olmuştur. Çekirdek ailenin baskın aile haline gelmesiyle ve kadınların çalışma hayatına girmesiyle birlikte, yaşlılık çağdaş toplumsal bir problem haline gelmiştir. Böylece yaşlılık probleminin çözümüne yönelik farklı yaklaşımlara ve kurumlara ihtiyaç duyulmuştur. Bu araştırma, toplumsal değişimin aile ve özellikle yaşlılar üzerindeki etkisinin ne yönde olduğunu ve huzurevindeki yaşlıların ne sebeplerle buralarda bulunduğunu ortaya koymaya yönelik durum tespiti yapılmasını hedeflemiştir.

1.2. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmanın teorik çerçevesi yaşlıların konumunda meydana gelen değişim ile sınırlandırılırken, alan araştırması da İstanbul'daki Maltepe Huzurevi, Kayışdağı Darülaceze, Hayat Huzurevi, Yeşilköy Huzurevi ve Bağcılar Huzurevi'ndeki bilinci yerinde olan yaşlılarla sınırlandırılmıştır. Huzurevinde kalan yaşlıların yaşlılığa ve huzurevlerine bakışı incelenmiştir. Araştırmanın İstanbul'da yapılmasındaki sebep, Türkiye'nin dört bir yanından gelen insanları içinde barındırmasıdır. Her kültürden ve her yöreden insanların bulunduğu İstanbul şehrinin, araştırmamızın geçerliliği ve güvenilirliği açısından daha yansıtıcı olacağı düşünülmüştür. Bu çalışmada huzurevlerindeki yaşlılar incelenmiş olup, evde bakım konu dışı tutulmuştur.

1.3. Metod ve Teknikler

Bu çalışmada anket, mülakat ve gözlem tekniklerinden faydalanılmıştır. 30 sorudan oluşan anket formu huzurevinde kalan yaşlılarla birlikte yüz yüze yapılan görüşmeler sonucu doldurulmuştur. Bununla birlikte huzurevi yetkilileri ve çalışanlarıyla da yaşlıların durumu hakkında görüşmeler yapılmıştır.

1.4. Evren ve Örneklem

Toplumsal değişimin aile ve yaşlılar üzerine olan etkilerini incelediğimiz araştırma Huzurevlerinin en yoğun olduğu il olan İstanbul'da yapılmıştır. Araştırmada ikinci evren olarak İstanbul'da bulunan Maltepe Huzurevi, Kayışdağı Darülaceze, Hayat Huzurevi, Yeşilköy Huzurevi, Bağcılar Huzurevi seçilmiştir. Örneklem olarak huzurevlerinde yaşayan ve bilinci yerinde olan yaşlı bireyler seçilmiş ve kendileriyle anket yapılmıştır.

1.5. Araştırmanın Amacı

- Yaşamakta olan toplumsal değişimin aile ve yaşlılar üzerindeki etkisinin boyutunu incelemek
- Toplumsal değişimle birlikte statü kaybına uğrayan yaşlıların toplum içersinde yeniden fark edilmelerine ve ihtiyaçlarının tespitine yardımcı olmak
- Huzurevinde kalan yaşlıların ihtiyaçlarını belirlemek ve bu ihtiyaçlardan toplumun haberdar olmasını sağlamak.

1.6. Araştırmanın Hipotezi

Genel Hipotez: Toplumsal değişme sonucu yaşlıların huzurevlerinde kalma oranının artmasıyla birlikte yaşlılar toplumda statü kaybına uğramıştır.

Alt Hipotezler:

- a-Yaşanmakta olan toplumsal değişme aile yapısına etki etmiştir ve aile geniş aileden çekirdek aileye doğru küçülmüştür.
- b-Değişimin aile yapısına olan etkilerinden biri de yaşlıların aile içerisinde yaşama oranının azalması ve huzurevinde kalma oranının artmasıdır.
- c-Yaşlı bireyler aile içerisinde yaşamayı huzurevinde yaşamaya tercih etmektedirler.
- d-Huzurevleri artık sadece kimsesiz ve düşkünlerin kaldığı yer özelliğini değiştirmiş, eğitilmiş insanların kendi tercihleriyle kaldıkları yer özelliğini de taşımaya başlamıştır.

1.7. Araştırmanın Varsayımı

- Kendileriyle anket yaptığımız kişiler sorularımıza samimi ve doğru yanıt vermişlerdir.
- Örneklem evreni temsil edecek niteliktedir.

1.8. Kavramlar

Araştırmamız içinde kullanılacak ve bilinmesi gereken kavramlar ve tanımlar aşağıda belirtilmiştir.

Toplumsal Yapı: Genel anlamda toplumsal yapı, bireyler arası kurumlaşmış ilişkiler bütünüdür. Toplumsal yapı başlıca toplumsal grup ve kurumlardan oluşur. Bu şekilde toplum içerisinde ilişkiler düzeni sağlanmaktadır.

Toplumsal Değişme: Toplumun yapısı, toplumu meydana getiren birimlerin ilişkilerinin değişimi toplumsal değişme olarak adlandırılır.

Geleneksel Geniş Aile: Geleneksel toplumların bir kurumu olan geniş aile, ekonomik ve siyasal bir birlik olarak da düşünülür. Bu ailede ana, baba, evli çocukların, ana yada baba yanından yakınların ve onların eş ve çocuklarının bir çatı altında yaşadıkları görülür. Ataerkil geniş ailede belli hiyerarşik yapılardan da söz edilebilir.

Çekirdek Aile: En küçük kurumsallaşmış aile tipi olan çekirdek aile, anne, baba ve evlenmemiş çocuklarından oluşur. Geleneksel aileye karşılık, modern toplumlarda aile tipi, çekirdek aile olarak belirlenir.

Kentleşme: Sanayi devrimiyle birlikte, nüfusun sanayinin yoğun olduğu bölgelere taşınmasıdır.

Yaşlılık: Yaşlılık ve yaşlanma kavramları aynı gibi gözükseler de farklı anlamlara sahiptirler. Yaşlılık daha çok bir durumu ifade etmektedir. Yaşlılık, toplum içinde belli bir yaşın üzerindeki tanımlar. Yaşlanma ise sadece biyolojik değil, toplumsal boyutları olan bir durumdur, ve bir süreci ifade eder. Genel olarak yaşlılık tanımı yapılırken belli bir yaş ölçütü olarak alınmaktadır. Başlangıcı 60-65 yaş olarak kabul edilen biyolojik ve duygusal olarak değişimlerin meydana geldiği dönem yaşlılık olarak adlandırılmaktadır.

Sosyal Politika: Geniş anlamıyla sosyal politika, bir ülkede çeşitli toplumsal sorunlara karşı uygulanan politika ve önlemler bütünüdür.

Huzurevi: Kurumlar, toplumda beliren ihtiyaçları karşılamaya yönelik varolurlar. Huzurevleri de yaşlıların bakımı, sağlığı ve barınma görevini üstlenmiş toplumsal bir kurumdur.

1.9. Araştırma Yapılan Huzurevlerine Genel Bir Bakış

1.9.1. Darülaceze

Sultan II. Abdülhamit, kadın, erkek, yoksul, sakat ve kimsesizleri korumak, İstanbul'da başıboş gezen çocukları bir araya toplayarak, zanaat sahibi olmalarını sağlamak, ihtiyar ve kimsesizlerin son yıllarını huzur içinde geçirmelerini temin etmek maksadıyla 7 Kasım 1892 tarihinde Darülacezenin temelleri atıldı. Darülaceze 28.500 metre karelik bir alan üzerinde başta Abdülhamit Han olmak üzere hayır sahiplerinin katkıları ile kuruldu ve 1895 yılında hizmete açıldı.

1924 yılında itibaren İstanbul Belediyesine devredilen Darülaceze 1999 yılına kadar hizmetlerini belediye bünyesinde devam ettirdi. Okmeydanı Darülaceze tesislerinin talebi karşılamada yetersiz kalması ile Anadolu yakasında yeni bir kampus yapılmasına karar verildi. Halen Avrupa yakasındaki Darülaceze İstanbul valiliğine bağlı bir birim olarak hizmete devam ederken, Anadolu yakasındaki Darülaceze'de İstanbul Büyükşehir Belediyesine bağlı ayrı bir birim olarak hizmete devam etmektedir.

Alan araştırmamızın bir ayağını oluşturan İstanbul Büyükşehir Belediyesi bünyesindeki Darlacezeyi daha yakından tanıyacak olursak; İstanbul Büyükşehir Belediyesi Darülaceze Müdürlüğü'nün Birimleri:

Kervansaray Sitesi: 61 yataklı olan ve iki kattan oluşan bu birimde müşahede altında tutulan 57 sakin kalmaktadır.

Papatya Sitesi: Zihinsel engelli kadınların kaldığı bu birim 80 yataklı olup, 71 sakin kalmaktadır.

Dolunay Sitesi: 80 yataklı ve iki kattan oluşan bu birimde zihinsel engelli 80 erkek sakin kalmaktadır.

Güven Sitesi: Kendi kendine yetebilen kadın sakinlerin kaldığı ünitelerdir. 132 yataklı olan ve iki kattan oluşan bu birimde 112 kadın sakin kalmaktadır.

Sevgi Sitesi: Kendi kendine yetebilen erkek sakinlerin kaldığı ünitelerdir. 132 yataklı olan ve iki kattan oluşan bu birimde 129 sakin kalmaktadır.

Huzur Sitesi: Engelli ve yatağa tam bağımlı erkek ve kadın sakinlerin kaldığı ünitelerdir. 160 yataklı olan ve iki kattan oluşan bu birimde toplam 107 sakin kalmaktadır.

Çocuk Evi: Çocuk evi 5-12 yaş arası çocuklara hizmet veren ünitelerdir. 80 kişilik kapasiteye sahip olan çocuk evinde 23 kız-erkek çocuk yaşamaktadır.

Sosyal Aktiviteler Merkezi, İbadethaneler, Spor Salonu, Doğal Dinlenme Alanı, Hobi Bahçesi, Hayvanat Bahçesi

Araştırma 1000 yatak kapasiteli Kayışdağı Darlacezede yapıldı. Huzurevinde mdr, müdür yardımcısı, sosyal çalışmacı, doktor, fizyoterapist, diyetisyen, ğretmen, ahçı, kaloriferci, terzi ve teknisyen olmak üzere geniş bir kadro bulunmaktadır.

Aceze Alınma Esasları

- İstanbul Darülaceze Müdürlüğü'ne 18 yaşını doldurmuş, İstanbul doğumlu veya asgari 5 seneden beri devamlı İstanbul'da oturan, gerek İstanbul'da gerekse taşrada kendisinin bakımından kanunen sorumlu kimsesi bulunmayan yahut bulunup ta onların da kendilerini geçindirmekten aciz oldukları tespit edilmiş, bedensel fonksiyon kaybına neden olan organ yokluğu veya bozukluğu sonucu kendilerini geçindiremeyen kimselerle, yaşlılar ve sokakta bulunmuş kişiler kabul edilirler.

- Kendilerini geçindirebilecek ekonomik güce sahip olup, ücret karşılığı mallarını ölünceye kadar bakmak şartıyla İstanbul Darülaceze Müdürlüğü'ne bağış veya ferağ eden kişiler de kabul edilirler.

- İstanbul Darülaceze Müdürlüğü hizmetlerinin yürütülmesi ve sunulmasında sınıf, ırk, din, dil, mezhep ve bölge farklılığı gözetilmez.

- Hizmet talebinin hizmet arından fazla olması halinde, acezenin İstanbul Darülaceze Müdürlüğü'ne kabulünde önce muhtaç derecesi bilahare başvuru sırası esas alınır.

- 18 yaşından büyük çocukları olmasına rağmen çocuklarının öğrenci ve askerlik görevini ifa ettiğini belirterek İstanbul Darülaceze Müdürlüğü'ne müracaat eden kimseler, bu süre zarfında İstanbul Darülaceze Müdürlüğü'nde barındırılır.

1.9.2. Maltepe Huzurevi Yaşlı Bakım Ve Rehabilitasyon Merkezi

Kuruluşun Tarihçesi

1 mart 1972 tarihinde İstanbul İl Özel İdare Müdürlüğü tarafından 100 kişilik olarak hizmete açılmıştır. 1978 yılında Sağlık Bakanlığı'na devredilmiştir. 1982 yılında yeni ilave edilen binalar ile kapasite 250 olmuştur. 1995 yılında C blok, 1996 yılında da D blok binaları açılmış ve eski olan revir binasının 1999 yılındaki depremde zarar görene kadar hizmet vererek 450 yaşlıya bakılmıştır.

Deprem sonrası hasar gören bloklar nedeniyle 290 yatak kapasitesiyle yaşlılara hizmet verilmektedir. Deprem takviyesi yapılacak bloklara 10.06.2003 tarih ve 623 sayılı Genel Müdürlük onayı ile yaşlı alımı durdurulmuştur.

Şu anda 134 kadın, 131 erkek toplam 265 yaşlıya hizmet verilmektedir.

Huzurevinde çalışan görevli personel olarak Darülaceze de saydığım görevlilerin tamamı hizmet vermektedir.

Huzurevine Kabul Koşulları

- 60 yaşından büyük olmak
- Kendi gereksinmelerini karşılamasını engelleyici bir rahatsızlığı bulunmamak, yeme, içme, banyo, tuvalet ve bunun gibi günlük yaşam etkinliklerini bağımsız olarak yapabilecek durumda olmak
- Ruh sağlığı yerinde olmak
- Bulaşıcı hastalığı olmamak
- Uyuşturucu madde bağımlısı olmamak

- Sosyal ve/veya ekonomik yoksulluk içinde bulunduğu sosyal inceleme raporu ile saptanmış olmak

1.9.3. Hayat Huzurevi

- 1997'de Büyükçekmece'de hizmete başlamıştır.
- 36 yatak kapasitelidir.
- Araştırma yapıldığı zamanda huzurevinde 20 kişi kalmaktaydı.
- Huzurevine 55 yaş ve üzeri alınmaktadır. Çevreye rahatsızlık verecek yaşlılar kabul edilmemektedir.

1.9.4. Bağcılar huzurevi

- 1971'de Bağcılar'da hizmete başlamıştır.
- 35 yatak kapasitelidir.
- 55 yaş ve üzeri alınmaktadır.
- Araştırma yapıldığında 25 kişi bulunan huzurevinde 10 personel çalışmaktadır.

1.9.5. Yeşilköy Huzurevi

- 1995'te Yeşilköy'de hizmete başlamıştır.
- 45 yatak kapasitelidir ve araştırma yapıldığı zaman 45 yaşlı bulunmaktaydı.
- 55 yaş ve üzeri yaşlılar alınmaktadır.
- 15 personel çalışmaktadır.

BÖLÜM 2: TOPLUMSAL YAPI VE TOPLUMSAL DEĞİŞME

Toplumunu sosyo-kültürel bir olgu olarak niteleyen Sorokin'e göre toplum, belli anlam değer ve kuralları olan bu anlam değer ve kuralları birbirleriyle yaptıkları etkileşimde kullanan bilinçli kişi ve kümelerin bütünüdür. Burada toplum deyince üç ana öge üzerinde durulmaktadır; anlam, değer ve kurallardan oluşan tinsel kültür, tinsel kültürü nesnelleştiren ve bio-fiziksel araçlardan oluşan özdeksel kültür ve bunları anlamlı etkileşimlerde kullanan kişi ve kümelerin belirlediği toplumsal ilişkiler bütünüdür (Güven, 1999:5).

Kocacık'a göre toplum, ortak bir kültüre sahip, göreceli bir sürekliliği olan, kendi kendini korumak ve devam ettirmek için birlik olan insanlardan oluşan, az veya çok ölçüde kurumlaşmış ilişkiler bütünüdür (Kocacık, 2003:1). Genel anlamda toplumsal yapı ise, bireyler arası kurumlaşmış ilişkiler bütünüdür. Toplumsal yapı başlıca toplumsal grup ve kurumlardan oluşur. Bu şekilde toplum içerisinde ilişkiler düzeni sağlanmaktadır. Mübeccel Kıray'a göre ister feodal, ister modern yapıda olsun her toplumsal yapı, bu yapıyı meydana getiren sosyal kurumların, insan ilişkilerinin ve bu karşılıklı ilişkilerin bir bütünüdür (Kıray, 1984:11-14). Toplumsal yapı bir sistem özelliği göstermekte ve çeşitli öğelerden oluşmaktadır. Bu nedenle bir öğedeki değişim diğer öğeleri etkiler. Değişme devamlılık gösteren bir süreçtir. Toplumsal değişme ise, toplumdaki bireyler arasında, gruplar arasında ve toplum ve doğa ilişkilerinde meydana gelen değişimi ifade eder (Kocacık, 2003:124-130).

Toplumsal değişme ile karıştırılan bazı kavramlar vardır. İlerleme, gelişme, evrim, kalkınma, gibi kavramlarla karıştırılır. Bunlardan gelişme, kalkınma ve ilerleme kavramları ekonomik bazı ölçütlere göre kısmi olan nitelermelerdir. Evrim, hayatın başlangıcından beri süregelen farklılaşmayı ifade eder. Toplumsal değişme tüm bu kavramları da kapsayan bir kavramdır. Genel olarak toplumsal değişmeyi meydana gelen etmenler coğrafi etmenler; afetler, iklim değişimleri, deprem vs...; teknolojik etmenler, kültürel etmenler, nüfus hareketleri ve toplumsal çevredeki etmenlerdir (Kocacık, 2003:130-132).

Toplumun yapısı, toplumu meydana getiren birimlerin ilişkilerinin değişimi toplumsal değişme olarak adlandırılır. Değişme her yerdedir. Heraklitos'un "Her şey değişir, hiçbir şey olduğu gibi kalmaz" sözü değişimin kaçınılmaz olduğunu da bize göstermektedir. Hiçbir toplum durağan değildir ve sürekli olarak değişim içersindedir.

Özellikle günümüz toplumları çok hızlı bir değişim sürecinden geçmektedir. Bunda sanayileşmenin, kentleşme ve modernleşmenin, ulaşım ve haberleşmenin yaygınlaşmasının etkisi inkar edilemez. Toplumsal değişme karmaşık olaylara dayandığı için bu karmaşıklığın aydınlatılması için farklı bakış açıları gerekmektedir. Bu sebeple toplumsal değişmeye çok yönlü bakış açısı gerekmektedir. Bu toplumsal gerçekliğe açılan birer penceredir (Erkal, 1982:117).

Toplumsal yapı kavramına uzun süre tutarlı bir tanım getirilememiştir. Spencer toplumsal yapıyı açıklarken biyolojik benzetmeler kullanmıştır. Radcliffe-Brown “kişi kişiye olan sosyal ilişkilerin tümü toplumsal yapının bir kısmıdır” şeklinde ifade etmiştir. Toplumsal yapı incelemeleri, kurumsal düzenlemeler yada toplumsal gruplar arası ilişki yada hem kurumsal düzenleme, hem de gruplar arası ilişki olarak incelenebilir (Bottomore, 1977:119).

Değişim her toplumda ve hatta her bireyde varolan vazgeçilmez bir gerçekliktir. İlk insanlardan günümüze kadar sürekli gelen değişim ve gelişim mevcuttur. Toplumsal değişimin temelinde teknolojik değişmeyi ve bunu sonucunda kültürel değişmeyi gösterebiliriz. Diyebiliriz ki, maddi birtakım ihtiyaçların getirdiği değişimler sosyal alana da etki etmiştir (Kongar, 2004:23). Toplumsal değişim dediğimizde bu değişimde nüfusun getirdiği baskılar, üretim ve toplumun kendi iç bünyesi ve yapısı önemli rol oynamaktadır. Toplumların değişimden ne derece etkileneceği o toplumun kendi iç yapısıyla belirlenir. Örneğin; ilkel toplumlarda tarımsal teknoloji de geridir. Toplumsal değişme deyince okullaşma oranına, siyasal düşünce ve yaptırımlara, nüfus oranına, teknolojik, sosyal ve kültürel tüm değişimlere bakmalıyız (Yasa, 1970:130). İnsan eli değmeden kendiliğinden gerçekleşen değişimlere doğal değişim, insan yaptırımıyla meydana gelen değişimlere de yapay değişim deriz. Yapay değişime örnek olarak teknolojik değişimleri verebiliriz (Aktan, 1999:17). Değişimi ferdi ve sosyal değişimler olarak da ayırabiliriz. Bunlardan kültürel temaslar, öğrenme, haberleşme ferdi seviyedeki değişimleri; şehirleşme, kalkınma ise sosyal seviyede olan değişimlere örnektir. Ancak elbette ki bu iki seviyedeki değişimler de birbiriyle oldukça ilişkilidir (Türkdoğan, 2004:123).

Değişim konusunu incelerken üç noktayı göz önünde bulundurmalıyız;

1-Değişimin Miktarı: Burada değişimin boyutu, etkilenen birimin boyutu, değişim sonucunda yenilenmenin derecesi ve değişim miktarını dikkate almalıyız.

2-Değişimin Zaman Boyutu:Değişimin gerçekleşme süresi, burada Ogburn'un "Kültürel Gecikme" kavramını da hatırlamakta yarar var.

3-Değişen Birimin Etkisi

Toplumlardaki sanayi faaliyetleri, o toplumun kültürel, siyasal, ekonomik ve sosyal tüm faaliyetleriyle ilişkilidir. Sanayileşmeye geçişle birlikte işbölümü ve uzmanlaşma artmıştır. Küçük işletmelerin yerini büyük işletmeler almış, tarımda makinalaşmayla birlikte ürün tek elde toplanmaya başlamış ve artı ürünle birlikte yeni pazarlar oluşmuştur. Endüstri devrimiyle birlikte insan ve hayvan gücü kullanımı azalmış, hatta bir dönem sonra tamamen bitmiş, toplumsal ve teknolojik faktörlerin karşılıklı etkileşimiyle birlikte kentler oluşmuştur. Tüm bu hızlı gelişmeler sosyal ve kültürel yapıyı değiştirmiş, toplumsal değişimi hızlandırmıştır

19. Yüzyıldan bu yana Türkiye basit tarım toplumundan sanayi toplumuna doğru değişim geçirmiştir. Cumhuriyet döneminde yapılan ilk nüfus sayımına göre nüfusun %80'inden fazlası kırsal kesimde yaşıyordu. Yine tarıma dayalı siyasal örgütlenmenin örneklerinden Osmanlı İmparatorluğu, toplumun denetimini lord ve bürokratlarla sağlıyordu. Yönetici sınıfın gücü işgal ettikleri mevkilerden geliyordu. Bir üçüncü sınıf da tüccar ve esnaf sınıfıydı. Bu çerçevede çeşitli etnik , kültürel ve dinsel unsurlar yer almıştır. 1950'lere kadar nüfusun büyük bir bölümünü halen köylüler oluştururken, bu dönemlerde İstanbul, Trabzon, Adana ve İzmir gibi büyük kentlerde de önemli değişiklikler görülüyordu. Bu dönemlerde kentler ve kent yaşamı bir sanayi kentine dönüşmeye başladı. Yeni yaşam biçimleri, yeni tüketim kalıpları, iletişim ve medya, kadının statüsündeki değişimler toplumun her alanını etkiledi.

Türkiye'deki değişimi incelerken bu tarihsel plan dikkate alınmalıdır (Kıray, 1999:331-333).

Toplumsal değişme kavramı farklı düşünürlerce farklı tanımlanmıştır. Berelson ve Steiner'e göre Toplumsal Değişim "Her ne kadar hayatta her şey değişmekte ise de bu terim yalnızca toplumun yapısındaki temel ve geniş değişimleri belirtir: Ailenin örgütlenişindeki, hayat kazanma yollarındaki, dinsel davranışlardaki, insanlar tarafından benimsenen değerlerdeki ve kullanılan teknolojideki değişimler. Terim, toplumun temel kurum ve örgütlenişindeki kaymaları belirler" (Berelson ve Steiner, 1964:588). İnsan doğası değişsin veya değişmesin içinde yaşadığı toplumun değişmesi nedeniyle sürekli bir değişim halindedir. Bu değişme anormal ve çok hızlı olmadığı müddetçe toplum

sorunsuz olarak değişir. Fakat değişim toplumsal kurumları aşarsa denge bozulur. Mübeccel Kıray toplumda eski ve yeni düzen arasındaki dengeyi sağlayan birtakım kurumlar olduğunu söyler ve bu kurumlara tampon kurumlar adını verir (Kıray, 1999:6).

Moore toplumsal değişimi toplumun yapısında, büyüklüğünde, parçaları arasındaki denge ve örgütlenme şeklindeki değişim olarak adlandırır (Tezcan, 1984:54). Lucy Mair ise toplumsal değişimi içsel bir süreç olarak değerlendirir ve toplumsal ilişkileri yöneten kurallarının değişimi olarak toplumsal değişimi tanımlar (Tezcan,1984:6). Parsons ise toplumsal değişmeyi “ bir denge içersinde basitten karmaşığa doğru giden bir toplumun normal evrimi” olarak tanımlar (Tezcan, 1984:69).

Güvenç’e göre toplumların değişim ve gelişiminde günlük davranışlardan ulusal değerlere doğru uzanan bir değişim yönü vardır. Sosyal psikologların araştırmalarına göre, değişim süreci ilk olarak bireylerin davranışlarına etki eder ve sonra bireyler kişisel davranışlarıyla bağlı buldukları kültürel değerler arasında uzlaşma sağlayacak yeni tutumlar aramaktadır (Güvenç, 1984:342).

Muslihiddin’e göre toplumsal değişme mana ve kıymetlerdeki değişmeler olarak toplumun analiziyle bağlantılı, sosyal dinamiklerle ilgili olması nedeniyle önemlidir. Toplum, analizin temel birimi olarak yapıyı fonksiyonların tamamına işaret eder. İnsan değişmenin en fonksiyonel elemanıdır. İnsanın yaptığı seçim ilk kendisini ve sonra bütün toplumu etkiler (Şener, 1996:125).

Bottomore göre toplumsal değişimi toplumsal yapıda, belirli toplumsal kurumlarda yada toplumsal kurumlar arası ilişkilerde aramak gerekir (Bottomore, 1977:329). Toplumsal değişimin niçin olduğu konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Gerth ve Mills’e göre toplumsal değişimin sebeplerinden bazıları şunlardır;

- Bireylerin bilinçli istek ve kararları
- Değişen koşullardan etkilenen bireysel davranışlar
- Yapısal değişimler
- Seçkin önemde kişiler ve gruplar
- Değişik kaynaklardan gelen öğelerin birbirini etkilemesi
- Rastlantısal oluşumlar
- Toplumdaki ortak amaçlar (Bottomore, 1977:332).

Toplumsal değişim konusunda ortaya konulan ilk teoriler değişimi tek bir etmene bağlamışlardır. Bottomore'a göre bu teoriler tek nedenci ve determinist nitelikte değildir. Comte ve Spencer toplumsal evrimi bir yasa olarak görmüşlerse de toplumsal değişimde birçok etmeni incelemişlerdir. Bireylerin bilinç ve iradeleri göz ardı tutulmamıştır.

2.1. Toplumsal Değişme Tipleri

Toplumsal değişim tiplerini, gerçekleştiği yere göre, hızına göre, durumuna ve nedenine göre inceleyebiliriz. Toplumsal değişim bir toplumun iç yapısında veya toplumun dışında gerçekleşebilir. Aslında toplumsal değişimi tek bir noktaya bağlamak doğru olmaz. Burada önemli olan içeriden kaynaklanan değişim ile dışarıdan kaynaklanan değişim arasındaki farkın önem derecesidir. Bununla birlikte değişim, toplumda nerede başladığı ve değişimden etkilenen ilk kurumun hangisi olduğu burada önemli bir husustur.

Toplumların büyüklüğü ve karmaşıklık derecesine göre değişimin büyüklüğü farklılık göstermektedir.

Değişimin hızı bazı dönemlerde, bazı alanlarda hızlı, bazılarında ise hissedilmeyecek kadar yavaştır. Değişimin hızı artırılabilir de azaltılabilir de. Ogburn teknolojik değişim hızının, sanayi toplumlarında arttığını belirtmiştir (Bottomore, 1977:343).

Toplumsal değişimin ne ölçüde istendik veya rastlantısaldır? Esasen bütün toplumsal değişimler amaçlıdır. Ginsberg'e göre ortak bir amacın belirttiği planlı değişim süreci ile adım adım gerçekleştirildiği modern toplumlarda olmaktadır. Bu durumlarda dahi rastlantısal olaylar görülür. Bireylerin amaçlı eylemlerinin istenmeyen sonuçları da olabilir (Bottomore, 1977:344).

Kültürel değişme aynı zamanda sosyal değişme olarak ta günümüz sosyolojisinde incelenmektedir. Bütün kültürler hızlı veya yavaş değişir. Ogburn değişimi icat, birikim, yayılma ve uyum sağlama olarak dört kategoride inceler. Bu kategorilerden herhangi biri o toplumun yapısında maddi veya manevi değişime neden olur. Bu iki değişikenden herhangi biri diğeriyle uyumsuz olduğunda burada Ogburn'a göre kültürel gecikme vardır. Kültür değişmesi bir toplumdaki her birimde meydana gelmez. Herhangi bir sistemdeki değişim diğer sistemleri de değişime zorlar. Maddi ve maddi olmayan unsurlar arasındaki uyumsuzluklar veya kültürel gecikme toplumlarda da bir takım gerilimlere yol açar. Dünyadaki sosyal hareketlerin nedeni de bu uyumsuzlukların

giderilmemiş olmasıdır. Kısaca kültürel sistemlerin herhangi birinde meydana gelen değişim kültürün bütününe ve diğer müesseseleri de etkiler. Kültür teorisi aynı zamanda bir sosyal değişme teorisidir (Türkdoğan, 2004:103-108).

Bilindiği gibi bütün asırlarda sosyal değişme görülmektedir. Asırlık devletlerin başlangıçları ve sonları hiçbir zaman bir olmamıştır. Değişim süregelmektedir. Sosyal değişimin karakteristiklerini kullanarak bu asırları dört sınıfa ayırabiliriz.

1- Yavaş değişim asırları

2- Hızlı değişim asırları

3- Azamiye doğru yükselen temayülleri başlangıçta olan asırlar

4- Anlaşılması zor, inkılap tarzı asırlar (Zimmerman, 1964:35).

Değişimin hızı toplumbilimcilerin her zaman dikkatini çekmiştir. Ogburn bu olguyu sistemli olarak inceleyen ilk düşünürdür. Teknik buluşlar ve yeniliklerle birlikte toplumun çeşitli kesimlerinde değişimin hızı farklılık göstermiştir. “kültürel gecikme” kavramı da maddi unsurlardaki değişimin manevi unsurlardaki değişime oranla daha hızlı ilerlemesini ifade etmektedir (Bottomore, 1977:330).

Toplumsal değişme evrenseldir ve kaçınılmazdır. Toplumsal değişme bir toplumda meydana gelen sosyal ve kültürel değişimin bir diğer toplumda kurum ve işleyişleri etkilemesiyle de ortaya çıkabilir. Her şekilde değişim hayatın içinde ve her yerdedir.

2.2. Toplumsal Değişme Kuramları

Toplumsal gerçekliğin anlaşılmasında toplumsal değişme kilit noktayı oluşturmaktadır. Toplumsal değişme kuramları da bu noktada değişimin sadece yönünü belirlemekle kalmaz aynı zamanda da bu değişimin nasıl gerçekleşeceği hakkında da fikir verir. Tarihin değişken yapılarını tek bir çerçeveye sokmaya çalışan ve tek bir düzen kurmaya çalışan işlevselcilik kuramı da toplumsal değişme üzerindeki görüşlerde etkin olan uzun bir geleneğin de mirasçısıdır (Smihth, 1988:1). Evrimci teoriler değişmeyi tek yönlü bir evrim çizgisi üzerinde inceler ve toplumun belirli determine süreçlerden geçerek değiştiğini ileri sürer. Darwin'in biyolojik evrimle ilgili çalışmasından etkilenen kuramcılar çoğu kez toplumu yaşayan bir organizmaya benzetmişlerdir (Appelbaum, 1970:16).

Toplumsal değişme kuramlarını büyük boy kuramlar, orta boy kuramlar ve küçük boy kuramlar olarak inceleyeceğiz.

2.2.1. Büyük Boy Kuramlar

2.2.1.1. Organizmacı Modeller

Organizmacı modele göre uygarlık yada kültürler birer organizma olarak incelenir. Tıpkı organizmalar gibi kültürler ve uygarlıklar da doğarlar, büyürler ve ölürlür. Bu kuramın temsilcileri tarih içerisinde çeşitli uygarlıkları gözlemleyerek bulgularını sistematik bir şekilde sunmuşlardır. Bu toplumbilimciler, insanlığın bir bütün olduğunu ve bu bütünü kültür ve uygarlığın eş zamanlı tarihsel etkileşimiyle oluşturduklarını savunurlar. Genellikle kuramlarını tarihsel incelemelere dayandırarak savunurlar (Güven, 1999:219).

Organizmacı düşünürler arasında; İbn Haldun, Danilevsky, Spengler, Toynbee yi gösterebiliriz.

Ibn Haldun'un görüşlerini incelediğimizde günümüz sosyolojisinin çekirdeklerini görmekteyiz. İbn Haldun'a göre Umran: Yeryüzünde insanların yaşayabilecekleri alanlarda insanların cemiyetler halinde toplanarak dünyayı imar etmeleri anlamına gelir. Umran'ı insani toplumsal hayatla özdeş kılar ve umran da ortaya çıkacak her olayı öncelikle toplumsal perspektiften açıklar (Arslan, 1987 :88).

İbn Haldun tam bir organizmacıdır ve devletlerin ölümlerini de kaçınılmaz görür.

Ibn Haldun asabiyet kavramına değinir. Ona göre asabiyet, birlik ruhuna dayalı kuvvettir. Arapçada "asaba" kelimesine baktığımızda birbirlerine baba tarafından akrabalığı olan kişiler grubunu ifade eder (Arslan, 1997:118). Bu noktada asabiyet dayanışmayı ve güç sahibi olmayı içerir. Asabiyetin ilk kaynağı akrabalıktır. Ancak tek başına yeterli değildir. Düşmanların saldırılarından korunmak insanların bir araya gelmesiyle olur. Asabiyetin gayesi ona göre devlet kurmaktır.

İbn Haldun bütün düşüncelerini İslam anlayışına dayandırmasına karşılık biyolojik evrimin de temellerini atmış olup, bitkilerin en yüksek cinsinin hayvanların en aşağı cinsine yakın olduğunu belirtmiştir. Bu anlamda bazı düşünürler İbn Haldun'u evrim kuramcılarında değerlendirilmektedir.

İnsan topluluklarının da ilk dönemlerini göçebelik olduğunu ve zamanla yerleşik hayata geçerek şehirleştiğini belirtir. Bunun sonucunda da kentleşme ve artı ürün arasında da ilişki kurar. İbn Haldun'a göre toplumların geçirdikleri üç dönem vardır.

1- İlkel yaşam dönemi

2- Devlet kurma dönemi

3- Yerleşik yaşam dönemi (İbn Haldun, 1977:23).

Ibn Haldun'a göre bütün varlıklar bozulmaya ve yok olmaya mahkumdur. Bu devletler için de geçerlidir.İbn Haldun devletten, toplumu ilgilendirdiği için söz eder. Devletler asabiyetle orantılı olarak kurulur ve çökerler. Bir devletin ömrü onu kuran sülalenin özellikleriyle ve bu özelliklerin bozulmasıyla hesaplanır. Sülalenin sahip olduğu asabiyet kuşaktan kuşağa zayıflar. Bir devletin ömrü Ibn Haldun'a göre beş aşamadan geçer.

1- Zafer ve amaçlara erişme aşaması

2- Egemenliğin kişileşmesi aşaması

3- Özveri ve rahatlık aşaması

4- Barış içinde yaşama aşaması

5- Gerileme ve israf aşaması

bu noktada devlet artık yorgun düşmüştür (Toku, 2000:137-139).

Spengler'de kültürleri organizmalar olarak görür. Her kültürün çocukluğu, gençliği ve yaşlılığı vardır. Tarih de bu organizmaların biyografisidir. Kültürel organizmaların son aşamada ortaya koydukları olgu ise uygarlıktır. Her kültür kendi uygarlığını yaratır. Uygarlık aşaması bilimsellik ve kentleşmeyle belirlenir. İlk aşamalarda kan bağı önemlidir(Ibn Haldun, 1977:26).

Spengler'e göre dünya Doğa Olarak Dünya ve Tarih Olarak Dünya olarak ikiye ayrılır. Doğa olarak dünya yüksek kültür insanının izlenimlerini yorumlandığı dünyadır. Ve elde edilmiş bir gerçekliktir. Kendi kendini tekrar eder.

Tarih olarak dünya ise zaman içersinde ortaya çıkar ve gelişir. Organik bir zorunluluk olarak belirir. Spengler'e göre kültürler birbiri peşi sıra ortaya çıkar, hemen hemen aynı süreçleri yaşarlar ve birbirlerine benzer nitelikler taşırlar.

2.2.1.2.Evrimci Modeller

Evrimci modeller insanlığın doğrusal bir çizgi üzerinde ilerlediği fikrine dayanır. Evrimci modeller iki noktada önem kazanır. Bunlardan biri, evrim çizgisini incelerken insan-doğa ilişkisine açıklık getirmeleri ve diğeri de dönemimiz toplumsal bilimlerini önemli ölçüde etkilemiş olmalarıdır. Evrim teorileri Darwin'in türler arasındaki varoluş mücadelesinde en güçlü olanın ayakta kalacağı sayıtlısına dayanır. Evrimci kuram insanlık tarihini; kendi içinde meydana gelen gelişmenin bir sonucu olarak görür. Huxley'e göre evrim "kendi kendini devam ettiren, kendi kendine değişen ve kendi

kendini aşan, zaman içinde doğrusal olan, bu nedenle geriye dönemeyen yenilik, farklılık, daha karmaşık örgütlenme ve artan bilinçli zihinsel etkinlik yaratan bir süreçtir (Fazlıoğlu, 1992:17). Evrim kuramcıları değişimin sürekli ve uyumlu olduğunu vurgularlar. Evrim kuramcılarının savundukları yedi temel ilke vardır. Bunlar; bütünlük, evrensellik, gizil güç, gerekircilik, değişimin derece derece olması, yönelme ve indirgemedir (Smith, 1988:29-32). Ziya Gökalp, Childe, Comte, Weber, Durkheim evrimci kuramcılar olarak incelenebilir.

Spencer evrimsel perspektiften, ekonomik genişleme ve endüstriyel devrimden etkilenen toplum üzerine yoğunlaşmıştır. Spencer basitten karmaşığa giden Darwin'in biyolojik evrimciliğini izleyen bir evrim çizgisini benimsemiştir.

Spencer toplumu bir organizmaya benzetir ve bu organizma evrim sırasında gittikçe karmaşıklaşır. Ona göre toplum, bütünü yaşamını devam ettirmek için gerekli fonksiyonları yerine getiren önemli parçalardan oluşmuş bir bütündür. Evrim devamlı bir süreçtir ve bu süreç aynı zamanda mükemmelleşmeye doğru bir gidiştir. Evrim doğal yasalara evrensel olarak uygulanabilir. Spencer'e göre toplum organik ve evrim geçiren bir bütündür.

Toplum da aynı bir organizma gibi büyür ve büyüdükçe farklılaşır ve gelişir. Bu süreç içerisinde toplumdaki her parça da değişir. Bu parçalar aynı bir organizma gibi bir bütünü oluşturur ve her parça diğer parçalara bağımlı kalır. Tek başlarına bir şey ifade etmezler. Toplumla organizma arasındaki en büyük fark, organizmada bilinç belli bir bölgede toplanmasına karşın toplumda, bütünü meydana getiren parçalara yayılmış durumdadır (Kızılcılık, 1994:53). İlerlemenin kendi içinde esas doğası Spencer'e göre türdeş olmayanın türdeş olandan doğup gelişmesi süreci olarak tanımlanmaktadır. Doğadaki birbirine tekabül etme düzeyleri noktasında Spencer bu sürece, her türlü organizmanın tarihi demektedir ve bu anlamda toplum bir organizmadır (Bottomore ve Nisbet, 2002:78).

Comte'un temel amacı sosyoloji bilimini kurmaktır. Toplumun parçalarını incelemek ve toplumun gelişmesine katkıda bulunmak için toplumun bütün olarak algılamamız gerektiğini belirtir.

Comte toplumu biyolojik bir organizmaya benzetir. Comte bu organizmacı yaklaşımıyla Spencer ve Durkheim'in haberini vermiştir. Comte'a göre toplumsal değişme sırayla

meydana gelen üç aşamada ortaya çıkar. Bu evrimsel ilerleyiş toplumların gelişmelerini sağlar.

1- Teolojik Aşama: Teolojik aşamada egemen olan asker ve din adamlarıdır. İlahi yaptırımlar vardır.

2- Metafizik Aşama: Tanrı fikri yerine bu dönemde niteliği belli olmayan ruh gibi varlıklar öne çıkar. Kilisenin ve hukukçuların egemenliği vardır.

3- Pozitif Aşama: Bu dönemde doğal olayları açıklamak için tanrı veya metafizik yerine somut öğeler kullanılır. İnsanlar somut gözlenebilir olayları açıklamaya yönelmişlerdir.

Her aşamada toplumlarda egemen olan belli bir düşünce vardır. Ve her aşama bir diğer aşamanın hazırlayıcısıdır.

Metafizik köprüye gerek olmaksızın da pozitif döneme geçilebileceğini savunur.

Comte sosyolojiyi, sosyal statik ve sosyal dinamik olarak ikiye ayırır.

Sosyal statik, toplumun varolan koşullarını incelemesini kapsarken sosyal dinamik, toplumun değişen koşullarını inceler. Sosyal statikğin temeli düzendir, sosyal dinamikte ise ilerlemedir. Düzen ve ilerleme toplumun statik ve dinamik yönleridir. Düzen daha çok harmoniyi içerir. İlerleme ise sosyal yasalara göre toplumun düzenli gelişimini anlatır (Kızılcılık, 1994:47-48).

Weber sosyolojinin gelişimine büyük katkılarda bulunmuştur. Ona göre sosyoloji diğer bilimler gibi empirik temele dayanmak istiyorsa tekil eylemlerden yola çıkmalıdır.

Weber toplumsal değişmeyi kültürel ve toplumsal olarak ikiye ayırır. Kültürel değişme doğrusal bir yönde ve gittikçe rasyonelliğe doğru ilerler. Toplumsal bünye geçerliliğini kaybettiği zaman toplumda bir karizmatik lider ortaya çıkar ve yeni bir düzen kurulur.

Burada önemli öğe toplumsal eylemi yorumlayarak anlamak ve açıklamaktır. Weber'e göre toplumsal eylem, öznel bir anlama göre başkalarının durumu ile ilgi içerisine girdikleri sürece bu öznel anlama göre yönlendirilmiş bir eylemdir. Bir gelenek, bir değer ve bir amaç altında başkalarına yönelmiş eylemdir. Weber gerek toplumsal eylem ve gerekse otorite konusunda ideal tipler geliştirmiştir. İdeal tip; herhangi bir değer yargısıyla ilişkisi olmayan göze çarpan olguların bir sentezi olarak birleştirilmiş soyut zihinsel yapıdır. İdeal tip ortalama tip anlamında kullanılmaz. Akılcı yöntemlerle elde edilen soyut zihni bir yapıdır ve safıdır. İdeal tip ve hipotezler arasındaki ilişkide Weber için "kapitalizm" ve "Protestan ahlakı" birer tarihsel ideal tiptir. Protestan ahlakının

kapitalizmin doğuşunda etken olduğunu ileri sürer. Weber Avrupa da gelişen kapitalizmin temellerini Protestan ahlakına bağlar. Ekonomik ve toplumsal gelişmenin temelinde Hristiyan inançlarının yattığını savunur. İdeoloji toplumsal ilişkilerin içine sığmamaktadır. Karizmatik lider de bu noktada ortaya çıkmaktadır ve toplumsal düzeni yeniden oluşturmaktadır. Bu noktada sosyal eylem sınıflandırması özellikle sosyal eylem kurumlarının tipolojisi açısından önem kazanır (Kızılcelik, 1994:254). Weber' e göre sosyal eylem tipleri:

- 1- Geleneksel eylemler
- 2- Duygusal eylemler
- 3- Bir değere yönelmiş akılcı eylemler
- 4- Amaca yönelmiş akılcı eylemler

Weber toplumsal değişme açısından kültürel ve toplumsal kurumlar ayırımına dikkat çekmektedir. Toplumsal kurumların kültüre paralellik göstermediğini belirtir. Bu ayırım arasındaki ilişkiyi sağlamak açısından karizmatik liderin müdahalesini gerekli kılar.

Weber yöntem konusundaki düşüncelerini aydınlanma felsefesine borçludur. Ona göre sosyoloji anlama yöntemini kullanmalıdır. Ve sosyoloji bütün diğer sosyal bilimler gibi değer yargılarından arındırılmış olmalıdır.

Durkheim genel olarak sosyal normları anlamak ve onların sosyal problemler üzerindeki etkisiyle ilgilenir. Bunları içsel ve psikolojik açıklamalarla değil dışsal ve sosyolojik açıklamalarla irdeler.

Durkheim toplumu bağımsız bir varlığa sahip olan kolektif bilinç olarak ele alır. Sosyal olgular gerçektir, ve normların gerçekliği ve zorlayıcı gücü ile ilgilenir. Sosyal güç de kolektif düşünceye dayanır. Toplumun gereksinmelerine dayalı olarak sosyal olguların evrimini de ele alır (Kızılcelik, 1994:60).

Durkheim'e göre toplumsal hayatın temelleri; bireysel bilinçlerin benzerliği ve toplumsal işbölümüdür. Gelişen teknolojiyle birlikte işbölümünün artarak zorunlu hale gelmesi toplumsal varlıkların örgütlenişini ve toplumsal yapıyı değiştirir. Bireysel bilinç benzerliğinde artık tek tek bilinçler değil bir bütünün parçası olma hali vardır. Buradaki dayanışmaya Durkheim mekanik dayanışma adını verir. Toplumsal işbölümü geliştikçe de bireyler arasındaki uzmanlaşma ve farklılık da artar. Bu şekilde insanlar arasındaki etkileşim mekanik değildir. Her toplum ve birey birbirine bağımlı hale gelir işbölümü

artar. Buradaki dayanışma mekanik dayanışmadaki gibi benzerliğe değil farklılığa dayanır ve Durkheim bu dayanışma türüne de organik dayanışma adını verir.

Durkheim'a göre toplumsal değişimin dinamiği, moral yoğunluğun, yani birbiriyle ilişkide bulunan insan sayısının artmasının, toplumsal etkileşimi belirlemede önemli olmasıdır. Başlangıçta toplumlar küçüktür ve etkileşim oranı da azdır. Moral yoğunluk arttıkça ortak yorumlar, ortak lehçeler ve ortak algılama biçimleri artar. Toplumun yoğunluğu arttıkça toplumu bir arada tutmak için mekanik dayanışma tek başına yeterli olamaz. İşbölümü de toplumun hacmi ile doğru orantılı olarak artar. Durkheim'in toplumsal değişmeyi işbölümüne ve işbölümünü de nüfus artışına bağlaması tek başına yeterli kalmamaktadır. Durkheim toplumsal değişmenin temelinde işbölümünü görür. Burada teknolojiye de büyük bir önem atfeder. Durkheim toplumsal olayların nedenini yine bir toplumsal olayda olduğunu belirtirken toplumsal değişmenin nedenin de yine bir toplumsal olay olduğunu ifade eder. Toplum insanın ideallerine ulaşması için temel teşkil eder. İdealler güçlü toplumsal gücü oluşturur.

Türk sosyologu Ziya Gökalp'e gelince; Ziya Gökalp ilk Türk sosyologu ve aynı zamanda Türk sosyolojisinde millici ve uyuşmacı modelinde ilk temsilcisidir. Bütün sistemini milli şuurun yaratılmasına adanmıştır. Bu amaçla mefkure kavramını geliştirmiştir. Ona göre mefkure: fertleri toplum şuuru etrafında birleştiren güçtür (Aslantürk, 1999:115).

Ziya Gökalp fikirlerinin temelini Durkheim den almış bir düşündürdür. Gökalp de Durkheim gibi toplumların evrimini mekanik dayanışmadan organik dayanışmaya doğru olduğunu belirtmiştir. Gökalp'e göre mekanik dayanışma inançlar ve duygulardaki benzerliğin, organik dayanışma ise ustalıktaki benzerliğin sonucudur. Mekanik dayanışma fertleri bir toplum canlısının hücreleri, organik dayanışma ise fertleri toplumun uzmanlaşmış organları şeklinde açıklar (Türkdoğan, 1998:17). Gökalp'te dikkati çeken unsurlardan birisi de Hars ve Medeniyet ayrımıdır.

Gökalp toplumların üç aşamadan geçtiğini belirtir. Bu aşamalar; Kavim devri, Ümmet devri ve Millet devridir. Gökalp tarihsel incelemelerde de üç aşamalı bir yol izler. Bunlar da; İslamdan önce Türkler, İslamda Türkler ve Modern Türkiye dir. Durkheim deki toplumsal bilinç Gökalp'te ulusal bilinç haline gelmiştir. Ulus olmanın önemli bir gerekçesi olarak da ulus bilincini görür.

Gökalp'e göre hars ulusal kültürdür ve ulusal bilinci geliştirir. Medeniyet ise akılcılığı gösterir. Burada teknolojik yenilikleri de gösterir. Toplumların medeniyet konusunda alışverişini gerekli görürken ulusal kültürün yabancı milletlerden alınmaması gerektiğini belirtir. Medeniyet bilim ve tekniktir. Gökalp'e göre medeniyetle hars uyuşabilir fakat medeniyetle medeniyet uyuşamaz. Bir millet medeniyetini değiştirebilir fakat harsını değiştiremez. Medeniyet usul ve akıl vasıtasıyla yapılır. Medeniyet bir millettten başka millete geçebilir fakat hars geçemez. Bu noktada Gökalp Türk harsı ile batı medeniyetini uyuşturmaya çalışmaktadır. Gökalp ulusal bilinci yaratmak için ulusal kültürün geliştirilmesini ve o dönemin fikir akımlarının (Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak) uyuşturulması gerektiğini belirtir.

Gökalp milletleri sosyal yapılarına göre feodal biçimden korporatif biçime olmak üzere beş aşamada düşünür. Burada temel nitelik evrimin ilk safhasındaki toplumlarda sosyal bütünlük dini bağlara ve kan bağına dayanır (Türkdoğan, 1998:19).

2.2.1.3.Diyalektik Modeller

Diyalektik anlayış hareket ve değişme anlamında ortaya çıkmıştır. Diyalektik kavramının özünü şu temellere dayandırabiliriz. Diyalektik en geniş anlamıyla zıtların etkileşimi demektir. Her şey zamanla değişir ve bu değişme sürecinde her şey birbirini etkiler. Bunun sonucunda her şey kendi zıddını meydana getirir. Bu anlayış çerçevesinde insanlık tarihinde her olay bir sonraki olayın tohumlarını taşır. Ancak evrimci kuramlar değişimi tekdüze ve doğrusal ele alırken, diyalektik düşünürler değişmeyi, tez-antitez-sentez ilkesine dayalı aşamalı olarak inceler.

Diyalektik modellere göre toplumsal değişme kaçınılmazdır. Bu sebeple insanlığın geleceğini önceden kestirmek mümkündür. Bu kurama göre teknolojik gelişme toplumsal değişmeyi belirleyen en önemli etkidir. Diyalektik kuramın önde gelen temsilcileri Sorokin ve Marx'tır.

Marx toplumu denge noktasına doğru ilerleyen bir organizma olarak almakla beraber toplumun temel birimleri olarak sınıfları görür. Toplumsal değişme de birbiri ardına gelen aşamalardan geçer ve her aşamada çatışan sınıflar değişir.

Marx toplumun yapısını ekonomik ilişkilerin yani alt yapının belirlediğini söyler. Marx toplumsal değişmeyi toplumun kendi içinden üretim güçlerine bağlı olarak meydana gelen kaynağa bağlar. Her ne kadar toplum denge noktasına bir varlık olarak

görülmekteyse de bu varlık ahenkli değil patlak veren çatışmalarla denge durumuna ilerler. Marx'a göre çatışma olmadan uygarlık da olmaz.

Marx'a göre tarih ihtiyaç fazlası ürünün elde edilmesiyle başlar. Bu anlamda toplumu objektif olarak değerlendirmemiz için belli başlı kavramlara değinmek gerekir. Bu kavramlar; meta, emek, üretim araçlarına sahip olanlar, artı değer, sınıf, üretim ilişkileri, üretim ilişkilerinin organize edilışıdır.

Marx değışmeyi toplumdaki sınıflar arası dinamiğe ve üretim biçimine dayandırır. Makine, iş konuları insanlar üretim güçlerini belirler. Üretim araçlarının gelişmesi üretici güçler öyle bir aşama meydana getirir ki bu aşama mevcut üretim ilişkileri çerçevesinde artık huzursuzluğa yol açar (Kongar, 2004:131).

Marx tarihsel maddecilikle tarihsel olayların neden ve köklerini araştırıp onları yorumlamakla hem tarihçilerden hem de kendinden önceki ekonomistlerden ayrı hareket etmiştir.Tarihin ekonomik yorumu yada tarihsel maddecilik düşüncesi içinde bütün insanlığa ekonomik temellere dayandırmış ve her çağın üretim tekniğinin ve yöntemlerinin, o çağın sosyal ve siyasal kurumlarına biçim ve içerik verdiğini söylemiştir. Her çağda, ekonomik gelişmeler siyasal değışimlerden önce gelir. Bununla birlikte toplumların evrimini ilkel komünal toplumdaki sosyalist topluma doğru sınıflandırmıştır (Kızılçelik, 1994:293).

2.2.2.Orta Boy Kuramlar

2.2.2.1.Yapısal-Fonksiyonel Modeller

Bu kurama göre toplumsal değışmenin temelinde yapısal farklılaşma yatmaktadır.

Toplum, birbirine bağımlı işlevsel öğelerden meydana gelir. Bu anlamda toplumsal değışme de adım adım olmaktadır. Değışimin başlıca üç kaynağı vardır;

-Sistem üstü etkilemelere karşı ayarlama

-Yapısal, işlevsel farklılaşmalar yoluyla büyüme

-Toplum içerisindeki bireylerin buluşları (Güven, 1999:226).

Yapısal fonksiyonel modeller yapı ve fonksiyon arasındaki ilişki üzerinde durmuşlardır. Bu görüşe göre her yapı bir fonksiyon sahibi olduğu için gelişmiştir. Yani yapılar varolduğu için fonksiyonlar gelişmemiştir. Koku alma fonksiyonumuz olduğu için burnumuz olmuştur. Yoksa burnumuz olduğu için koku alma fonksiyonumuz gelişmemiştir. Fonksiyonlar yapılardan önce ortaya çıkar. Linton'a göre toplumların fonksiyonları yerine getirmesi bireylerin karşılıklı davranış kalıplarına sahip olmasına

bağlıdır. Bireyler statü ve rollerine uyum sağladıkları oranda toplumun fonksiyonlarını daha iyi yerine getirdiğini söyler (Linton, 1936:113-115).

Yapısal-fonksiyonel kuramcılar arasında Parsons, Merton, Ogburn ve Mübeccel Kıray gösterilebilir. Yapısal-fonksiyonalist kuramın belli başlı özellikleri şunlardır.

1. Her toplum belli öğeler toplamıdır.
2. Toplumlar kendilerini oluşturan öğelerin uyumlu bütünleşmesine sahiptir.
3. Toplumdaki her öğe toplumun fonksiyonlarının yerine getirmesine yardımcı olur.
4. Her toplum üyelerinin düşünce birliğine dayanır (Tezcan, 1984:66-67).

Merton da anomi kavramı önemlidir. Anomi: Organize edilmiş sosyal ilişkilerin ortaya koyduğu sosyal yapı ile organize edilmiş değerler grubunun ilişkilerini ortaya koyduğu kültürel yapı arasındaki zıtlıktır. Anomi kavramını ilk ortaya koyan Durkheim ve geliştiren Merton'dur.

Hedeflere göre değişim toplumda kaçınılmaz olarak vardır. Kültürel yapı ile sosyal yapı arasındaki değişimin hızları farklıdır. Sosyal yapıdaki değişim kültürel yapıya göre daha hızlıdır. Kültürel yapı sosyal yapıyı geriden takip eder. Teknolojik değişim ve kültürel değişim arasındaki zıtlık anomiyi oluştururken, aradaki zıtlığı azaltıcı şeyler de anomiyi yavaşlatır.

Basit Anomi: Toplum içi gerilimler ve çatışmalar basit anomidir.

Şiddetli Anomi: Değerler sisteminin bütünüyle çürümesi şiddetli anomidir. Bunlar çözümü mümkün olmayan çürümelerdir.

Merton'a göre anominin göstergeleri vardır; toplum liderlerinin ihtiyaçlara kayıtsız kalması, kuralların eksik olduğunun düşünüldüğü bir toplumda az şeyin gerçekleştiği duygusu, çaresizlik duygusu, yaşam hedeflerinin gerçekleşmesi yerine azaldığı duygusu (Kızılcılık, 1994:473).

Merton toplumsal değişim yönünden gizli ve açık fonksiyon ayırımına dikkat eder. Toplumsal değişimin anlaşılması için gizli ve açık fonksiyon kavramlarına dikkat edilmesi gerektiğini belirtir. Gizli fonksiyonlar bir toplumda bulunan fakat ne yeterince bilinen ne de arzu edilen fonksiyonlardır. Açık fonksiyonlar ise toplumda var olan ve arzu edilen fonksiyonlardır. Merton fonksiyonları sınıflandırırken toplumda istenip istenmemesine ya da bilinip bilinmemesine bakar (Tolan, 1985:78).

Merton'a göre sosyolojinin incelemesi gereken asli konu insan davranışlarında ortaya çıkan kültürel hedefler ve bu hedeflere ulaşabilmek için kullanılacak kuramsal araçlar arasındaki uyumdur. Bu uyum yoksa şiddetli anomi olur ve toplum çöker.

Parsons her toplumsal sistemin dört fonksiyonel öge ile anlaşılabilceğini savunur. 1. Toplumca kültürel olarak sağlanan araçların amaçlara uyumu 2.Amacın tesbit edilmesi 3. Bütünleşme 4. Normların korunması (Fazlıoğlu, 1992:34). Parsons, toplumsal değişmeyi bir denge içerisinde basitten karmaşığa doğru giden bir toplumun evrimi olarak görür.

Ogburn'a göre kültürel değişme kalıpları ; icat, birikim, yayılma ve uyum sağlamadır.

Sosyal değişme Ogburn'a göre kültürel evrim sonucunda ortaya çıkar. İcat toplumsaldır ve üç unsurun birleşimiyle meydana gelir.

- 1- Zihinsel yetenek
- 2- Toplumsal talep
- 3- Kültürel taban unsurlarıdır.

Ogburn kültürün maddi unsurlarının maddi olmayan unsurlarına göre daha hızlı geliştiğini belirtir. İki unsur arasındaki boşluğu da kültürel gecikme olarak tanımlar. Kültürel gecikme kavramını tanımlamak için dört unsur gereklidir.

- 1- Kültürel sistemde en az iki değişken belirlenmeli
- 2- Bu değişkenlerin uyumu belirlenmeli
- 3- Bir değişken değişirken diğerinin değişmediği veya daha az değiştiği belirlenmeli
- 4- Bir değişkenin diğerinden önce yada daha az değiştiğinde önce olanda uyumun daha az olduğu gösterilmeli

Ogburn kültürel gecikmenin yaygın olduğunu düşünür ve maddi kültür ve manevi kültür arasında ayırım yapar. Kültürel gelişmenin yarattığı birtakım problemler vardır. Bunlar; nüfusla ilgili problemler, ekonomik dalgalanmayla ilgili problemler ve sosyal çözülmüştür.

2.2.2.2. Çatışma Modelleri

Toplumun uyumlu bir bütün olduğu görüşünün tam tersi çatışma modelidir. Çatışma modellerine göre toplum birbiriyle çatışan ögelerden oluşmaktadır. Toplumsal bütünlük toplumsal birimler arasındaki çatışmaların meydana getirdiği zıt kuvvetlerin dengelenmesi sonucu ortaya çıkmaktadır. Yapısal fonksiyonalistlere göre çatışma toplumsal bir hastalıktır. Çatışmacılar ise bunu toplumun doğal bir getirisi olarak görür

(Kongar, 2004:185). Toplumsal değişmenin itici gücünü bu çatışmalar oluşturmaktadır. Çatışma kuramcılarına göre toplum her an bir çatışmaya sahnedir, çatışma ve değişim heryerdedir.

Çatışma kuramının temsilcileri olarak da Pareto'yu ve Dahrendorf'u gösterebiliriz. Pareto'nun toplumsal değişme kuramı seçkinlerin dolaşımı kavramına dayanır. Pareto'ya göre toplum iki kesimden oluşur. Alt kesim ve üst yani seçkinler kesimidir. Yönetici kesimden bir kısmı buldukları mevkiye uygun niteliklere sahipken bir kısmı değildir. Bazı kişiler bir sınıftan ötekine de geçebilir. Sınıf değiştiren kişiler geçtikleri sınıfa eski sınıflarının eğilim ve tutumlarını da taşırlar. Pareto buna seçkinlerin dolaşımı demektedir.

Pareto toplumu yöneten ve yönetilen olarak ikiye ayırdığında bu iki sınıf arasındaki dolaşımın net olduğunu vurgular.

Dahrendorf'a göre toplumsal olayları açıklamada çatışma kuramları yapısal-fonksiyonalist kuramlardan daha başarılı olmuştur. Toplumun her an değişime açık dinamik bir yönü vardır.

2.2.3. Küçük Boy Kuramlar

2.2.3.1. Grupsal Modeller

Bu kuramın temsilcilerine göre toplumsal değişme gruplardan başlamaktadır. Toplumun yapısını, işleyişini ve değişimini gruplar arası dinamiklerle açıklar. Bu modelin temsilcisi olarak Moreno ve Cooley'i gösterebiliriz.

Grup birbirini etkileyen kişiler topluluğu olarak tanımlanabilir. Grup üyelerinin birbiriyle teması ve etkileşimi olmalıdır. Sosyolojinin en çok kullandığı grup sınıflaması Cooley'in ortaya attığı birincil ve ikincil grup sınıflamasıdır. Birincil grupta üyeler yüz yüze ilişki içerisinde ve üyeler nispeten sabittir. İlişkiler daha çok duygusaldır. İkincil grup üyeleri ise değişkendir. Belli amaçlara yönelmişlerdir. Üyeler arasındaki ilişki belli alanları kapsar.

Toplumsal değişme yönünden grup dinamiğinin kavramları üzerinde duran ve sonrasında bunları toplumsal düzeyde uygulayan Moreno yalnızca grup dinamiği üzerinde odaklaşmakla kalmamış toplumsal çözümlemelere de girmiştir.

Moreno'ya göre sosyometri grup içerisindeki kişilerin davranışlarını ölçmeye çalışan bilim dalıdır. Sosyometrinin üç yöntemi vardır; sosyometri testi, psikodrama ve sosyodramadır.

Moreno'ya göre toplum atomlardan meydana gelmiştir fakat bu atomlar bireyler değildir. Atomlar insanların kendisine duygusal bağlarla bağlı olduğu kişilerdir. Bu bağ bireylerin diğer bireyler tarafından kabul yada red edilmelerine yol açar. Bu toplumsal atomların üyelikleri de zamanla değişir.

Moreno'ya göre doğal evrim insanları sınırladığı için kötüdür. Toplumsal hareketlerin temelinde bireyler arasındaki çekim ve itimler yatmaktadır. Moreno değişmeyi küçük boy düzeyde kişiler arası ilişkilere ve büyük boy düzeyde kişilerin tutumlarına bağlamaktadır (Kongar, 2004:207-209).

2.2.3.2. Bireyci Modeller

Toplumsal değişmeyi bireyci modeller en küçük düzeyde bireye indirger. Toplumsal değişme bireyin temel kişilik özelliklerine bağlı olarak ortaya çıkar. Burada karşılıklı bir etkileşim vardır. Bireyler toplumu ve toplumda bireyleri etkiler. Bu etkileşimin temelinde bireylerin kişilik özellikleri vardır.

Bu bireyci kuramlar bireylerin toplumla olan ilişkilerini ortaya koymaya çalışırlar. Bu kuramcılar arasında LaPiere ve Hagen'i gösterebiliriz.

Piere'ye göre toplumsal değişme hayatın değişmez kanununun bir ürünü değildir. Toplumsal değişme yaşayan bir organizma içinde zamanla ortaya çıkmaz. Toplumsal değişme insanlar tarafından anormal olarak ortaya çıkar.

Piere'de toplumsal değişmeyi yenilik yaratma fikrine dayandırmakta ve bunu anormal bir şekilde olduğunu savunmaktadır. Toplumsal değişme toplumsal yapı ile ilişkili olmayan bir şekilde ve kişilerden doğar. Burada LaPiere toplumsal yapının ve mekanizmaları rolünü de inkar etmemektedir (Kongar, 2004:216).

BÖLÜM 3: AİLE

3.1. Aile Kavramı ve Tanımı

Bütün toplumlar varlığını sürdürebilmek için kurumlara ihtiyaç duyarlar. Kurumlar insanların bir arada yaşayabilmeleri için belli fonksiyonları üstlenmiştir. Aile kurumu ise diğer tüm kurumların temelinde yer alır. Çünkü ekonomi, din, yönetim, eğitim gibi sosyal kurumlar da öncelikle aile içersinde şekillenir (Merter, 1990:1). Aile toplumun küçülmüş bir şeklidir, ailenin mutlu ve huzurlu olması toplumun huzurlu olması demektir. Erkal'a göre aile, hiçbir toplumda vazgeçilemeyen, ve korunmak zorunda olan bir sosyal müessesedir (Erkal, 1990:41). Günümüz aile yapısının çözümlenmesinde yapısal-fonksiyonel yaklaşım yaygın olarak kullanılmaktadır. Buna göre belli aile biçimleri toplumda belli işlevleri yerine getirmektedir. Bu görüşün özellikle üzerinde durduğu geleneksel geniş aile ve modern çekirdek ailedir. Aile, toplumun temel kurumlarından biri olarak bir ülkenin toplumsal örgütlenmesinde önemli bir yer tutar. Özellikle az gelişmiş ülkelerde ülke ekonomisi tarıma dayalı olduğundan ailesel ilişkiler daha bir önem kazanmaktadır (Dikeçligil, Çiğdem, 1991:63). Maciver ve Paye'e göre aile, "sex ilişkilerine dayalı, çocuk sahibi olma ve bu çocukları yetiştirme özelliklerini gösteren bir gruptur." Nimkoff'a göre " karı-koca ve çocuklardan veya sadece karı-kocadan kurulu az veya çok devamlılık gösteren bir birliktir." (Dönmezer, 1990:217). Summer ve Kesler'e göre aile, " en az iki neslin bir arada bulunduğu , kan bağıyla karakterize edilen küçük bir sosyal örgüttür" (Merter, 1990:2). Kıray'a göre aile, toplumsal değişimde tampon kurum işlevini görür. Tampon kurumlar sosyal değişimin buhransız olmasını sağlayan çözümlenin önüne geçen ve gerek bünye fonksiyon bakımından her iki sosyal yapıdan farklı yönleri olan kurumlardır. Bu kurumlar değişme süreci içersinde ortaya çıkar. Tampon mekanizmalar makro seviyede toplum için yeni bir bütünleşme ve denge olanağı ortaya koyarken yaptıkları en önemli fonksiyon değişen bir toplumun koşulları içersinde güvenliği sağlamaktır. Kıray değişen toplumda toplumdaki her parçanın aynı hızda değişmemesi sonunda oluşan boşluğun bu tampon mekanizmalar yoluyla doldurulduğunu belirtir. Elbetteki değişen toplum içersinde tek tampon mekanizma aile değildir. Gelişme seviyesi ne olursa olsun bir toplumun her an değişmekte olduğu kabul edilirse her toplumda tampon

mekanizmaların bulunduğu ortaya çıkar. Bu ise bizi ailenin bir fonksiyon sahibi olduğu sonucuna ulaştırır. Çünkü aile toplumun diğer alt sistemleriyle yakın ilişkiindedir.

Tampon mekanizma kavramı , aileyi sosyal yapı içerisinde çok yönlü bir etkileşim sonucu fonksiyon ve yapı değiştirerek toplumun bütünlüğünü ve kişinin güvenliğini sağlayan bir kurum olarak ele alır. Zaten tampon kurum tanımı gereği tek tip bir yapıya sahip olamaz. Toplumsal değişmeler sonunda tampon kurumlar da meydana gelen yapı değişmeleridir ki onlara tampon mekanizma fonksiyonlarını verir.

Fındıkoğlu'na göre aile sosyal normların bir sistemi olan sosyal bir kurumdur. İçine girildiğinde karmaşık ve çözülmesi zor bir kaideler yekunudur. Sadece duyguların mahsulü değildir (Merter, 1990:3). Aile geniş anlamda; “içinde insan türünün belli biçimde üretildiği, topluma hazırlanma sürecinin belli biçimde olduğu, cinsel ilişkilerin düzenlendiği, ana baba ve çocuklar (aile tipine göre başka yakınlar da olabilir) arasında belli ölçülerde güven ve sevgi verici ilişkilerin kurulduğu, içinde toplumsal düzene göre ekonomik etkinliklerin az veya çok yer aldığı toplumsal bir kurumdur (Ozankaya, 1984:281).

Aile bir toplumu ayakta tutan temel kurumlardan biridir. Aile toplumun türünü üretmek ve sürdürmek ihtiyacından doğmuştur. Bütün toplumlarda en fazla evrensellik gösteren aile kurumunun bunun dışında ekonomik, toplumsallaştırma, eğitim, koruma, sevgi ve serbest zaman değerlendirmesi gibi bir çok işlevi daha vardır.

Bu özelliklerden yola çıkarak şu şekilde bir tanım yapabiliriz: “ Aile biyolojik ilişki sonucu insan türünün sürekliliğini sağlayan, belirli kurullarla karşılıklı ilişkilerin belirlendiği, toplumsallaşma sürecinin ilk ortaya çıktığı, o güne dek toplumda maddi manevi zenginlikleri kuşaktan kuşağa aktaran biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal, hukuksal yönleri bulunan toplumsal bir birimdir” (Tezcan, 2000:14).

Aile toplumsal normların öğrenildiği ilk yerlerdir. Aile aracılığıyla toplumsal normlar kişilere aktarılır. Aynı zamanda bu normların uygulanıp uygulanmadığını da aile denetler. Bazı düşünürlere göre, toplum aile denen hücrelerin bir bileşkesidir ve bu hücrelerdeki bozulmalar toplumu etkiler. Bu şekilde aile toplumun sağlıklı olup olmadığını denetler. Böylece toplum aileleri ve ailelerde bireyleri denetleyerek toplumsal mekanizma oluşur. Toplumdaki kurullar ve yasalar nasıl bireyleri denetliyor ve sınırlıyorsa, hükümet edenlerde bir çok kurum aracılığıyla aileyi koruduklarını söyleyerek aynı zamanda denetlerler (Sayın, 1990:148).

Aile ile evlilik farklı anlamlara gelmektedir. Malinowski'ye göre aile bir grup veya örgüt, evlilik ise çocuk yapmak ve yetiştirmek için yapılan bir antlaşmadır (Özkalp, Kocacık, 1993:70). Evlilik, belirli sosyal normlara ve davranış şekillerine bağlı olarak aile kurmak amacıyla gerçekleşir.

3.2. Ailenin Önemi ve Fonksiyonları

Aile, bireyin ve toplumun fonksiyonlarında temel ögedir. Aile, bireyin yaşamında çok önemli bir yer tutan beslenme, bakım, sevgi ihtiyacı, duygusal gelişim, psikolojik gelişim, eğitim, kültürel değerleri kazanma, sağlıklı zeka gelişimini sürdürme gibi temel ihtiyaçlarını karşıladığı birincil yer ve çevredir. Aile üyeleri arasındaki etkileşim ve aile ortamı, psiko-sosyal yönden gelişen bireyin en çok iletişime girdiği yerdir. Bu ilişkiler bireyin kendine güvenmesini, kendine ve diğer bireylere sevgi duymasını, kimlik kazanmasını, kişilik gelişimini, sosyal beceriler geliştirmesini ve topluma adaptasyonunu mümkün kılar.

Aile içerisinde, aileyi oluşturan bireyler birbirinden etkilenir. Bu durumu aynı vücutta bulunan organlara benzetebiliriz. Her yönden etkileşim içerisinde, bir bütün olarak, aileyi yaşayan bir organizma olarak düşünebiliriz. Organların birindeki arıza, diğer organların ritmini, işleyişini ve fonksiyonelliğini olumsuz etkiler. Ailenin kendi içerisinde etkileşen bir sistem oluşu, bu yapı içerisinde, bu yapıyı oluşturan üyelerin bazı kurallara uyması zorunluluğunu getirir. Bu yapı içerisindeki her birey kurallara uymak, karşılıklı olarak rolleri üstlenmek zorundadır.

Aileyi bir organizma olarak düşündüğümüzde bu organizmada bir denge hali söz konusudur. Aile bireylerinin etkileşim ve iletişimindeki problemler, rollerdeki karmaşa, yetkilerin yersiz ve yanlış kullanılması, bu yapı içerisindeki kuralları çiğnemek, yerleşmiş olan mevcut dengeyi bozar. Kuralları çiğneyen bireye karşı, diğer aile bireyleri cephe alırlar. Kuralları çiğneyen aile bireyine, genelde diğer aile üyelerinin gösterdiği tepki, yanlışı yapan kişiyi yaptığı yanlıştan vazgeçirmeye çalışmak, görmezlikten gelmek, konuşmamak, pasif direniş göstermek, azarlamak, cezalandırmaya çalışmak gibi değişik reaksiyonlar şeklinde çeşitlilik gösterebilir.

Aile üyeleri içinde yetki paylaşımı vardır. Yetkiyi şu şekilde tanımlayabiliriz: Aile içindeki bir bireyin, diğer bir bireyin davranışını değiştirme gücüne sahip olmasıdır. Genelde aile içindeki ihtiyaçları karşılayan üyenin yetki gücü daha fazladır. Bu yetki gücü durumu, kültürel ve toplumsal değerlerinde etkisi altındadır. Aile

fonksiyonelliğinde, sağlıklı aile için bir diğer önemli husus, aileyi oluşturan bireylerin aile adına verilen kararlarda etkili olmasıdır. Bu durumda herkesin makul derecede, ihtiyaç ve isteklerine saygı gösterilmesi çok büyük önem taşır. Bu durum karşılıklı güven ortamının devamını sağlar.

Bir diğer önemli husus da şudur, aile bireylerinin duygu ve düşüncelerini rahat bir şekilde ifade etmeleri ile ailenin sağlıklı fonksiyonları arasında çok büyük bir bağ vardır. Sınırları kapalı, aileyi oluşturan bireylerin, duygu ve düşüncelerini rahat ifade etmemeleri ile herkesin kendi dünyasında yaşadığı bir aile yapısında ise bireylerde değişik sıkıntılar zamanla oluşmaya başlar. Bu sıkıntılar arasında, depresyon, endişe ve huzursuzluklar, düşmanlık duyguları, suçluluk hissi gibi duygulara çok rastlanır. Sınırları açık ve herkesin rahatça kendini ifade edebildiği ailelerde ise bunun tam tersi olarak, iyi niyet, karşılıklı anlayış ve işbirliği, ortak düşünceler, birbiri için fedakarlık, geleceğe güven ile bakma gibi durumlara rastlanır. Ailede iletişim ve bununla beraber etkileşim en önemli konudur. İletişimin olmadığı bir zaman yoktur. İki insan yan yana olduğunda, hiç konuşmamanın bile, bir anlamı vardır.

Aile üyeleri birbirinden aldıkları mesajlar ile kendilerini değerli veya değersiz, kendilerini güvende veya güvensiz hisseder. Bu durum onların psiko-sosyal ve sosyo-kültürel konularını, işlevselliklerini ve ruhsal durumlarını etkiler.

Sanayileşme ve kentleşmeyle birlikte aile yapısında değişiklikler olmuş olsa da toplumun temel yapıtaşı olması ve üstlendiği fonksiyonların toplumda vazgeçilmez olması sebebiyle önem kazanmaktadır. Ve bugün toplumda kurumların işleyişinde gerekliliği tartışılmazdır. Aile birtakım yönleriyle diğer sosyal kurumlardan farklı bir nitelik kazanmıştır.

Bugün aile, iş ve hayat etkileşiminin odak noktasındadır. Üretici olan birey ve tüketici olan ailedir. Sanayi toplumlarında ailelerin tüketici konuma gelmesiyle, ailelerin hayat tarzı da değişmiştir. Eski zamanlarda ailelerine göre anılan insanlar, artık üretici konumuna göre anılmaya başlanmıştır. Modern dünyanın küçük ama güçlü ailesi kendi dışındaki başka sistemlerin fonksiyonları ile arasındaki bağları keşfetmeye başlamıştır.

Aile hem geleneklerine bağlı, hem de yenilikçidir. Hem tutucu hem değişimlere açıktır. Toplumun temel yapıtaşı olan aile her geçen gün önemini artırmış ve sosyal bilimcilerin dikkatini çekmiştir. Endüstri süreciyle birlikte küçülen ailenin gücü daha da büyümektedir. Sosyalleşmenin da kaynağı olan aile toplumun sosyal ve kültürel

temellerini içinde besler. Sosyal ve kültürel değişimler, sosyal sistemler ve alt sistemlerin yapıları, fonksiyonları ve süreçlerinde,aklın ve mantığın sosyal teknikleri sayesinde bir gelişme meydana getirmiş ve bu gelişmeler günümüzün modern küçük ailesinin oluşumuna neden olmuştur (Nirun, 1994:19-20).

Toplumların sürekliliği için aile vazgeçilmez bir unsurdur. Aile dünya varolduğundan beri vardır. Onu ortadan kaldırmak toplumu yıkmak demektir. Ziya Gökalp'e göre Türklere evlilik gelinle güveyinin mallarını birleştirerek ev sahibi olması anlamına gelir ki bu nedenle buna evlenme yani ev sahibi olma denmiştir. Ne erkeğin baba ocağında nede kızın baba ocağında kalınmazdı. Aile milletin temelidir, aile ne kadar kuvvetli olursa millet de o kadar güçlü olur. Aileyi kadın yapar o halde milleti de kadın yapar. Bu nedenle kadınların eğitimi çok önemlidir (Esen, 1991:vii-xi). Z.Gökalp'e göre aile toplumun küçük bir modelidir ve Gökalp güçlü aileyi güçlü milletin temeli olarak görür. Çünkü aile toplumun çekirdeğidir. En ilkel devirlerden itibaren varolan aile bugünde vardır ve toplumdaki yerini korumuş hatta sağlamlaştırmıştır (Fazlıoğlu, 1992:42). Türk aile yapısı köklerini dini inançlarından, tarihi ve töresel değerlerinden almaktadır (Sosyo-Ekonomik Yönleriyle Aile Sempozyumu, 1991:70).

Türk toplumunun temeli ailedir. Nüfusun devamını sağlama, milli değerleri taşıma, çocukları sosyalleştirme, biyolojik, ekonomik ve psikolojik bir çok önemli işleve sahiptir. Bu işlevler diğer kurumlara devredilemeyecek nitelikte olduğundan aile de toplumda vazgeçilmezdir. Aile ferdin ilk sosyalleştiği, sevgi, saygı, mutluluk ve üzüntülerini paylaştığı, çocuklara şahsiyetin kazandırıldığı yegane kurumdur. Türkiye'de aile hala bireyin hızla değişen topluma ayak uydurmasında en önemli kurum niteliğini taşımakta ve bu özelliğini korumaktadır (Poster, 1989:599).

Bütün sosyal kurumlar gibi aile kurumu da toplumsal değişimlerden etkilenir. Aile kurumu hakkında çok çeşitli fikirler öne sürülmüştür. Sanayileşme ve kentleşmeyle birlikte ailenin gerekli olup olmadığı tartışma konusu olmuştur.

Ailenin gereksizliğine ilişkin görüşler Platon'a kadar uzanır. Platon Devlet'inde insanların yalnızca kişisel yeteneklerine göre değerlendirilecekleri bir toplum modeli yaratabilmek için ailenin bu değerlendirmeyi önleyici etkilerini ortadan kaldırmak amacıyla kimsenin anne babasını tanımayacağı bir uygulama teklif eder.

Weber'e göre ise endüstrileşen bir toplumda bürokratik örgütler toplum içindeki her türlü fonksiyonu aileden daha başarılı bir şekilde yerine getirebilirler.

Bunların yanında bir diğer yaklaşımda, endüstrileşen toplumlarda bürokratik örgütlerin ailenin fonksiyonlarını zorunlu olarak devraldığı şeklindedir.

Ailenin modern topluma uymayacağını savunan düşüncelerin dayandığı noktaları şu şekilde sıralayabiliriz:

- 1- Aile üyeleri nispeten sabittir. Kan bağı sorumluluk duygusu gelişmiş kişileri birbirine bağlar.
- 2- Aile içi üyelerin ilişkileri duygusaldır.
- 3- Aile ilişkileri belli amaçlara yönelmez. Bürokratik örgütlerde belli amaçlar vardır.
- 4- Aile ilişkileri yaygındır. Sevgi, din, çalışma ve siyaset gibi hayatın her alanını kapsar. Bürokratik örgütlerde ise ilişkiler daha küçük ve profesyoneldir.
- 5- Aile ilişkileri yüz yüzedir. Bürokratik örgütlerde ise ilişkiler daha çok yazılı kurallarla düzenlenir.

Bu zıtlıklardan dolayı aileler ile bürokratik örgütlerin bir arada yaşaması zorlaşır. Bir arada yaşadıkları zaman da bürokratik örgütler ailenin fonksiyonlarını devralarak ailenin yok olmasını teşvik eder. Ailenin kişisel özgürlüğü ve dolayısıyla toplumsal gelişmeyi engellediğini, fonksiyonlarını bürokratik örgütlerin devralabileceğini ve bürokratik örgütlerle bir arada yaşayamayacağını ileri süren aile ile ilgili olumsuz görüşlerde vardır (Dikeçligil, Çiğdem, 1991:68).

Ailenin fonksiyonlarını şu şekilde sıralayabiliriz

- Çocuğun sosyalleşmesi
- Dini işlev
- Eğitim işlevi
- Ekonomik işlev
- Sosyal işlev
- Cinsel davranışların düzenlenmesi ve neslin devamı
- Diğer kurumlarla ilişkiler
- Boş zamanları değerlendirme işlevi

Ailenin işlevlerini genel olarak bu şekilde sıralayabiliriz. Bu işlevlere değinmeden önce belirtmek gerekir ki her toplumun kendine has özellikleri olduğundan ailenin de her toplumda işlevlerini gerçekleştirme tarzı farklıdır. Özellikle toplumsal değişimle birlikte ailenin fonksiyonlarında da değişimler gözlenmiştir.

Aile kurumu bireylerine yetenekler kazandırma ve bireylerin, özellikle çocukların sosyalleşmesi görevini üstlenmiştir. Çocuk aile içersinde toplumsal değerleri öğrenir. Aileler toplumların aynalarıdır. Bu nedenle toplumda nasıl bir tinsel değişme, yapısal değişme olduğunu görebilmek için, çocuk yetiştirme örüntüleri, aile örüntüleri üzerinde durmak gerekir. İlke olarak aile yapısı toplumsallaşma işlevini tüm ayrıntısıyla topluma sunar. Parsons ailenin toplumsallaşma işlevine ağırlık verirken yeniden üretimi azalttığı kanaatindedir(Poster, 1989:113). Sosyalleşme, toplumdaki kültürel değerleri öğrenerek, içselleştirme anlamına gelir. Bu yolla bireyler, yaşam içersinde yeni değerler öğrenir, topluma yeni katılan bireyi topluma hazırlar. Sosyalleşme süreci aile içersinde başlar, akran gruplarıyla, öğretmenlerle devam eder. Sosyalleşmeyi sağlayabilmek amacıyla toplumda çocuk ve gençlerden neler beklendiği açıkça ortaya koyulur. Aile belirli kural ve değerleri çocuklarına öğreterek onların hem kendileriyle hem de toplumla dengeli ve uyumlu halde yaşamalarını sağlar (Koç, 1994:63).

Çocuğun toplumsallaşmasında etkili olan ilk kurum ailedir. Bu süreçte amaç, çocuğun toplumla dengeli yaşamasını sağlayacak değerleri öğrenmesidir. Burada temel amaç toplumsal değerlere körü körüne uymaktan çok, bilinçli ve kendi değerlerini koruyarak toplumsallaşmaktır. Toplumsallaşmayla birlikte toplumsal rol dağılımı ve işlevler öğrenilir. Toplumsallaşma, bireylere yaşamlarını devam ettirecek beceriyi kazandırır.

Toplumsal değişimle birlikte aile bireylerin yeteneklerinin gelişmesini teşvik eder. Modernleşmede ailenin değerlerindeki gelişme ve yenileşmeler sosyal bütünleşmede rol alır. Modern toplumda temel zihniyet dünyası değişmiş ve aile içersinde kişilere verilen önemde farklılaşmıştır.

Geleneksel toplumlarda ailenin bir çok işlevi vardır. Ekonomik işlevler bunlardan biri ve önemlisidir. Geleneksel toplumlarda ailenin artı ürün üretmek gibi bir amacı olmamaktadır. Tarıma dayalı toplumlarda üretim aile içinde ve topraktan olmaktadır. Ve bu üretimden ailenin her ferdi faydalanmaktadır.

Geleneksel toplumlarda ailenin diğer önemli işlevi ise çocukların sosyalleştirilmesi ve eğitilmesidir. Çocuğa her türlü eğitim ve öğretim formasyonu aile tarafından verilir. Bu eğitim toplumsal yapının benimsediği örf, adet ve geleneklerdir. Geleneksel geniş ailede yaşlı birey bu eğitim sürecinde vazgeçilmez bir rol oynar. Yaşlı birey toplumsallaşma bilgisini bilen ve bunu ailesine aktaran kişidir.

Topluluk içerisinde bireyler ailelerinin statüleriyle anılmaktadırlar. Bu tarz toplumlarda toplumsal değişme çok yavaştır. Ailenin dini fonksiyonu da vardır. Aile kişilerin dinsel görüşlerini ve kültürel kavrayışlarını şekillendirici bir işleve sahiptir. Ailenin güvenlik işlevi de vardır. Buna göre güvenlik başka kurumlar tarafından değil bizzat aile tarafından sağlanır. Moderniteyle birlikte ailenin işlevlerinde değişimler olmuştur. Aile bazı fonksiyonlarını diğer kurumlara devretmiştir.

Modernite insanın aklıyla doğayı kontrol edebileceğine inandığı, rasyonel bireylerin ve davranışların oluşturduğu bir süreçtir. Endüstrileşme bu sürecin ekonomik ayağı olmuştur. Bununla birlikte sosyal organizasyonun standardizasyonu ve hiyerarşik toplumsal örgütlenme modeli kurumları meşru kılmıştır. Kurumlar da birbirlerini meşrulaştırarak toplumsal bütünleşme sağlanmıştır. Alain Touraine'e göre modernite İnsanın yaptığıyla bir olduğunun, dolayısıyla da bilim, teknoloji ya da daha etkili kıldığı üretimle toplumun yasayla örgütlenmesi ve çıkarların ama aynı zamanda da tüm kısıtlamalardan kurtulma isteğinin harekete geçirdiği kişisel yaşam arasında denklik ilişkisinin olumlanmasıdır. Bilimi ve uygulamalarını harekete geçiren akıldır; toplumsal yaşamın bireysel ya da ortak gereksinimlere uyarlanmasını sağlayan da nihayet keyfiliğin ve şiddetin yerine hukuk devleti ve piyasa düzenini koyan da akıldır. İnsanlık, aklın yasalarına uygun olarak hareket etmekle hem bolluğa, hem özgürlüğe, hem de mutluluğa doğru ilerler”(Touraine, 2000:13). Modernite kaynağını teknolojik gelişme ve bilimsel bilgiye dayandıran üretime dayandırır. Moderniteyle birlikte geleneksel olan birçok şeyden vazgeçilmiştir. Modern öncesi dönemde üretim, üreticinin üretim amacıyla mutlak bir birliktelik şeklinde gerçekleşirdi. Artı değer olmaması ve ürünün üretilen kişilerce şekillendirilmesi pazara dayalı bir anlayışın dışındaydı. Modern dönemle birlikte ürün, üretici ve tüketici arasındaki bağ kopmuştur.

Modern düşünce akla dayalı olarak kurulmuş toplumsal organizasyondur. Akıl modernite de temel belirleyicidir. Akla yapılan vurgu, bilim ve tekniği geliştirmiş bu gelişmede akılsal olanın gücünü daha da arttırmıştır. Bu artışla yasaları oluşturan zemin meşrulaşmıştır. Özgürlük arayışı içinde olan birey kendini değiştirme imkanı olmayan bir sosyal organizasyonun içinde bulur ve bu özgürleşme vaat eden modern toplumun önemli çıkamazlarından.

Madan Sarup'a göre modernliğin genellikle Rönesansla ortaya çıktığı kabul edilmektedir. İlerlemeyi, yönetsel akılcılığı ve toplumsal dünyanın ayrımlaşmasını ima eder (Sarup, 1997:188).

Modernleşme geleneksel tarımsal üretim ve küçük çaplı el sanatlarına dayalı durağan bir yapıdan sanayileşmiş, okur yazar oranının arttığı ulaşım araçlarının geliştiği dinamik bir yapıya geçiş olarak nitelendirilir (Yılmaz, 1996:19). Modernleşmede hedeflenen kriterler şunlardır; Endüstrileşme ve buna bağlı sosyo-kültürel organizasyonların artışı, eğitimin ve eğitim kalitesinin artması, kentleşmeyle birlikte kentli kimliğinin oluşması, geleneksel üretimden modern üretime geçilmesi, bürokrasinin gelişimi, bilim ve tekniğin sosyal hayatı düzenlemesi, örgütlü toplum yapısına geçilmesi, bireyselleşmenin artışı. Genel olarak modernleşme farklılaşma ve uzmanlaşma olarak tanımlanabilir. Farklılaşma modernleşmeyle birlikte kurumların farklı görünümleridir. Teknolojideki artış, tarımın ticarileşmesi, fabrika üretimine geçiş ve kentleşmedir (Işık, 2002:14).

Modernleşme toplumdan topluma değişse bile temel prensipler açısından benzer dünyaları talep eder. Modern dünya akla dayalı ve ekonomik örgütlenme açısından kitleye yönelik üretim tarzını benimser. Bu uzmanlaşmanın doğmasına yol açar. Modern dünyada birey seküler bir anlayışla özgürlük talep eder. Akla yapılan vurgu ile hakikati üretmek bilimle zorunlu hale gelmektedir. Birey bu düzene uymak zorunda kalmaktadır. Toplumlar modernleştikçe kentler daha da karmaşıklaşacak, aile ekonomik organizasyonlar nedeniyle yeniden düzenlenecek, bu bir parçalanmaya yol açarak ailenin gördüğü işlevler farklı kurumlara verilecektir. Konumuz açısından önemi olan huzurevleri de bu yapılanmanın bir sonucudur.

3.3. Aile Türleri

Aile üzerine yapılan araştırmalara bakıldığında çok çeşitli evlilik ve aile türlerinin olduğunu görürüz. Bunlar ailede söz hakkının bulunduğu kişiye göre, eş sayısına göre, eşin seçildiği gruba göre ve ailenin yaşadığı yere göre farklılık gösterir.

Aile içerisinde yetkinin ana veya babada olmasına göre aile farklılık gösterir. Baba egemenliğine dayalı ataerkil, ana egemenliğine dayalı anaerkil ve ana babanın eşit söz hakkının bulunduğu eşitlikçi aile denir. Gökalp Pederi ve Pederşahi aile kavramlarına değinir.Pederi aile en başta babanın bulunduğu ailedir.Ana soyu ve baba soyu birbirine müsavidir.Babanın eşi ve çocukları üzerinde yalnızca demokratik bir velayeti vardır.Pederşahi ailede ise aile reisi kendi zevce ve çocuklarının hayatı üzerinde istediği

gibi tasarruf edebilir. Pederşahi ailede evlatlarıyla beraber eşi ve aileye dahil olan diğer fertler aile reisinin adı malları ve mülkiyetleri mahiyetindedir (Gökalp, 1980:122). Gökalp'e göre eski Türk toplumları Pederi aile yapısına dayanmaktadır. Aile bireylerinin yaşamı, algılayış biçimini oluşturan toplumsal ve felsefi faktörler kültürün temellerini oluşturur. Siyasal bir güç olarak devlet başkanı kendi halkından sorumlu olduğu gibi, erkek de ev halkından sorumlu tutulmaktadır. Bu Türk kültürünü yansıtan bir değerdir (Doğan, 2001:19).

Eşin seçildiği gruba göre aile tipleri farklılaşmaktadır. Evlenecek kişilerin eşlerini, içinde buldukları topluluktan seçmelerine endogami adı verilir. Hindistan'daki kast sistemi buna bir örnektir. Bu tür evliliklerde genetik değişim yok veya çok azdır. Sutter'e göre yakın akrabalar arasında evlilik sonucunda doğurganlık oranı azalır, kısırılık artar, ruh ve beden hastalıkları çoğalır. Bir diğer sosyolog Schreider'e göre ise, hısımlar arası evlilikler sonucunda doğan bireylerin boyu kısalmış, göğüs kafesi daralmış ve zihni yetenekler zayıflamıştır. Egzogami denilen evlilikte ise akrabalarla evlilik yasaklanmıştır, dıştan evlilik söz konusudur. En ilkel aile şekli olan klan ailesinde dahi endogami görülmez (Dönmezer, 1990:218-219).

Eşlerin oturdukları yere göre değişik adlar alan evlilikler vardır. Evlenen çiftin erkeğin ailesinin yanında ve onlarla birlikte oturmasına patrilokal denir. Evlenen çiftlerin kadının anne babasının yanında ve onlarla birlikte oturmasına da matrilokal denir. Evlenen çiftlerin hem kadının hem de erkeğin ailesinden uzakta bir ev açarak oturmalarına neolokal denir. Sanayileşme ve kentleşmeyle birlikte sayıları hızla artan çekirdek aile, eşlerin evlenmeleriyle birlikte kendi bütçelerine göre döşedikleri ailelerinden uzak evlerde oturmaları anlamına gelmektedir (Tolan, 1978:213).

Aile tiplerinin sınıflandırılmasında kullanılan bir diğer ölçüt de eş sayısıdır. Buna göre tek eşle evlenmenin uygulandığı sistemlere monogami, çok eşle evlenmenin uygulandığı sistemlere ise poligami denmektedir. Poligamide kendi içinde ikiye ayrılır. Bir erkeğin birden çok kadınla evli olması polijini (polygy=çok karılık), bir kadının aynı anda birden çok erkekle evli olması poliandri (polyandry=çok kocalık)'dir. Özellikle doğumların azaldığı ve kız çocuklarının kısmen öldürüldüğü toplumlarda görülür. Bu durumda evlenilecek kadın sayısı erkek sayısından azdır ve bu nedenle bir kadın birden fazla erkekle evlenir. Tibet dolaylarındaki yoksullar arasında ve Güney Hindistan'daki

Tudalar'da kadın sayısının az olması nedeniyle bu tarz evlilikler görülmektedir (Soyyigit, 2002:28).

Ülkemizde hızlı toplumsal değişimle birlikte ortaya çıkan yeni bir aile türü de parçalanmış çekirdek ailedir. Çekirdek aile ana, baba ve çocuklardan meydana gelirken bu aile türü ise çekirdek ailenin daha küçük halidir. Toffler'in Kuzey Avrupa ve ABD gibi ülkelerde yaygınlaştığını belirttiği bu aile tipi Postmodern Aile tipi olarak da belirtilmektedir.

Bu aile tipinin oluşumunda çeşitli nedenleri vardır. Daha çok aile bireylerinin çalışma amaçlı ayrı yaşamaları söylenebilir. Bu tür aileler yurt dışında daha çok işçi sınıfını oluştururken yurt içinde bürokratik kesimde görülmektedir (Tezcan, 2000:168). Değişen toplumsal koşullarla birlikte kadın-erkek ilişkileri de farklılaşmıştır. Postmodern bir ilişki olan apartnerlik de bunlardan biridir. Apartnerlik; birbirlerini seçtikleri halde ayrı evlerde yaşayan çiftlere denir. Bu günümüz metres hayatı demek değildir. Eşler isteğe bağlı olarak ayrı evlerde yaşamaktadırlar.fakat eşler bağımsızlıklarına düşkünlüdürler. Normal evliler bu ilişkiyi bencillik olarak nitelemektedirler.

Günümüz toplumlarında aile sınıflandırmalarında daha çok çekirdek ve geniş aile tipine başvurulmaktadır. Ayrıca geniş ve çekirdek aile tipi arasında başka aile tipleri de belirlenmiştir. Bunlardan biri de Ogburn'un ortaya koyduğu "çözülen aile" dir. Çözülen aile modern toplumlarda ailenin yok olduğunu savunan görüşlerin ileri sürdüğü bir kavramdır. O. Pollak ise "parçalanmış aile" tipi ortaya koyar. Bu aile tipi boşanma, ölüm vs. gibi nedenlerle karı veya kocanın bulunmadığı aile tipidir. Parçalanmış aile olgusu da sosyolojik bir olgudur ve incelenmesi gerekir. Parçalanmış aile tipi sadece modern zamanlara özgü bir aile tipi değildir. Çünkü ortalama ömrün az olduğu zamanlarda ölüme dayalı parçalanmış ailelerin oranı azımsanmayacak düzeydedir(Abay, 2005).

3.4. Aile ve Toplum

İnsanlık tarihi boyunca varlığını sürdürebilen kurumların başında aile gelmektedir. Yapısı, büyüklüğü ve yerine getirdiği fonksiyonlar açısından her kültüre göre farklılık gösterse de aileler, her toplumda varlığını sürdürmüşlerdir. Yerine getirdiği fonksiyonlar açısından aile kurumu vazgeçilmezdir ve bu özelliğiyle aile sosyal politikalarla koruma altına alınmaktadır (Seyyar, 1999:10). Aile toplumun en küçük yapı taşını oluşturması nedeniyle aile ve toplum birlikte ele alınmalıdır. Ailedeki

sıkıntılar topluma, toplumdaki sıkıntılar aileye yansır. Ailenin sosyokültürel durumu , toplumun sosyokültürel durumunu belirler.Toplum ve aile sürekli iyi veya kötü etkileşim içerisindedir.

Aile toplum etkileşimi sağlıklı olmazsa aile ve toplumda bazı sıkıntılar gözlenir. Toplumun ve ailenin yapısına etki eden bir diğer noktada devletin topluma ve aileye sunduğu sosyokültürel imkanlardır. Bu imkanların bol olduğu toplumlarda bazı sıkıntıların oluşmasının önüne geçilebilir. Devletin sunduğu imkanların yetersizliği veya toplumdaki sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel sıkıntılar toplum ve aileyi etkileyecektir (www.cocukaile.com, 20.01.2006).

Aile ve toplum konusu uzun zamandır tartışıla gelmiştir. Platon Devlet adlı kitabında aileyi reddetmektedir. Toplumun kalkınması için güçlü erkeklerle güçlü kadınların evlenmesi gerektiğini belirtirken bir yandan da çocukların aile içersinde değil, devlet tarafından oluşturulan bir kurum içersinde bakılması gerektiğini belirtir. Böylece tüm çocuklar aynı yerde ve aynı tarzda eğitilir. Anne-babanın çocuklarını, ve çocuklarında anne-babalarını tanımayacağı bir uygulama teklif eder (Platon, 2000:136-137).

ArisToplames Platon'un aksine ailenin öneminden bahseder. İnsanlar tek başına ihtiyaçlarını giderememeleri onların bir arada yaşamalarını zorunlu kılmış ve aile birimi oluşmuştur. Aristo'da aile karı-koca, çocuklar ve kölelerden meydana gelmektedir.

Aile tipleri konusundaki değerlendirmelerden anlaşılacağı gibi günümüz sosyolojik bakış açısı aile yönünden belli yapı ve fonksiyonları eş görmektedir. Yani aile belli yapıların belli fonksiyonları yerine getirdiği bir kurum olarak düşünülür. Yapısal-fonksiyonel yaklaşıma göre yapı birimlerinin istikrarlı ilişkilerde bulunduğu bir kalıptır. Toplumsal yapının birimi aktörler olduğundan, toplumsal yapı aktörlerinin toplumsal ilişkilerinin kalıplaşmış sistemidir. Yapı terimi yapısal-fonksiyonel yaklaşım açısından fonksiyonları da kapsayan anlamda kullanılır. Bu yaklaşım aileyi ve aile içindeki bütün rol ve pozisyonları da çevreleyen anlamda kullanılır.

Aile yapısal olarak değişikliğe uğradığı gibi fonksiyonları açısından da değişikliklere uğramıştır. Fonksiyonlarının önemli bir kısmını gelişen toplumun yeni bürokratik örgütlerine devretmiştir. Ogburn ailenin kurum olarak görevlerinin gittikçe artan bir ölçüde sosyal hayata hakim olduğunu belirtirken, R. König ailedeki görev kaybının tam anlamıyla olmadığını sadece içeriğinin değiştiğini belirtmiştir. F. Neidhardt, modern

ailelerde bir fonksiyon kaybindan ziyade bir fonksiyon uzamasından bahseder. Dünyada ailenin görevlerini yerine getirebilecek bir kurum varolmamıştır.

Aile eskiden olduğu gibi bugünde toplumun birtakım davranış kalıplarını öğrendiği önemli bir sosyalleştirme kurumudur. Parsons'a göre endüstrileşen ve kentleşen toplumlardaki bütün kurumlar gibi ailenin de uzmanlaşmaya yöneldiğini ve fonksiyonlarının sayısı azalmakla birlikte bu fonksiyonları daha derinlemesine yerine getirdiğini belirtmiştir (Merter, 1990:22-23).

Endüstri devrimiyle birlikte sanayinin mutsuz insanı ailede huzur ve güven bulmaktadır. Bu nedenle ailenin toplumda sosyal yapılar değişirken, ailenin sosyal yapısının önem kazandığını görüyoruz. Toplumun kültürel ve sosyal temelleri aile içersinde yetişmektedir. İnsanın kazandığı düşünce, inanç ve davranışların köklerinin de aile içersinde olması aile kurumunu sosyalizasyon süreci içersinde önemli yere oturtmuştur. Sanayileşme süreciyle çok sık görülen sosyal hareketlilik, aile yapısının da değişimine ve küçülmesine sebep olmuştur. Endüstrinin modern küçük ailesi, sosyal tarihin bir getirisidir (Nirun, 1994:19).

3.5.Toplumsal Değişme ve Aile

Sanayileşmeyle birlikte tarıma dayalı geleneksel toplumun yerini sanayi toplumlara almaya başladı. Kentleşme süreciyle birlikte eskiden etkin nüfusun büyük bölümü kırsal alanda tarım sektöründe çalışırken, sanayi devriminden sonra kentlerde sanayi sektöründe çalışmaya başladılar. Bu toplumsal değişme sürecinde geleneksel geniş ailenin yerini çekirdek aile almıştır. Toplumbilimcilerin bir kısmı aile yapısını etkileyen bu değişimleri teknoloji gibi maddi etkenlere bağlarken, bir kısmı da tinsel etkenlere bağlamaktadır. Genellikle aile toplumsal gelişmeyi engelleyici bir kurum olarak düşünülür. Bu nedenle kitle hareketleri doğuş zamanında aile ortadan kaldırılması gerekli bir kurum olarak görülür. Fakat kitle hareketleri güçlendiğinde, toplumda yerleşebilmek için aile güçlendirilmeye çalışılır. Bu ailenin mevcut kurumsal yapıyı destekleyici niteliğinden kaynaklanır. Bu nitelik, ailenin bireyler üzerindeki denetim gücünden doğmaktadır (Kongar, 1986:39).

Ogburn çizgisinde olanlar teknolojik değişmeye , Parsons ve Goode çizgisinde olanlar ise değerler sistemindeki değişimlere öncelik vermiştir.

Ogburn teknolojik değişmelerin yani maddi kültür öğelerinin aile yapısını etkilediğini ve ailenin de bunu gecikmeli olarak takip ettiğini söylemiştir. Ogburn buna “kültürel

gecikme” demiştir. Goode ise, endüstrileşme süreciyle ortaya çıkan yeteneğe dayalı iş sistemi, geleneksellikten kurtulma gibi ideolojik etmenlere öncelik vermiştir. Bu değer sistemindeki değişikliklerin aile yapısını da etkilediğini belirtmiştir(Sayın, 1990:150). Toplumsal değişiklikler yalnızca kentsel aileyi değil kırsal aileyi de etkilemiştir. Çekirdek aile egemen aile yapısı olarak gözlenmiştir (Kongar, 1998:585). Aileyi meydana getiren çeşitli statülerdeki bireylerin oranı kent ailesinde farklı bir şekilde değişim göstermektedir. Köy ailesinde anne, baba ve çocukların dışındaki diğer diye isimlendirdiğimiz grup mühim bir yer tutarken, kentteki ailelerde bu çok sınırlıdır (Akkayan, 1979:253).

1955 yılında Parsons çekirdek ailenin çöktüğü görüşüne karşılık verdi. Savunmasında çöküş olarak nitelenen durumun bir farklılaşma süreci olduğunu belirtti. Amerika’da akrabalık birliklerinin de öneminde azalma olduğunu gözlemledi. Çekirdek ailenin işlevlerini okullar, toplumsal hizmet organizasyonları, kiliseler ve devlet gibi diğer kurumlara devrettiğini gözlemledi. Parsons bu değişimleri bir tehdit olarak değil, çekirdek ailenin derin önemi olarak değerlendirdi. Bu şekilde ailenin yerine getirmek için en iyi uyduğu belirli işlevler daha çok vurgulandı. Bu noktada çekirdek aile yapısını inceledi. Çekirdek aile yapısı şunları kapsıyordu; büyükanne ve büyükbaba için ayrı bir ev, ailenin özelliğinin ve yalıtılmışlığının temini, eşit miras ayrımı, ana babanın çocuğun yaşamını denetlemesine kendilerini adanması. Parsons bazı durumlarda eksikliği kesin olan, çocukta kapitalizm değerlerini geliştiren bir dizi toplumsal koşul belirledi (Poster, 1989:116).

Toplumsal değişimle birlikte aile yapısı değişmiştir. Burada aile yapısını değişime zorlayan birtakım etkenler göz önünde bulundurulmalıdır. Aile yapısı 1950’lerden sonra hızlı bir değişim sürecine girmiştir. Özellikle tarımda makineleşmeyle birlikte geniş aile tipinden çekirdek aile tipine doğru hızlı bir dönüşüm başlamıştır. Kente göçün artması ve kentsel yaşamın getirdiği Pazar ekonomisine ait zorluklar, sosyal güvenlik olanaklarının toplumda çeşitli alanlara yaygınlaşması, kitle iletişim araçlarının toplumu bireysel ve sosyal bazda kültürel açıdan etkilemesi, eğitim olanaklarında kız çocuklarının da yoğun olarak faydalanması, kadınların çalışma hayatına girişleriyle aile içi ilişkilerin farklı bir boyut kazanması, evlenme yaşının ve evlenme tarzının değişmesi, aile planlaması yöntemlerinin yaygın olarak kullanılması, ekonomik bağımsızlık anlayışının artmasıyla aile içerisinde bireyci davranışların artması ve

geleneksel toplumda yaşlının sahip olduğu saygınlığın eski önemini yitirmesi, ailenin toplumsal değişimle birlikte değişmesinde etki eden önemli faktörlerdendir (Dikeçligil, Çiğdem, 1991:496-497).

Turner'in yaptığı araştırmalara göre, endüstrileşme ile aile yapısının dönüşümü arasında doğrudan bir ilişki yoktur. Aile yapısında meydana gelen değişimler gerçekte biri olmadan diğeri olmayan süreçlerdir. Bu araştırmada çekirdek ailenin sanayi devriminden çok önceleri yaygın aile tipi olduğunu ortaya çıkarmıştır. Kerr ve arkadaşlarına göre ise sanayi toplumlarında sanayi mobilitiyi engellediği düşüncesiyle yer yoktur. Modern aile hareketli işgücü sağlar. Buradan çekirdek ailenin sanayileşmenin bir sonucu olmadığı fakat, sanayileşme ve kentleşmenin işlevi çekirdek aile yönünde belirginleştirdiği sonucu çıkmaktadır (Dikeçligil, Çiğdem, 1991:493).

Yukarıda da değinildiği gibi sanayi devrimiyle birlikte ortaya çıkan toplumsal değişimler, ailenin değişme dinamikleri olmuştur. Kentlerde odaklaşan sanayinin kente göçü doğurması, emeğin ücretli hale gelmesi, kadınların ücretli çalışma hayatına girmesi, bireyci çözümlerin ve eğilimlerin artması. Modernleşmenin getirdiği köklü değişimlerle birlikte ailenin eğitim, sosyal güvenlik, sağlık gibi birçok işlevi yeni bürokratik yapılara bıraktığı görülmektedir (Meriç, 1989:174). Pek çok yazar endüstrileşme ve çekirdek aileye geçiş arasında bağlantı olduğu görüşündedir. Yapısal-fonksiyonel yaklaşıma göre tarımsal toplumda fonksiyonel olan geniş aile, endüstriyel toplumda fonksiyonunu kaybetmiştir. Goode'a göre endüstrileşme ve kentleşme süreçlerinin aile yapısına etki etmesi doğaldır. Temel etken olarak kabul edilen endüstrileşme sürecinde öncelikle hangi faktörlerin aile yapısını etkilediği noktasında farklı görüşler vardır. Ogburn, teknolojik gelişmeye; Parsons, Merton ve Goode değerler sistemine; çatışma kuramcıları, güç-otorite dengesi içerisinde çıkar sistemine; Marksistler, ekonomik ögelere ve buna bağlı olarak sınıfsal ögelere öncelik vermişlerdir (Dikeçligil, Çiğdem, 1990:307).

Yapısal-fonksiyonel yaklaşıma göre, toplumsal olgu ve kurumların toplumsal yapıdaki birleştirici görevleri üzerinde durulduğundan, ailenin görevlerinin bir kısmının değişimi sonunda ve bu görev ve fonksiyonları başka kurumlara aktararak aile fonksiyonel olmaktan çıkacaktır. Ailenin bıraktığı görevlerinin yerine bazı görevleri önem kazanacak ve bu şekilde fonksiyonel olacaktır. Endüstri devrimi ailenin görevlerinin

değişimine neden olduğu için, aile yapısının değişiminde de temel etken olarak görülmektedir.

Aile Şuaralarında toplumsal değişimin aile yapısı üzerine etkileri ayrıntılarıyla incelenmiştir. Bu anlamda hızla değişen toplumsal yapı, aile içerisinde değişimin birey merkezli olmasına sebep olmuştur. Ülkemizde yaşanan değişme dinamiği, ailenin kültürel normları aktarma işlevini sınırladığı için, toplumsal normları aktarmada ailenin etkisini zayıflatmıştır. Bu sebeple, üretkenliğini kaybeden aile, artık üreten değil tüketen konumuna gelmiştir. Bu anlamda toplumda meydana gelen sosyal, ekonomik ve kültürel krizlerin aşılması, ailenin içinde bulunduğu güçlükleri aşmasıyla gerçekleşecektir.

Mevcut araştırmalara bakıldığında çekirdek aile yapısının yeni olmadığı görülmektedir. Ancak sanayi toplumunun beklentilerine uygun bireylerin yetiştirilmesiyle birlikte giderek ferdiyetçi yapıya sahip küçük aileler içerisinde, kişilerin birbirine güvenleri ve aile içerisindeki bağı zayıflamıştır. Bu yaşlıların aile içerisinde otoritesinin zayıflamasına yol açmıştır.

3.6. Geçmişten Günümüze Geleneksel Geniş Aile ve Fonksiyonları

İbrahim Kafesoğlu'na göre, eski Türk toplumlarında aile bütün sosyal bünyenin çekirdeği konumundaki ilk birlikti. Türklerin ana yurtlarından bir çok yere dağılmalarına rağmen, varlıklarını korumaları aile yapılarının sağlamlığından kaynaklanmaktadır. Türk ailesi geniş aile şeklinde görünmekte ise de aslında küçük aile tipinde kurulmaktaydı (Erkal, 1990:42).

Yukarıda da değinildiği gibi Ziya Gökalp yaptığı aile araştırmalarında Türk ailesinin “pederi” aile yapısı gösterdiğini ve bunun “pederşahi” olarak anlaşılması gerektiğini belirtmiştir. Pederi aile yapısında aile reisi, kadın ve çocuklardan sorumludur fakat pederşahi ailedeki gibi her türlü tasarruf hakkına sahip değildir. Ana soyundan akrabalarla baba soyundan olan akrabalar eşittir. Kadınlar ve çocuklar da aile içerisinde büyük haklara sahiptir.

Geleneksel toplumların bir kurumu olan geniş aile, ekonomik ve siyasal bir birlik olarak da düşünülür. Kişinin özgürlüğünü kısıtlama ve toplumsal gelişmeyi önleme gibi suçlamalar bu aile tipine yönelik olmuştur. Bu ailede ana, baba, evli çocukların, ana yada baba yanından yakınların ve onların eş ve çocuklarının bir çatı altında yaşadıkları görülür. Ataerkil geniş ailede belli hiyerarşik yapılardan da söz edilebilir. Buna göre

erkek kadından, yaşlı gençten, evli evli olmayandan, çocuğu olan kısırdan daha üstündür. Bu ailede hiyerarşide önemli bir konuma gelebilmek için yetişkin olmak gerekir ve bu da evlilik durumuyla ilgilidir. Evli olan yetişkindir. Ataerkil geniş ailede aile, üyelerinin tüm hayatlarını kapsar. Üyeler toplumda şahsi kimlikleriyle değil, geniş ailenin kimliğiyle varolurlar.

1- *Ekonomik fonksiyon:* Ekonomik olarak bir bütün olan bu ailede gelir tek elde toplanır. Özellikle tarımda görüldüğü gibi gelişmiş işbölümü ve işbirliği vardır.

2- *Prestij fonksiyonu:* Üyeler toplumdaki statülerini ailelerinden alır. Özellikle tarım toplumlarında bireyler daha çok aileleriyle tanınır.

3- *Eğitim fonksiyonu:* Aile üyelerinin her türlü eğitiminden sorumludur. Aile içersinde yetişen çocuk ilk eğitimini aileden alır ve ilk eğiticisi de annedir. Bu nedenle eski Türk toplumlarında kadınların eğitime ayrıca önem verilmiştir.

4- *Koruyucu fonksiyon:* Aile, üyelerini maddi ve manevi anlamda korur. Burada ailenin sosyal sigorta rolü ortaya çıkmaktadır.

5- *Dini fonksiyon:* Aile üyelerinde arasında dini birlik vardır. Aile sadece dinsel bilgi vermekle kalmaz aynı zamanda dinsel davranışları da denetler.

6- *Eğlenme dinlenme fonksiyonu:* Aile üyelerinin dinlenme ve eğlenme ihtiyacını şekilde karşılar.

7- *Eşler arası sevgiyi sağlama ve çocuk yapma fonksiyonu:* Bu ailenin en eski ve değişmeyen fonksiyonudur.

Bu tip ailenin bazı yetersizlikleri de vardır:

- Aile kişisel katkıları ne olursa olsun her üyeye eşit haklar sağlar. Bu durum bireylerin çalışma arzusunu ve sosyal adaleti önler. Aile içersinde fakir ve tembel aynı sosyal sigorta sisteminden yararlanır.

- Çalışan üyeler paralarını aile yararına birleştirir tek elde toplanır. Bunun kişisel özgürlüğü kısıtladığı düşünülür.

- Ailenin yaşama yeri yine aile tarafından belirlenir bu da coğrafi özgürlüğü kısıtlar. Aile içersindeki bireyler her türlü kararı ortak alırlar. Bireysel davranışlar hoş karşılanmaz.

- Aile üyelerinin meslek ve statüleri de yine aile tarafından belirlenir ve bu kişisel özgürlüğü kısıtlar.

- Aileye olan bağıllık her türlü bağıllığın üzerindedir. Bireylerin değer anlayışları aile tarafından belirlendiğinden bu değişimi kısıtlar (Kongar, 1986:26-27).

Tüm bunlara karşılık geleneksel bir toplumda borç almak veya vermek bakımından sadece yakın akrabalara güvenebileceğinden geleneksel aile, kapitalist toplumda sermaye sağlanması yönünden ilk kaynağı ortaya koyar (Dikeçligil, Çiğdem, 1991:70). Yine bununla birlikte endüstrileşen toplumda köyden kente gelenler için geniş aile uyum ortamı sağlar.

Sanayileşmeyle birlikte geleneksel geniş aile değişimlere uyum sağlayamamış ve problemler ortaya çıkmaya başlamıştır. Geniş ailenin oluşturduğu ataerkil zihniyet, modernitenin rasyonel birey anlayışıyla uyuşmamaktadır. Endüstriyel toplumla birlikte toplumlar mobilitesi yüksek bireyler talep etmeye başlamıştır. Fakat geleneksel aile yapısında bireyin yaşadığı yerin aynı zamanda ailenin bulunduğu mekan olması ve örf ve adetlere bağıllığın sorgulanamaz düzeyde olması sosyal mobilitiyi ve rasyonel bilgilerin hayata geçirilmesini neredeyse imkansız kılmaktadır. Bu nedenle aile yapısında sanayileşme ile birlikte değişimler olmuştur.

3.7. Toplumsal Değişme Sürecinde Çekirdek Aile ve Fonksiyonları

Yukarıda da ifade edildiği gibi en küçük kurumsallaşmış aile tipi olan çekirdek aile, anne, baba ve evlenmemiş çocuklarından oluşur. Geleneksel aileye karşılık modern toplumlarda aile tipi çekirdek aile olarak belirlenir. Çekirdek aile fonksiyonel var oluş gereği toplumun devamının sağlanmasına katkıda bulunma, üreme ve çocukların sosyalizasyonu ve aile üyelerinin psikolojik dengelerini sağlama fonksiyonlarında belirlenir. Bürokratik örgütlerle bir arada yaşama kapasitesi, çekirdek ailenin bu örgütlerden yalıtılmış olması ile çözümlenir. Kişisel özgürlük ve buna bağlı toplumsal gelişme ile çekirdek ailenin yapısal özellikleri ile sağlanır.

Bottomore'a göre çekirdek aile evrensel bir olgudur. Bunun nedeni, çekirdek ailenin yerine getirdiği işlevler ve bu işlevlerin diğer kurumlar aracılığıyla yerine getirilmesinin imkansız oluşudur. Çekirdek ailenin temel işlevlerini dört noktada toplar. Cinsel işlev, ekonomik işlev, üremeci işlev ve eğitici işlevdir.

Kingsley Davis'e göre çekirdek ailenin görevlerini toplumsal ve psikolojik diye ikiye ayırır. Toplumsal işlevi çoğaltma, bakım, yerleştirme ve sosyalizasyon olarak dörde ayırırken, psikolojik işlev olarak da evli çiftlerin birbirlerine ve çocuklarına gösterdiği duygusal yakınlığı örnek verir. Bunun dışında elbette ailenin vazgeçilmeyen diğer

işlevleri de bulunmaktadır. Antropologlar ilkel toplumlarda ailenin ekonomik işlevini vurgulamışlardır (Bottomore, 1977:119).

Bu ailenin özelliklerini de şöyle sıralayabiliriz:

- 1- Aile yardım için akrabalarına güvenemez. Evlenerek aileden ayrılan bireyler artık ayrı bir varlıktır. Geniş ailede olduğu gibi birlik yoktur.
- 2- Aile ve akrabaları birbirleri üzerinde haklara sahip değildir.
- 3- Aile ve akrabaların birbirleri üzerinde değer ve ahlak kontrolü de çok azdır.
- 4- Akrabalar ailenin konut yerini seçemez. Evli çift aile içi kararlarda özgürdürler.
- 5- Eşler birbirlerini akrabalara bağımlı olmadan kendileri seçerler.
- 6- Çekirdek ailede evlenme yaşı yönü tam olarak belirlenmese de geniş aileden farklıdır.
- 7- Ayrılma oranı yüksek olmakla beraber bu oranın artma veya azalma eğilimi henüz kestirilmemiştir.
- 8- Eşlerin biri öldüğü veya ayrıldığı zaman yeniden evlenme eğilimi yüksektir.
- 9- Evliliklerde kadın veya erkek tarafının herhangi bir üstünlüğü yoktur.

Çekirdek aileyi endüstrileşme ve kentleşme açısından değerlendirecek olursak çekirdek ailede konut seçimi bireylere bırakıldığından coğrafi bağımlılık söz konusu değildir. Kişi kendine en uygun mesleği seçmekte serbesttir. Aile ve iş hayatı ayrılmıştır. Akrabalık ilişkilerinin sınırlı olması toplumsal hareketliliğe izin verir ve kapalı sınıf sisteminin oluşmasını engeller. Çekirdek ailenin daha çok duygusal oluşu, sanayileşmeyle birlikte gelen psikolojik bunalımları da hafifletir. Evlenecek olan kişiler eşlerini kendi seçeceklerinden ve evlendiklerinde ayrı bir hayat alanı oluşturacak olmalarında dolayı evlenene kadar ekonomik özgürlüklerini kazanmış olmaları gerekmektedir. Bu nedenle aileye bağımlı olma süresi daha uzundur ve bu durum endüstriyel sistem içerisinde kişiye yeteneklerine uygun yer bulabilme konusunda yardımcı olur.

Fonksiyonel varoluş gereği toplumun devamlılığının sağlanmasında katkıda bulunma, üreme ve çocukların sosyalizasyonu, aile içerisinde psikolojik dengenin sağlanması bu fonksiyonlarda belirlenir. Bürokratik örgütlerle bir arada yaşama kapasitesi, çekirdek ailenin bu örgütlerden yalıtılmış olması ile çözümlenebilir. Çekirdek aile ile kişisel özgürlük ve toplumsal gelişme sağlanmıştır (Kongar, 1986:31).

Sosyologlar geniş aile ile çekirdek aile arasında başka aile türlerine de değinirler. Ogburn'a göre çözülen aile modern toplumlarda ailenin yok olduğunu savunan görüşün ileri sürdüğü bir kavramdır. Bu tip ailenin tek fonksiyonu sadece karı-koca ilişkilerinin çok zayıf olmasıdır. Çözülen aileyi savunanları haklı çıkaracak bir diğer gelişme de, toplumsal hayatın gerçeklerinin Pollak'ı "parçalanmış aile" ve "tamamlanmamış aile" diye iki terim kullanılmaya itmiş olmasıdır. Parçalanmış aile ,çekirdek ailenin üyelerin birinin sonradan yok olması sonunda ortaya çıkan bir aile tipidir. Tamamlanmamış aile ise çekirdek ailenin hiçbir zaman kurulmamış halidir, genellikle gayri meşru çocuklarla annelerinden meydana gelir. Çoğu zaman kütle hareketlerinde aile sosyal değişmeyi engelleyici bir kurum olarak düşünülür. Doğuş aşamalarında başarıya ulaşmak için aileyi ortadan kaldırılması gereken bir kurum olarak görürler. Kütle hareketleri yeteri kadar güçlendikten sonra toplumda yerleşebilmek için tekrar aile güçlendirmeye çalışılır. Bu durum ailenin mevcut kurumsal düzeni destekleyici niteliğinden doğar (Dikeçligil, Çiğdem, 1991:74-81).

İlk zamanlar geniş aile bünyesinde koruyuculuk hakimdi. Çok sayıdaki çocuk aileye yük olmuyordu, aksine ekonomik olarak çocukların aileye faydaları oluyordu. Aile fertleri arasındaki nitelik farkları arttı ve bireyler birbirlerine yabancılaşmaya başladı. Anne kızını, baba oğlunu tanıyamaz oldu. Akrabalar arasında mesafe arttı. Kadının aile içersindeki koruyucu rolüne ihtiyaç arttı. Babanın aile içersinde otoritesinin kısmen sarsılmasına karşılık, kadının iş hayatına atılmasıyla birlikte evde söz hakkı da arttı. Özellikle sanayi merkezlerinde aileler gittikçe küçüldü, ailelerdeki çocuk sayısı azaldı. Yapısal-işlevselci anlayışa göre kentleşme ve sanayileşme hem geniş akrabalık bağlarının önemini kaybetmesine hem de aile yapısındaki dönüşümle ilişkilidir. Sanayileşmeyle birlikte akrabalık ilişkilerinin yerini işyerindeki arkadaşlar almıştır (Duben, 2002:80). Buna karşılık Alan Duben'e göre tüm sosyal tabakalarda aile ve akrabalara önem verilir. Çekirdek aile çok sayıda olmasına karşılık geniş aile ilişkileri ağır gelmektedir. Akrabalar arası işlevsel bağlar önemlidir. Bu sebeplerden dolayı İstanbullu aile genelde çekirdek aile olmasına karşın geniş aile izlenimi vermektedir (Esen, 1991:14).

Çekirdek ailede geniş ailedeki kadar sıkı akrabalık ilişkileri yoktur. Bu anlamda aile içersindeki denetim azalmıştır. Çekirdek ailenin oturacağı mekanı kendi seçmesi ve istendiğinde değiştirebilmesi, sanayileşmenin gerektirdiği coğrafi hareketliliğe uyum

sağlamasına yol açmıştır. Bireylerin istedikleri alanda kendilerini yetiştirmeleri ve istedikleri mesleği seçmeleri de sanayileşmenin getirdiği toplumsal hareketliliği sağlamıştır. Ayrıca çekirdek ailedeki bireysel mülkiyet, sanayi toplumları için gerekli olan sermaye yatırımına da olanak sağlamıştır. Çekirdek ailede iş bölümü geniş ailedeki gibi cinsiyete göre farklılaşmamaktadır. Bu açıdan bakıldığında çekirdek aile modern toplumun en küçük yapıtaşıdır. Geniş aile yapısında, çekirdek aileye nazaran belli kurallarla örülmüş yapılardan bahsedebiliyoruz. Ev içerisinde aile büyüklerinin yeri ve önemi büyüktür. Aile içerisinde kararlar daha çok evin en yaşlısının izniyle alınır. Modern çekirdek aile yapısında bu yapının çözüldüğünü görmekteyiz. Bizim de araştırmamızda odak noktamız olan yaşlılar, çekirdek aileyle birlikte bazı değişimler geçirmiştir. Geçmişten günümüze aile yapısında meydana gelen değişimler incelenmiştir. Yaşlılık bölümünde geçmişten günümüze yaşlıların konumunda ne gibi değişimler olmuştur, dün yaşlılık nasıl algılanıyordu ve bugün nasıl algılanıyor bunlara değinilecektir.

BÖLÜM 4: YAŞLILIK

4.1.Yaşlılık Kavramı ve Tanımı

Toplumların değişken yapıları içerisinde, yaşlılık konusunda çok farklı tanımlar yapılmıştır. Bazı toplumlarda yaşlılık olması gereken bir süreç olarak değerlendirilirken, bazı toplumlarda da sorun olarak görülmüştür. Her toplumun kendi içerisinde kültürel farklılıkları yatmaktadır ve yaşlılık olgusu da kültürel yaşanmışlıklarla yakından ilişkilidir (İçli, 2004:5).

Tufan'a göre yaşlılık, 20. yüzyıla kadar sakatlıkla aynı anlama geliyordu. 16. ve 17. yüzyıllarda yaşlılar, toplumun diğer bireyleri gibi haklara sahip olarak görülmediler. Yaşlılık, ölümün ilk basamağı olarak algılandı ve edebi eserlerde tüm acımasızlığı ve kötülüğüyle anlatıldı. Yaşlı toplumun istenmeyen insanı, ölümü hatırlatan faydasız ve ürpertici varlığıydı. Görmezden gelinmeli, onlara acınmamalı, hele saygı hiç duyulmamalıydı. Daha sonra yaşlılığın sosyal içerikli bir fenomen olduğu düşüncesi topluma yerleşmeye başladı ve emeklilik sigortasının başlamasıyla birlikte yaşlılık, takvimsel olarak belirlenen, yaşa bağlı bir dönem olarak görülmeye başlandı (Tufan, 2002:19-20). Çağa göre ülkeye göre, kişilerin yaşlılara karşı takındıkları tutum değişmektedir. Yaşlıların güncel yaşamda gördükleri itibar, her dönemde ait oldukları sınıfa, cinsiyete ve mal varlığına göre değişmektedir.

Yaşlılık ve yaşlanma kavramları aynı gibi gözükseler de farklı anlamlara sahiptirler. Yaşlılık daha çok bir durumu, bir olguyu ve toplum içinde belli bir yaşın üzerindeki tanımlar. Yaşlanma ise sadece biyolojik değil, toplumsal boyutları olan bir durumdur, ve bir süreci ifade eder. Yaşlanma, yaş alma anlamıyla doğuştan itibaren başlayan bir süreci ifade eder. Yaşlanma, doğumdan ölüme kadar olan insan ömründe, ölümden önceki dönemi tanımlamak için kullanılırken yaşlılık, bedenin performansının canlılığın sona ereceği en yakın döneme denir.

Platon yaşlılığın kişiye özgü bir süreç olduğundan bahsetmekteydi. Birey gençlik ve orta yaşlılık zamanlarında görevini tam anlamıyla yaptıysa yaşlılıktan korkmamalıdır. Bilinçli yaşanan gençlik ve orta yaşlılık yaşlılığa hazırlanmanın en iyi yoludur.

Cicero yaşlanma sürecini ters yönde etkileyen dört ana unsurdan bahsetmiştir.

- Verimli bir uğraş döneminden sonra, pasifliğe mahkum edilmek,
- Bedensel şikayetlerin başlaması,

- Yaşamın zevklerinden mahrum edilme,
- Ölümün yaklaştığını bilinçli olarak hissetme (Tufan, 2002:14-17).

Genel olarak yaşlılık tanımı yapılırken belli bir yaş ölçütü olarak alınmaktadır. Başlangıcı 60-65 yaş olarak kabul edilen biyolojik ve duygusal olarak değişimlerin meydana geldiği dönem yaşlılık olarak adlandırılmaktadır. Yaşlanmayla birlikte insan vücudunda yapı ve fonksiyonel anlamda meydana gelen değişimlere biyolojik yaşlılık, kişinin kendini yaşlı hissetmesiyle yaşam görüşünü ve şeklini değiştirmesine de duygusal yaşlılık deriz. Aynı yaşta olan bireylerle karşılaştırıldığında toplum içerisinde fonksiyonların devam ettirilmemesine ise fonksiyonel yaşlılık denir. Yaşlılığın temel bazı özellikleri vardır;

- Yaşlanma evrenseldir ve tüm nüfusu kapsamaktadır.
- Yaşlanma sürekli devam eden bir süreçtir.
- Yaşlanma organizmaların özünde bulunmaktadır.
- Yaşlanma olgunlaşan değişimlerin bozulması anlamına gelir (Oktik, 2002:14).

“Dünya Sağlık Teşkilatı’nın 1963 yılında yaşlıların sağlık sorunları ile ilgili düzenlediği seminerde yaşlılık üç döneme ayrılmıştır” (Bozdemir, Tokgöz).

Orta Yaşlılar (45-59 yaş)

Yaşlılar (60-74 Yaş)

Kocamışlar(75 +Yaş)

Yaşlılığı şu şekilde de sınıflandırabiliriz;

a) Biyolojik Yaşlılık: Gelişim sürecinde vücudun yapısal ve işlevsel olarak değişimidir.

b) Psikolojik Yaşlılık: Gelişim sürecinde tecrübelerin artmasıyla oluşan davranış değişiklikleri ve uyumsuz davranış kapasitesidir.

c) Sosyolojik Yaşlılık: Yaşamı boyunca kişinin toplumsal rol, statü ve beklentilerin değişmesidir (Uysal, 1993:1-13).

Yaşlılık alanında yapılan çalışmalar farklı disiplinlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

a) Geriatri:Medikal yaşlanma sürecini ve yaşlılığa bağlı hastalıkları inceleyen bilim dalıdır.

b) Gerontoloji:Yaşlanma sürecini sistematik olarak bütün yönleriyle inceleyen bilim dalıdır. Yaşlanma sürecini biyolojik, psikolojik ve sosyal olmak üzere üç süreçle beraber inceler(Göka, 2006: 42).

c) **Sosyal Gerontoloji:** Yaşlanma üzerinde sosyal ve kültürel etkileri inceleyen bilim dalıdır.

4.2. Yaşlılıkla İlgili Teoriler

Yaşlılıkla ilgili teorileri modern toplumun üretim ve emeklilik anlayışıyla ilişkili olarak düşünürsek, teorileri daha iyi anlayabiliriz. Bu teoriler arasında Defizit (Eksiklik) Teorisi, Aktiflik (Etkinlik) Teorisi ve Disengagement (İlgisizlik) Teorisi en fazla tartışılan teorilerdir. Bu teoriler yaşlılık döneminin nasıl daha verimli geçebileceği üzerinde yoğunlaşırlar.

Bunlardan Başarılı Yaşlanma Kuramına göre yaşlılık sürecinin daha iyi geçmesi aktivite kuramı ile mümkündür. Yani eskiye bağlanmadan yeni deneyimlere açık olma, kendini iyi hissetme vs...

Süreklilik kuramına göre orta ve ileri yaşlardaki bireylerin yaşlılığa uyum sağlama süreci sırasında mevcut iç ve dış korumaya alıştırlar. Bunu sağlamak için bireyler alışık oldukları stratejileri kullanarak süreklilik sağlamaya çalışırlar. Gerek içsel ve gerekse dışsal süreklilik yaşlı bireylerin hem kendi girişimleri hem de çevrelerinin baskısıyla uyguladıkları güçlü uyum sağlama stratejileri ortaya çıkar. İç ve dış sürekliliğin varolabilmesi için söz konusu olay ve ilişkilerin sürekli nitelikte olması gerekmektedir (Oktik, 2004:32-33).

Defizit teorisine göre ise geçen zamanla birlikte doğal yeteneklerde ve zeka gelişiminde bir gerileme olmadığı aksine, ilerleme olduğu savunulmuştur. Zekayı kullanmak daha az zeka kaybına yol açmaktadır(Tufan, 2002:122). O nedenle emeklilik döneminde birey ne kadar fazla zekasını kullanırsa o kadar az zeka kaybına uğrar.

Aktivite Teorisine göre, yaşlılık döneminin yaşamın en mutsuz safhasına dönüşmemesi için, emeklilik sonrası yaşamında da tam manasıyla aktif olması gerekir. Çünkü sadece bu yolla mutlu bir yaşlılık dönemi geçirebilir.

İlgisizlik Teorisi de diğer teoriler gibi yaşlı bireyin nasıl mutlu ve huzurlu bir yaşlılık dönemi geçirebileceğini tartışır. Aktivite Teorisinin tersine, yaşlı birey, yaşlılık döneminde bedeni ve ruhu dinlendirerek huzur bulabilir. Mutluluğun sırrı, yaşlının kendini toplumdan geri çekmesinde yatmaktadır.

Tüm bu teoriler yaşlılık döneminin nasıl daha verimli ve huzurlu geçebileceğine dair yorumlar içerir. Her bir teori kendi şartlarında ve kültüründe değerlendirilmelidir. Kendi toplumumuz açısından değerlendirdiğimizde yaşlıların aktif hayata katılımlarının

sağlanması gerektiğini söyleyebiliriz. Tabiki aktif hayata katılamayacak yaşlılar da vardır. Ancak yaşlılık sürecinin olumsuz bir süreç olarak algılanmasında etkili olan nedenlerden birisi de bu dönemin verimsiz geçmesidir. Bu sebebin en az seviyeye çekilmesi gerekmektedir. Bu nedenle yaşlılık döneminin her şeyin bittiği bir dönem olarak değil, hayatın bir aşaması olarak değerlendirmeliyiz.

4.3. Yaşlılarda Sıkça Görülen Hastalıklar

a. Uyku Bozuklukları: İleri yaştaki bireyler fizyolojik olarak gençlere bireylere oranla daha az uykuya ihtiyaç duyarlar. Ancak fiziksel ve ruhsal hastalıklara bağlı olarak uyku süresinde artma-azalma olabilir. Uyku kalitesinde bozulmalar ortaya çıkabilir. "Uyku bozuklukları" ve "gündüz uyuklamaları" gibi sorunlar kişinin günlük yaşam enerjisini etkileyerek hem çevreyle hem de kendisiyle ilişkilerini bozar. Uyku bozukluklarında bu durumun fiziksel ve ruhsal nedenleri belirlenerek uzman hekimlerden destek alınmalıdır.

b. Öğrenme ve Hatırlama Güçlüğü: Öğrenme ve hatırlama fonksiyonlarını yürüten bellek karmaşık bir sistemdir ve yaşlanma bu sistemi daha fazla etkilemektedir. Birey çok eski anılarını hatırlayabilirken, çok yeni anıları hatırlayamayabilir. Unutulan şeyler, kişide uyum zorluğu oluşturur. Öğrenme ve hatırlama güçlüklerinin nedenleri ortaya konularak bireye tıbbi yardım uygulanmalıdır.

Öğrenme ve hatırlama güçlüğünün nedenleri ortaya konarak zamanında yapılan tıbbi yardım bu şikayetlerin yerleşik hale gelmesini büyük ölçüde engeller.

c. Depresyon: Depresyon her yaşta görülebilmektedir, fakat ileri yaşlarda görülme olasılığı çok yüksektir. Yaşlı bireylerin fiziksel ve ruhsal rahatsızlıklar, ekonomik sıkıntılar, yakınların kaybedilmesi depresyonu ortaya çıkma olasılığını artırır. Depresyonda olan birey daha çok yalnız ve yatarak zaman geçirir, konuşmaya isteksizdir. Psikolojik tedavi ile iyileştirilebilen bu hastalık için erken tedavi çok önemlidir.

d. Bunaltı (Anksiyete) : Her insanın bilinmeyen ya da belirsiz durumlar karşısında yaşadığı çarpıntı hissi, nefes darlığı, göğüste sıkışma hissi, baş ağrısı, midede yanma-ekşime ile beraber ortaya çıkan yoğun huzursuzluk tablosudur. İleri yaşlarda gözlenen bunaltı kişinin fiziksel ya da ruhsal bozukluğa bağlı olarak da ortaya çıkabilir. Yaşanan sıkıntı ve huzursuzluk nedeniyle kişi uzun süre oturduğu yerde duramaz, sürekli dolaşma isteği duyar. Bu bireyin yaşam kalitesini düşürür.

e. Performans Kaybı: Sinir sistemi ve beyinde yaşa bağlı yapısal değişiklikler oluşur.İleri yaşlarda dikkatte azalma, yeni bilgiler öğrenmede ve önceden öğrenilenleri hatırlamada zorluklar ortaya çıkar. Bedensel dayanıklılıkta azalma ve reflekslerde yavaşlamaya yaşanır.Sorunlar karşısında çözüm üretmek,yeni ortamlara uyum sağlamak zorlaşır. Performans kaybı kişide yetersizlik duygularına ve başka ruhsal sıkıntıların ortaya çıkmasına neden olabilir.

f. Kişilik Değişikliği ve Alınganlık : Zamanla bellek, dikkat, yoğunlaşma gibi alanlarda performans kaybı ortaya çıkabilir. Karşılaşılan sorunu olarak değerlendirme de azalma belirginleşir. Çevrenin onaylamadığı davranışlar üzerinde kontrol azalır. Duygular daha güçlü olarak yaşanır. Alınganlık belli dereceye kadar normal görülebilir, ancak çevre ile uyumu bozabilir.

g. Bunama (demans) : Bunama yaşlı bireylerde sıklıkla görülen bir rahatsızlıktır. Hastanın bilinci yerinde olmasına rağmen bazı zihinsel yetilerde zayıflama görülür. Birey çevresine olan ilgisini yitirmeye başlar. Günlük konuşmalarda zorluk çeker, uyum güçlüğü yaşar. Yeni bilgiler öğrenmede ve hatırlamada güçlük yaşar. Sosyal yetersizlik arttıkça kişi huzursuz ve öfkeli olur. Demans tablosu damarsal beyin hastalıkları,Alzheimer Hastalığı,kronik alkol kullanımı, psikoaktif madde bağımlılığının devamında,beyin tümörlerinde, sistemik fiziksel hastalıklara bağlı olarak birçok farklı nedenle ortaya çıkabilir. Demans tüm aileyi etkilediğinden psikoterapi ve ilaç tedavileri ile amaçlanan, hastanın ve ailenin yaşam kalitesini desteklemektir. Alsheimer hastalığındaki benzer belirtilerin toplamı olarak ta tarif edilen bu hastalığın sebeplerinden bazıları şunlardır:

- Alkolün zararlı etkileri
- Damar kireçlenmesi
- Yaşlılıkla beraber beynin fonksiyonlarını kaybetmesi
- Felç ve sinirsel hastalıkların etkisi(Seyyar, 1999:32).

h. Parkinson Hastalığı: Normalde orta ve ileri yaşlarda başlayan ve çok yavaş ilerleyen bir hastalıktır. Tam olarak çıkış sebebi bilinmemekle birlikte damar sertleşmesi ağırlıklı dolaşım sistemindeki bozulmalardan kaynaklanır. Bu hastalığın belli başlı belirtileri şunlardır;

- Titreme
- Dengenin sağlanmasında zorluk çekilmesi

- Hareketlerdeki ve düşüncedeki yavaşlama

İlaç tedavisiyle birlikte fiziki hareketlerle erken safhada bağımlılığı geciktirilebilmektedir.

i. Alzheimer Hastalığı: Alzheimer hastalığının belirtileri şunlardır;

- Hatırlama güçlüğü

- Yeni bilgileri öğrenememe

- Sinirsel ve sosyal yönden bozukluk

genellikle 50'li yaşlardan sonra görülür. İleri safhalarda kişi çevresiyle anlaşamaz, ani hareketler gösterebilir. Tedavisi mümkün olmayan bu hastalık hasta bireye bakan kişiler açısından büyük sabır gerektirir (Seyyar, 1999:31). 65 yaşlarındaki her 20 kişiden birinde ve 70 sonrası yaşlardaki her 4 kişiden birinde görülmektedir.

4.4. Toplumun Yaşlılara Bakışı

Günümüz toplumlarında yaşlılar, geçmiş dönemlerdekinden daha az konum ve güce sahiptirler. Çünkü bugün yaşlıların deneyimlerine eskisi kadar ihtiyaç duymamaktayız. Bu kültürlerde yaşlılığın bilgelik getireceğine inanılmaktaydı. Bir toplumda en son sözü en yaşlı kimse söylerdi. Günümüzde ise yaşlıların bilgi birikimleri, zamanın gerisinde olan bir yığın gibi görülmektedir.

Moderniteyle birlikte yaşlıların bilgi birikimleri de etkisini kaybetti. Yaşlı birey elde ettiği deneyim ve tecrübelerle gelecek neslin mimarı özelliğini taşıırken, moderniteyle artık üretici gücü olmayan kişiler olarak toplumun odak noktasından çekildi. Vurgu geçler üzerine olmaya başladı. Yaşlılık olgusunun ölümü hatırlatması nedeniyle üzeri kapatıldı ve asıl olan hayat ve gençlik oldu. Bunun devam ettirilmesi üzerine çalışmalar başlatıldı. Tıp daha fazla güzellik daha fazla gençlik için çalışmalarını hızlandırdı. Hayata vurgu arttı. Ancak bu arada yaşlılık problemi her toplumda hızla ilerlemeye başladı.

Yaşlılık bir sosyal statüdür. Yaşlılığın vasfı hürmet ve saygı görmektir. Yaşlılar bizim tarihimizdir. Ve geçmişini bilmeyen bir millet, geleceğine de yön veremez. Her geçen gün tecrübeli olan yaşlılara duyulan ihtiyaç daha da artmaktadır. Köydeki ve kentteki yaşlıları karşılaştığımızda, yaşlıların bu tecrübelerinden köy yerlerinde daha fazla faydalandığı görülmektedir (Nirun, 1994:81). Yaşlılar konusunda kır-kent ayrımı önemli rol oynar. Kırdaki birlikteliğin daha fazla olduğu, kentte ise hem ayrı gelirin

olabileceği hem de kentleşme ile gelen yeni eğilimler sonucu ayrı oturmanın daha fazla yaygınlaştığı kabul edilmektedir (Türk Aile Yapısı Araştırması, 1992:155).

Toplumumuzda eş ve çocuklardan sonra ailede bulunabilecek öncelikli kişiler eşlerin ebeveynleridir. 19. yüzyıldan itibaren toplumsal ekonomik ve siyasal yapıda meydana gelen değişimler aile kurumunu da değiştirmiştir. Kentleşmeyle birlikte yaşlıların da aile içersindeki konumu değişmiştir. Türk toplumunda sanayileşmeyle birlikte kentleşme süreci ve buna bağlı olarak kırdan kente göç olgusu büyük bir hızla ortaya çıkmıştır. Burada asıl belirleyici olan tarım alanındaki çözülmüştür. Kentler, endüstriyel üretimin yapıldığı yerler olması nedeniyle mobilite niteliği olan çekirdek aile yapısı benimsenmeye başlanmış ve geleneksel değerleriyle bağını koparmamış olan Türk Ailesi yaşlılarını kendi yanında ikamet ettirmiştir. Bu durum ikinci kuşak kentlilerden sonra yaşlılar ve evlatlar ayrı yerlerde ikamet etmeye başlamıştır. Bu anlamda aile kentleşme süreciyle beraber çok hızlı değişime uğramış ve daha sonra da bu değişime uygun normlar benimsenmeye başlanmıştır.

Yaşlıların aile dışında ikamet etmesiyle birlikte buna uygun değerler ve kurallar konmaya başlanmıştır. Daha sonra ise yaşlıların bakımı aile dışındaki bir kuruma devredilmeye başlanmıştır. Başlangıçta Huzurevlerinin doğal ve gerekli olduğu belirtilirken, bir çok kişi anne ve babasını huzurevine göndermek istememektedir. Bunda huzurevlerinin “düşkünler evi” olarak algılanması da rol oynamıştır. Ülkemizde yaşlılık oranı az olmamakla birlikte yinede giderek artmaktadır. Oranın azlığı, kuşkusuz yaşlılık sorununun önemi küçümsenemez. Yaşlıya saygı duymuş, onu sevmiş bir ülke ona yönelik hizmetleri esirgememelidir. Uygarlığın ölçütlerinden biri de yaşlılara sağlanan hizmetlerdir. Toplumumuzda köylerde yaşlılar, her zaman işlevsel durumdadırlar. Gücünün yettiği oranda tarımsal etkinliklerde yer alır. Bunu yapamıyorsa evi bekler.

Yaşlıya saygı ve itibar ayrıca İslam dininin gerekleri olarak da söz konusudur. Kent ortamında yaşlılık daha farklı bir boyut kazanmıştır. Çalışan kadın ve erkek işe giderken çocuklarını kendi anne-babalarına bırakmaktadır. Böylece yaşlılar, kentte çocuk bakıcılığı olarak tampon bir görev üstlenmiştir.

Yaşlı kadının çocuk bakıcılığına karşılık, yaşlı erkekte kent yaşamında işlevsel hale gelmektedir. Özellikle emekli olduktan sonra apartman yöneticiliği bunların başarıyla yaptıkları iş olmaktadır.

Özellikle gelişmiş ülkelerde yaşlı nüfusun hızla artmasıyla birlikte, yaşlılık önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmıştır. Toplumda ve aile yapısında meydana gelen değişimler, yaşlı bireylerin sorunlarını da çeşitlendirmiştir. Bu sebeple yaşlı nüfus için yeni politikalar ve yeni hizmet modellerine ihtiyaç duyulmuştur.

4.5. Geçmişten Günümüze Yaşlılık Ve Toplum

Geleneksel toplumlarda yaşlı bireyin hangi durumda olduğunu açıklamadan önce geleneksel toplumun özelliklerine değinmek gerekir. Geleneksel toplumlarda işbölümü ve uzmanlaşma gelişmemiştir. İnsanların ekonomik yaşama katılmaları basit teknolojik aletlerle olmaktadır. Artı ürün yoktur ve kendi kendine yeterlilik hakimdir. Bu nedenle farklı iş kollarına gereksinim de yoktur. Toplumda norm ve değerler sürekliliğini koruduğundan değişim çok az gözlenir ve bu norm ve değerler sorgulanamaz.

Geleneksel toplumlarda üyeler arasında “biz” duygusu hakimdir. Sosyal organizasyonun temeli kan bağına dayanır, kolektif bilinç hakimdir. Geleneksel toplumlarda statü, yaş, cinsiyet ve soya göre belirlendiğinden yaşlılık statü belirleyicisidir. Özellikle toprağa bağlı üretim biçimlerinin egemen olduğu toplumlarda yaşlı bireyler avantajlı bir konumdadır. Yaşlı bireyin bilgi ve deneyimlerinden faydalanılır. Toplumda karar alma safhasında yaşlı bireyler aktif rol alırlar. Aynı zamanda yaşlılar, dinsel pratiklerde de danışmanlık görevi üstlenirler. Geleneksel toplumların hemen hemen tamamının dini liderlerinin yaşlı olması rastlantı değildir.

Dünyanın çeşitli yerlerinde yaşlılar kendi kültürel yapılarına göre yaşlılığı yorumlarlar. Japonya’da yaşayan bir ada toplumu olan Aniu’lar çok az alet kullanan, ayı ve balık tutarak geçimlerini sürdürürler ve yaşlıların tecrübelerine ihtiyaç duymazlar. Bu toplumda yaşlılar fiziksel olarak zayıfladıkları için ölüme terk edilirler. Aile bağları zayıf olduğu için çocuklar dahi belli bir yaşa kadar bakılır ve sonra kendi başlarına bırakılırlar. Sibirya’nın kuzeyinde yaşayan Korjaklar da ise yaşlılar ölüme terk edilmemekte, kurban edilerek onurlandırılmaktadır. Çok zor doğa koşulları içerisinde yaşayan Korjaklar, bu zor şartlara dayanamayacağı düşüncesiyle tedavisi mümkün olmayan hastalar gibi büyük bir merasimle kurban edilirler. Eskimolarda ise yaşlı kişi ailesiyle vedalaşarak gücü yettiği kadar uzak noktaya gider ve orada karın üzerinde yatarak ölür. Güney Amerika’nın en güney ucunda yaşayan Yağhanlar kabilesinde

ekonomik faaliyet toplayıcılıktır. Kabile sürekli açlık çeker. Evliliğe dayalı aile vardır ve çocuklar tanrılaştırılır. Olabildiğince çok çocuk yapılır ve yaşlılar çocuklarıyla birlikte saygı görenek yaşarlar. Yiyecek önce yaşlıya verilir, en güzel yerde yaşlılar kalır (Işık, 2002:55).

Günümüzde sağlık teknolojisinin gelişmesiyle birlikte ortalama yaşam süresi uzamıştır. Sağlık teknolojisindeki bu gelişim bireylerin yaşlılık karşısında içsel çelişkiler yaşamasına yol açmıştır. Yaşlılık modern insan tipine uymamaktadır ve yaşlılar fayda sağlayacak kapasitede değildir. Modern toplum sürekli yeni durumlar ve yeni çözümler içerdiğinden, yaşlıların tecrübeleri yeterli ilgi görmemektedir. Zamanı geçmiş olanın hükmü de geçmiştir. Yaşlıları daha rasyonel yönlendirmek için profesyonel bakım merkezleri kurulmuştur.

Modern toplumda yaşlılık konusu incelenirken hızlı teknolojik ilerleme dikkate alınmalıdır. Çünkü modern toplum hızlı teknolojik ilerlemesine uyum sağlayacak nesiller ister ve yaşlılar bu kapasiteye sahip değildir. Toplumun bu derece hızlı bir yapıya sahip olması yaşlılık sürecini yaşayanlara oldukça yoğun gelecektir. Bu nedenle yaşlıların daha sakin ve gürültüsüz ortamlarda bulunması gerekecektir. Bu nedenle kentlerin yeniden yapılandırılması gerekmektedir. Geleneksel toplumlardaki gibi yaşından dolayı yaşlıya bir ayrıcalık verilmediğinden yaşlı birey gücü nispetinde statü kaybına uğrayacaktır. Kentleşme ve endüstrileşme, ekonomik durumu iyi olmayan yaşlılar için büyük sorun teşkil etmektedir. Yaşlı kimsenin toplumda işe yaradığını hissetmesi psikolojik açıdan doyum sağlamasında önemli bir etkidir. Bu anlamda sanayileşmeyle birlikte yaşlının topluma katkısı yok denecek kadar azalmış ve ekonomik durumu iyi olmayan yaşlının toplum dışına itilmesine yol açmıştır (Okan, Okan, 2003:11).

Türklerde sosyal yardımla ilgili inanç ve geleneklerin öteden beri varolduğu bilinmektedir. Çok eski devirlerden beri ataya saygı duyulmuş ve korunmuştur. İslamiyet'ten sonra da dinsel inancın gereği olarak muhtaç ve güçsüzlere yardım etmişlerdir. Fitre ve zekatın diğer gruplarla birlikte öncelikle yaşlılara verilmesi bu yardımları daha da anlamlı kılmıştır.

Giddens'e göre özellikle ABD'de yaşlılar, azınlık gibi tepki vermektedir. Modernite kendi zihniyetine uygun olarak yaşlıya, ekonomik fayda ve kültürel aktivasyon kavrayışına göre değer vermiştir. Bu anlamda yaşlılık, ölüm veya hastalık gibi olumsuz

anamlarla nitelendirilmiştir. Bu durumun önlenmesi için bireyler yaşlılığın geciktirilmesini talep etmiştir. Bu anlamda modern birey için yaşlılık özenilecek bir durum değildir. Modern toplum yapısında sanayileşme ve kentleşmeyle birlikte ortaya çıktığı kabul edilen çekirdek aile, geleneksel geniş ailenin özelliklerini tamamen ortadan kaldırmasa da yaşlılıkla ilgili kurumların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Türk Toplumunun örf ve adetlerinde yaşlılara hürmet ve bakımlarının çocukları tarafından yapılması varsa da yeni evlenen çiftlerin anne-baba ile oturma oranlarının gittikçe azaldığı görülmektedir. Bunun nedenlerinden en önemlisi toplumsal değişmeye yaşlıların ayak uyduramayışları ve iki kuşak arasındaki kültürel, toplumsal ve inanç ayrılıklarıdır.

Ülkemizde 1960 nüfus sayımına göre 65 yaş üstü bireylerin oranı %3.5 iken, 1980 nüfus sayımına göre %4.7 ye ve 1985 nüfus sayımına göre ise 60 yaş üzeri bireylerin sayısı 3 milyonu bulmuştur. Fakat ileri yaştaki bu kişilerin bir çoğu çeşitli rahatsızlıklar ve zihni problemler yaşamaktadır. Bu bireyler tüketici konuma gelmişleridir. Halbuki dinç bireylerin topluma kazandırabileceği çok şey bulunmaktadır (Yertutan, 1991:67). Yaşlı nüfusun artmasıyla birlikte yaşlı bireylerin bakımı ve konut ihtiyacı da gündeme gelmiştir ve huzurevlerinin sayısı artmıştır. Yaşlı insanların günümüzdeki en büyük sorunu, parasal sıkıntılar ve yalnızlıktır. Eski dönemlerde geleneksel geniş aile hüküm sürerken yaşlı bireyin aile içersinde yürüttüğü fonksiyonları vardı ve çocukların yetişmesinde aktif rol oynardı. Sanayileşmeyle birlikte aile küçüldükçe aile bireyleri çekirdek ailenin dışında yaşamlarını sürdürmeye başlamış ve yaşlılık dönemi psikososyal sorun haline gelmiştir (Uysal, 1992:40).

4.6. Yaşlıların İhtiyaçları

Yaşlılık dönemi beraberinde çok çeşitli sorunlar da getirmektedir. Özellikle hızlı teknolojik gelişmeler yaşlıların uyum problemini arttırmaktadır. Özellikle kentlerde yaşayan yaşlılar, kadınların da çalışma yaşamına girmesiyle, daha derin bir yalnızlık içine girmişlerdir. Bununla birlikte hasta yaşlıların bakımı ciddi bir problem olmaya devam etmektedir. Tüm bu değişimlerle birlikte yaşlı bireylerin ihtiyaçları da artmış ve çeşitlenmiştir.

4.6.1. Biyolojik İhtiyaçlar

Yaşlılık döneminde hastalıklara yakalanma riski daha fazladır. Bu nedenle yaşlılık döneminde sağlık durumuna daha fazla önem verilmelidir. Biyolojik ihtiyaç, yaşlı bireyin ihtiyaç duyduğu sağlık hizmetlerinin sağlanmasına yöneliktir. Yaşlılığın beslenmesinden sağlıklı çevre koşullarına göre her türlü ihtiyacı karşılanmalıdır.

4.6.2. Sosyal İhtiyaçlar

Aile ortamı yaşlı birey için çok önemli bir ihtiyaçtır. Toplumsal değişimle birlikte aile yapısında meydana gelen değişimler, yaşlı bireylerin ihtiyaçlarını da arttırmıştır. Yaşlılık nedeniyle çalışma ortamından uzaklaşan bireyin gelirinde de azalma olmaktadır, bu nedenle ekonomik krizlerden yaşlılar önemli ölçüde etkilenmektedir. Bununla birlikte toplumda yaşlılara gereken duyarlılığın gösterilmemesi de bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Cadde ve sokaklarda yaşlıların yürüyebileceği alanlar, bina ve merdivenlerin yaşlıların kullanımına elverişsiz olması önemli bir problemidir.

4.6.3. Psikolojik İhtiyaçlar

Yaşlılıkta sevgi ve kabullenme önemli bir ihtiyaçtır. Bu nedenle aile özellikle yaşlılık döneminde daha fazla önem kazanmaktadır. Toplumsal değişimle birlikte ailenin yapısında ortaya çıkan değişimlerle yaşlı bireylerin bakım ve sorumluluğunu farklı kurumların üstlendiğini görmekteyiz. Burada önemli olan yaşlı birey nerede yaşarsa yaşasın, ilişkilerin kaliteli ve doyum verici olmasıdır (Çoban, 2005:42).

4.7. Geçmişten Günümüze Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar

Sosyal politika kavramı, ilkçağlardan beri olagelmıştır ve temelinde insanın emek gücünü koruma anlayışı vardır. bugünkü anlamında sosyal politika, toplumsal ilişkilerin ayrı bir dalıdır ve toplumların ekonomik ve sosyal yapılarına bağlı olarak insanlar arası ilişkileri inceler (Talas, 1992:13). Türkiye’de sosyal politika genel olarak, iş hukuku, çalışma ekonomisi ve endüstriyel ilişkilerle sınırlı kalmıştır (Buğra, Keyder, 2006:9). Uluslar arası kuruluşlar tarafından benimsenen sosyal nitelikli ilkeler, yaşadığımız dönemde sosyal politikalara önemli ölçüde etki etmiştir. Uluslar arası sosyal politikaların dayandığı ilkeler, ulusal sosyal politikalar için temel oluşturmuştur.

Geniş anlamıyla sosyal politika, bir ülkede çeşitli toplumsal sorunlara karşı uygulanan politika ve önlemler bütünüdür. Sosyal politika toplumdan topluma ve zamandan zamana farklılık gösterir. Bu, toplumsal sorunların her toplumda ve her zamanda

değişiklik göstermesinden kaynaklanır. Sosyal politikanın hedeflerini ve önlemlerini belirleyen toplumsal ihtiyaçlardır. Sosyal politikanın doğuşu ve gelişmesi endüstrileşme, kentleşme, demokrasi ve ulus devletle yakından ilgilidir. Sosyal politikanın doğuşu için egemenliği halktan olan ulusa dayalı bir devletin olması gerekmektedir. Bununla birlikte endüstrileşmenin getirdiği sorunlar nedeniyle işlevini yitiren geleneksel kurumların işlevini üstlenmiştir (Koray, Topçuoğlu, 1995:5).

Sosyal boyutuyla yaşlılar politikasının kapsamı çok geniştir. Sağlık, bakım, çalışma, toplumda yaşlıların sosyo-kültürel boyutu ve eğitim gibi temel sosyal haklar yaşlılar politikası kapsamına girmektedir. Türkiye'nin taraf olduğu Avrupa Sosyal Şartı ve benzeri uluslar arası sözleşmelerde belirlenen ölçütler, Türkiye'nin oluşturulması gereken yaşlılar politikası için de geçerlidir (Seyyar, 2005:37).

Sosyal politikada, belli bir amaca çeşitli yöntemleri kullanarak ulaşılmaktadır. Bu sebeple sosyal politikada görev alacak kişilerin içinde buldukları toplumun özelliklerini ve kültürel yapılarını bilmeleri ve ona uygun hedefler oluşturmaları gerekmektedir. Burada sosyal politikacıya düşen görev, önerdiği projenin o toplumun ekonomik, siyasi, kültürel ve sosyal yapısı içerisinde ne derece etkili olabileceğini belirlemektir. Aynı zamanda amaç-araç dengesi önemlidir ve belli bir amacı geliştirirken toplumun diğer amaçlarıyla çatışma içerisinde olmamasına da dikkat edilmelidir. Bu açıdan bakıldığında sosyal politikanın sosyal gelişme hedefi, sosyal adalet hedefi, sosyal barış hedefi, sosyal denge hedefi, sosyal bütünleşme hedefi ve sosyal demokrasi hedefinin bulunması toplum içerisindeki bu karmaşalara engel olabilmektedir (Güven, 1995:18-19).

İslamiyetten önce, yoksullara yardım Türklerin destanlarına konu olan törelerden idi. Türk'lerin İslamiyeti kabulünden sonra bu yardımların yanı sıra vakıflar ortaya çıkmıştır. İslam dünyasında ilk vakıf, 625 yılında Hz. Muhammed döneminde kurulmuştur. Selçuklularda aciz, dul ve yetimlerin bakıldığı vakıflar vardı. Cumhuriyetten önce Osmanlı toplumunda yaşlıya yönelik hizmetler Selçuklular'da olduğu gibi Vakıflar aracılığıyla verilmekteydi. "Aceze" olarak nitelendirilen bakıma muhtaç kişiler için sosyal yardım kurumları bulunmaktaydı. Yaşlılara koruma hizmeti veren ilk kurum Selçuklular dönemindeki Dar'u Reha (huzurevi) idi. Osmanlı İmparatorluğu döneminde kökeni Uygur'lara dayanan ve Selçuklularla gelişen vakıf sistemi zenginleştirilerek sürdürülmüştür (Durgun, 1999: 49-50).

Osmanlılar döneminde imarethaneler, aşevleri ve tekkelerin yaşlılara hizmet verdiği bilinmektedir. Bunlar günümüzdeki yaşlı bakımı hizmetlerini vermekteydiler. Sosyal hizmetler Osmanlılar'da 19. yüzyıla kadar vakıflar aracılığıyla verilmiştir. Bu alandaki kurumlar 19. yüzyılda kurulmuştur.

1868 yılında kurulan Darulaceze Osmanlılar döneminden itibaren hala işlevini yürütmektedir. Darulaceze 2.Abdulhamit zamanında sakat, yoksul erkek kadın ve çocuklar için kurulmuştur.

Cumhuriyet'in ilanından sonra 1930 da yürürlüğe giren 1580 sayılı kanununla ilk defa kamu kuruluşu olan Belediyelere bakıma muhtaç kişilerin korunması için kuruluşlar açılmıştır (Oktik, 2004:46).

Sanayileşme ve kentleşmeyle birlikte kadının çalışma hayatına girmesi, aile yapısının değişimi, gelenek ve kültürün değişimi, tıptaki gelişmeler neticesiyle insan ömrünün uzaması ve yaşlı nüfusunun artmasıyla, yaşlılık bir sosyal sorun haline gelmiştir. Kadının çalışma hayatına girmesiyle birlikte yaşlı bireyin bakımını üstlenmesi için kurumlara ihtiyaç duyulmuştur. Özellikle günümüzde özel bakım gerektiren yaşlı bireylerin bakımı için kurumlar vazgeçilmez hale gelmiştir. Demans yaşlılar evde yalnız kalamadıkları için aileler yaşlıları huzurevlerine vermeyi daha uygun görmektedirler. Her türlü sosyal yardım ve sosyal güvenlik hizmetleri için 1963 yılında 3017 sayılı Sağlık Sosyal Yardım Bakanlığı Teşkilat Kanununun 17. maddesine istinaden 225 sayılı kanunun 4. maddesi ile Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Kurulmuştur. Sosyal Hizmetler alanına giren kişileri korunmaya, bakıma, yardıma ve rehabilitasyona muhtaç çocuk, sakat ve yaşlılara öncelik tanıyarak açık bir şekilde 1982 anayasasının 61.maddesiyle açık bir şekilde belirtilmiştir.

2828 sayılı kanunun 4. maddesinde belirtilen genel esaslar dahilinde muhtaç yaşlıların tespiti ve korunması, bu hizmetleri yürütmek ve gerekli sosyal hizmet kuruluşlarının tesisi için aynı kanunun 10. maddesinin f fırcasına dayanılarak YAŞLI HİZMETLERİ DAİRE BAŞKANLIĞI kurulmuştur.

4.8. Sosyal Hizmetler ve Sosyal Bakım

Türk toplumunda sosyal hizmet anlayışı Cumhuriyet ilan edilmeden önce daha çok dini kurumlar ve vakıflar aracılığıyla uygulanıyordu. İslam dininin şartlarından zekat ve fitre de ihtiyacı olanlara hizmet etme amacını güdüyordu. Cumhuriyet dönemiyle birlikte sosyal hizmetler devletin görevleri arasına girmiştir. Devletin sosyal alana müdahalesi

T.C. Emekli Sandığı'nın 8.6.1949'da kurulmasıyla resmi hale gelmiştir. Daha önce 3008 sayılı İş Kanunu'nun 1936'da kabul edilmesiyle sosyal sigorta ilkeleri benimsemiştir. Resmi olarak yaşlılık ve ölüm sigortası ise 4.1.1950'de yürürlüğe girmiştir.

Abay'a göre Türkiye'de gerçekleştirilen sosyal hizmetleri kamunun gerçekleştirdiği sosyal hizmetler, gerçek ve tüzel kişilerin gerçekleştirdiği sosyal hizmetler ve gönüllü kuruluşların gerçekleştirdiği sosyal hizmetler olarak üç kategoride ele alabiliriz. Sanayileşme ve kentleşmeyle birlikte göç ve hızlı nüfus artışıyla birlikte Türkiye'de istikrarlı bir kalkınma gerçekleşmemiştir. Bu anlamda çeşitli sebeplerden ötürü sosyal devlet olunamamıştır. Sosyal hizmet anlayışının kamusal niteliği korunurken, özel kesimlerin ve gönüllü kuruluşların desteği de sağlanmalıdır (Abay, 2006:284-287). Göçle birlikte şehre gelen insanlar aş ve iş sıkıntısı yaşadı ve devlet baba tarafından müdahale edilmesi beklenen insanlar ortaya çıkmaya başladı. Abay'a göre "devlet baba" anlayışı yanlıştı ve uygulanamayan sosyal politikayla birleşerek sosyal politikalar kaosu oluşmaya başladı. Ülkenin geleceğine yönelik politikalar oluşturulurken dünyadaki gelişmeler de hesaba katılmalıdır. Göç ve şehirleşme politikaları, sosyal yardım, sosyal hizmet ve aile yapısı arasındaki sıkı ilişki göz ardı edilmemelidir (Abay, 2004:600).

Sosyal politika ile sosyal yardım bazı noktalarda benzer gözükseler de çok ciddi farklılıklar içermektedirler. İlk bakışta sosyal politika ve sosyal yardım ikisi de yardım amaçlı görünmektedir. Sosyal politika üç önemli noktada sosyal yardımdan ayrılır. Sosyal yardımda amaç ferttir, sosyal politikada ise amaç sosyal sınıflar ve gruplar arası münasebetlerin ahengi ve bütün olarak hayat seviyesinin yükseltilmesidir. Diğer bir ayırım ise sosyal yardımda insani duygulardan hareket edilmesine karşılık, sosyal politikada sosyal adalet ve emeğin hakkı esas alınmaktadır. Tüm bunların neticesi olarak, sosyal yardım vicdani, insani ve dini müesseseler vasıtasıyla yapmaktayken sosyal politika, bir takım hukuki ve kanuni müesseseler çıkararak yapılmaktadır (Tuna, 1966:58-59).

Sosyal hizmet anlayışı geleneksel toplumda dini değerler ve toplumsal normlarla desteklenirken modern toplumda bu görev kurumlara devredilmiştir. İlk Cumhuriyet çocukları 1970'li yıllardan sonra yaşlanmış ve yaşlılık sosyal problem olarak konuşulmaya başlanmıştır. İlk başta sadece gayri-Müslim azınlıkların kurduğu

huzurevleri varken 1980 sonrası yurt çapında devletin finanse ettiği huzurevleri özel sektör tarafından yatırım yapılarak geliştirilmiştir.

Sosyal hizmetlerin alanı geniştir; rehabilitasyon hizmetleri, çocuk ve aile refahı hizmetleri, yaşlı refahı hizmetleri, eğitim alınındaki hizmetler, yoksullara yönelik hizmetler, psikiyatrik ve özürlülere yönelik hizmetler gibi çok çeşitli alanlarda hizmet vermektedir.

“2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu” ile hukuken tanımlanmıştır. Buna göre sosyal hizmetler, kişi ve ailenin kendi şartlarında doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi manevi ihtiyaçların karşılanmasına, sosyal sorunların çözümlenmesine ve hayat standartlarının iyileştirilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünü olarak tanımlanmaktadır. Bu nedenle sosyal hizmetlerin alanı diğer mesleklere oranla kıyaslanamayacak kadar geniştir (Türkmen, 2003:269-276).

Dünyada olduğu gibi ülkemizde de toplumsal yaşamı olumsuz yönde tehdit eden yoksulluk, yaşlılık, göç, gecekondulaşma, eğitim vb. gibi problemlere koruyucu, önleyici ve destekleyici nitelikli yardım hizmetleri önem kazanmaktadır. Tıbbi ve teknolojik gelişmelere paralel olarak ortalama yaşam süresinin artması, ailenin fonksiyonlarının toplum tarafından üstlenilmesini gerekli kılmıştır. Bu anlamda sosyal hizmetlerin önemi artmaktadır. Yaşlı hastaya sunulacak hizmetler, yaşlı ve ailesinin yaşam kalitesini güçlendirme ve sürdürmeleri noktasında yardımcı olmalıdır (Dömüncü, 2003). Sosyal güvencesi olmayan, özellikle yalnız ve kimsesiz yaşlıların hayat standardı yükseltilmelidir. Sosyal devlet, profesyonel bakım hizmetleri ve hafifletici tedbirlerin ötesinde sosyo-ekonomik destek sağlamalıdır (Seyyar, 2005:39).

Sosyal Hizmetler, kişi, grup ve toplulukların yapı ve şartlarından meydana gelen bedeni, zihni ve ruhi eksikliği veya eşitsizliği gidermek amacıyla toplumun değişen şartlarından doğan sosyal sorunları çözümlenmek ve hayat standartını yükseltmek amacıyla eğitim, danışmanlık, bakım, tıbbi ve psiko-sosyal rehabilitasyon alanlarında devlet veya gönüllü hizmet kuruluşları tarafından sistemli bir şekilde yürütülen hizmet programlarının bütünüdür(Seyyar, 2004:41). Bakım hizmetlerini etkin bir şekilde yürütebilmek için bakıcı aile fertlerinin eğitimi sağlanmalı ve dışarıdan profesyonel bakım hizmetleri ile desteklenmelidir. Çocuklara ve gençlere yönelik alanlar ile yaşlılara yönelik alanların birbirine yakın ve entegreli olmalıdır(Seyyar, 2005:40-41).

Sosyal Hizmetlerin görev alanına şunlar girmektedir.

- Kişilerin sosyal ortamlarında yeniden aktif olabilmeleri için maddi ve psiko-sosyal yönden desteklenmesi.
- Olumsuz hayat şartlarının, kişilerin kendi gayretleriyle ortadan kaldırabilmesi.
- Sosyal çevreyi daha duyarlı hale getirmek ve sosyal sorumluluk şuurunu yaygınlaştırmak.
- Sosyal hizmet alanlarını ihtiyaç duyulan alanlara göre arttırabilmek ve denetimin sağlanması ile ilgili yasal düzenlemeler getirmek.
- Sosyal hizmetler alanında yetkili olabilecek kişi ve kurumlar arası işbirliği sağlamak.

Sosyal Hizmetlerin işlevleri şunlardır:

- Etkin iletişim, danışmanlık, yönlendirme yapmak.
- Sosyal rehabilitasyon ve terapi.
- Refakatçilik ve Sosyal manevi destek.
- Sosyal Bakım.
- Sosyal inceleme.
- Sosyal örgütlenme ve yönetim (Seyyar, 2004:43).

Çalışmamızda sosyolojik bir bakış açısıyla daha çok yaşlıların toplumsal konumu ve huzurevlerinde kalan yaşlılar incelendiğinden, yaşlıların evde bakımı konusu çalışma kapsamı dışında tutulmuştur.

4.9. Bir Sosyal Hizmet Kurumu Olarak Huzurevleri

Her toplum devamını sağlayabilmek için kurumlara ihtiyaç duyar. Belli bir toplumun ihtiyaçlarına karşılık varolan kurumlar, hayat bulduğu toplumun özelliklerini yansıtır. Kurumlar rasgele oluşturulmuş yapılar değildir, belli hedefler doğrultusunda varolurlar. Var oldukları toplumun özelliklerini diğer nesillere de aktarır. Toplumu tehdit eden değişimlere karşı savunma ve sağlamlaştırma görevi üstlenirken aynı zamanda toplumu geliştirici değişimlere karşı yansıtıcı görevi üstlenir.

Toplumsal değişim göz önüne alındığında kurumlar daha standartlaştırıcı bir rol üstlenirler. Çünkü sistemin aksaksız bir şekilde sürmesi için uğraş verirler. Bununla birlikte toplumsal değişimlere de uyum sağlamaları gerekir. Toplumsal değişimle birlikte yenilenen ihtiyaçlara da cevap vermek durumundadırlar. Modernleşmeyle birlikte yaşlı nüfus gittikçe artarken, yaşlı bireyin toplum içerisinde üstlendiği rol

azalmış ve bu da yaşlı bireyi toplum dışına gitmeye zorlamıştır. Giddens yaşlanmanın bir zamanlar gibi olmadığını söylerken bunu vurgulamaktadır (Giddens, 2000:126-127). Aile kurumuna baktığımızda, toplumsal değişimle birlikte aile kurumunun da değiştiği ve farklı özellikleri bünyesinde barındırdığı görülmüştür. Ailenin farklılaşması, geleneksel toplumda ailenin üstlendiği rollerin bir kısmını farklı kurumlara aktarmasına yol açmıştır. Huzurevleri sayı ve nitelik açısından bir toplumun gelişmişlik düzeyini gösterirken, yaşlıların huzurevinde kalmaları konusunda kültürel ve kişisel görüş farklılıkları olmaktadır. Geçmiş toplumlara göre huzurevleri daha fazla kabul görmesine karşılık, yaşlıların büyük bir kısmı da huzurevlerinde kalmayı istememektedirler. Bu Türk toplumunun geçmişten günümüze taşıdığı kültürel mirasından kaynaklanmaktadır. Modern toplumun yapısal organizasyonunda yaşlı bireyler için tanınmış belli bir yer yoktur. Modern yaşlı kimseye yük olmak istememesinden dolayı bu kurumlardan yardım almaktadır. Modern toplumun genel ideolojisi, ekonomi ile şekillendiğinden ve yaşlı bireyler ekonomik anlamda katkı sağlayamadıklarından ötürü yaşlılık, ciddi bir problem olarak algılanmıştır. İkinci Dünya Savaşından sonra Avrupa’da yaşlı nüfusun giderek artmasıyla birlikte yeni kurumsal yapılanmalara gidilmiştir. Bakım evleri ve huzurevleri moderniteyle birlikte toplumun iç sıkıntısının çözümlenmesine iyi bir örnektir. Yaşlı bireylerin bu dönemlerinde daha sabırsız ve unutkan olmaları, huzurevini kabullenmemeleri, yaşlıların bir başkasına bağımlı olmaları, sağlık sorunları ve evde bakımın giderek azalmasıyla bu kurumlara ihtiyaç hissedilmektedir (Mandıracıoğlu, 2004).

Huzurevleri sadece ailesi tarafından bakılmayan yaşlıları kapsamaz. Kimsesiz ve aile içerisinde bakılamayacak durumdaki yaşlıları da içerir. Toplumda huzurevleri çok büyük bir açığı kapatmaktadır. Yaşlılıkta çeşitli hastalıklar meydana çıkar. Özellikle çalışan anne babaların bulunduğu ailelerde yaşlı bakımı ciddi bir problemdir. Sadece çalışan ailelerde değil evde bir dakika dahi yalnız bırakılamayacak hastalarda huzurevleri önem kazanmaktadır. Ancak yeterli değildir. Huzurevleriyle birlikte bazı önleyici ve düzenleyici tedbirler alınmalıdır. Milli yaşlılar politikası uygulanmalıdır. Yaşlılarla ilgilenme işi sadece huzurevlerine bırakılmamalıdır. Huzurevlerine gelmek durumunda kalan yaşlıların bu durumu ailelerinden tamamen kopmasına neden olacak bir durum olmamalıdır. Taşlılık toplumsal bir gerçekliktir ve huzurevleri bir

gerekliliktir. Bu nedenle gerekli düzenlemelerin ve düzeltici tedbirlerin alınması gerekmektedir.

Yaşlılara verilen kuruluş hizmetlerini dört grupta sınıflandırabiliriz:

1- Yaşlı Konutları: Kentlerde ve kasabalarda bulunan, etrafında yaşlıların doğal çevresinden kopmasına engel olan ve yaşlı olmayan bireylerin de bulunduğu küçük, kullanışlı konutlardır. Bu konutlar sağlık kuruluşları ile ilişkili olduğundan, yaşlı bireylerin bakımları sistemli bir şekilde yapılır.

2- Yaşlı Evleri: Geniş odalı ortak kullanım sahaları olan bu evlerde genellikle odaların tahsis edilmesiyle ev paylaşılır. Profesyonel hizmete gereksinim azdır, ancak sağlık merkezlerine yakın olması tercih edilir. Yaşlılar kendi işlerini kendi yaparlar. Doğal çevre içerisinde olması tercih edilir.

3- Yaşlı Huzurevleri: Yaşlı huzurevlerindeki tüm hizmetler profesyoneller tarafından verilir. Burada kendi işini kendi yapamayan yaşlılar da bulunur. Barınma, beslenme, sağlık, sosyal ve kültürel hizmetler profesyonel kişiler tarafından verilir.

4- Yaşlı Bakımevleri: Yaşlı bakımevleri daha çok ciddi anlamda bakıma muhtaç bireyler için yapılmış kuruluşlardır. Bu kuruluşlardan yoksul yaşlılar da faydalanabilir. Huzurevleri modern toplumun da yaşlılığı kabul edilebilir duruma getirmiştir. Modern toplumun her alanında rasyonelleşme gözlendiği için yaşlılık da ayrı profesyonel kurumlarla sınıflandırılma içine alınmıştır.

4.10. Türkiye’de ve Dünyada Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar

Yaşlılık sadece belli ülkelerin problemi değildir. Günümüzde giderek ciddi manada her ülkenin problemi haline gelmektedir. 2000yılı istatistiklerine göre Türkiye’de 6 milyon civarında yaşlı bulunmaktadır. Bunun 2020 yılında 12 milyona kadar çıkacağı öngörülmektedir. Artık genç neslimizle övünmek yerine yaşlıları ve problemlerini masaya yatırmalıyız.

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin 200-2025 arasındaki nüfus oranlarına baktığımızda gelişmiş ülkelerin 1.2 milyar olan nüfusları 2025 yılında da değişmezken, gelişmekte olan ülkelerin 4.8 milyar olan nüfusları 2025 yılında %25 artacaktır. 2020 yılında dünya üzerindeki 1 milyar yaşlıdan 700 milyonunun gelişmekte olan ülkelere olacağı belirtilmektedir(Abay, 2006:27).

Türkiye gelişmekte olan ülkeler içerisinde genç bir nüfusa sahiptir, nüfusun %25'i 25 yaşın altındadır. Fakat doğurganlık oranındaki azalma ile birlikte yaşlı nüfus oranında da artma yaşanmaktadır. Bireyci ve kamucu toplumlar sınıflandırmasına Abay yeni bir sınıf daha eklemiştir. Diğergam olarak adlandırılan bu toplumlarda dengeli bir bakış açısı mevcuttur. Bu toplumlarda ne birey topluma feda edilir ne de toplum bireye feda edilir. Bu anlayışa göre yaşlının otoritesine ve bilgisine saygı duyulur. Bu toplumlarda ne birey topluma feda edilir, ne de toplum bireye feda edilir. Bireyci dediğimiz batı toplumlarına baktığımızda, burada birey ön plandadır. Birey üretebildiği kadar toplumda yer edinir. Üretkenliği bittiğinde toplumun dışına bırakılır. Diğergam bir toplum olan Türklerde yaşlılara değer atfedilmiş, yük olarak görülmemiştir. Yaşlılık dönemlerinde çocukların anne babalarına bakması çok doğal kabul edilir. Ancak kimsesiz ve bakıma muhtaç yaşlılar için de kurum ve kuruluşlar bulunmaktadır. Yukarıda ifade edildiği gibi 11.yy da kurulan Dar'ul Reha ve II. Abdulhamit Döneminde Kurulan Darülaceze bu kurumlara güzel bir örnektir(Abay, 2006:29).

Bugüne geldiğimizde Türkiye'de yaşlılara yönelik çok sayıda özel ve kamuya ait kuruluş bulunmaktadır. Ancak tam manasıyla yaşlılara yönelik sosyal politika oluşturulamamıştir. Yaşlılara yönelik bu kuruluşların da uygulamada bazı eksikliklerinin olduğunu görmekteyiz(Bu noktadaki önerilerimizi öneriler kısmında sunacağız). Bu eksikliklerin gözlenmesinde yada tam anlamıyla bir yaşlılar politikasının oluşturulamamasında genç bir nüfusa sahip olmamız ve Türk aile yapısındaki gelenek ve uygulamaların da büyük etkisi vardır. Türkiye'de yaşlı nüfusun 2050 yılında 18-20 milyon civarında olacağı öngörülmektedir(Abay, 2006:30). Buda bize yaşlılıkla ilgili politikalarda hız kazanmamız gerektiğini göstermektedir.

Federal Almanya'da eğitim sistemi içerisinde diplomalı sosyal hizmet uzmanı yetiştiren meslek lisesi ve yüksek okul seviyesinde kurum ve kuruluşlar bulunmaktadır. Bu ülkemiz açısından da vurgulanması gereken bir konudur. Hatta sosyal bakım alanında bazı derslerin okutulması toplumun duyarlılığı açısından önemlidir. Bununla birlikte Almanya'da bakım süreçlerine göre biçimlendirilmiş bakım modelleri bulunmaktadır. Almanya'da 1992 yılında yapılan yaşlılık, malullük ve ölüm sigortası reformu ile evinde bakıma muhtaç kişiye bakan kişinin emeklilik sigortasına eklenmektedir. 1995'te sosyal sigortalar sisteminde faaliyete başlayan bakım sigortası, evdeki bakıcıların emeklilik primlerini emeklilik sandığına yatırmaktadır. Bu hizmetlerden

yararlanmak istemeyen yaşlılar için diğer bakım giderlerini karşılayabilmeleri için para yardımı yapılmaktadır. Bakıma muhtaçların kimseye bağımlı olmadan hayatlarını devam ettirmeleri için ücretsiz araç ve gereçler yapılarak çevre koşulları kişiye göre düzenlenir(Seyyar: 30.06.2006).

ABD, İngiltere, Almanya, Kanada ve İtalya, nüfusun %7'si 65 yaşın üzerinde olduğundan Birleşmiş Milletler tarafından yaşlı olarak nitelendirilen ülkeler arasındadır(Tartar, 2006:24). Dünya gitgide yaşlanmaktadır.Türkiye'de yaşlanmaya başlayan ülkeler arasındadır. 1980 yılında ortalama yaş Türkiye'de 20 iken 2004 yılında 25'e yükselmiştir. 65+ yaş nüfusun oranı 1935 yılında %3,9 iken 2000 yılında %5,7 olmuştur(Seyyar, 2006:48). Bununla birlikte yaşlılara yönelik sosyal politikalar artmış olmakla birlikte yeterli değildir. Türkiye'de emekli maaşları yetersiz gelmektedir. Bunun gibi bazı yetersiz kamusal ve sosyal yardımlar yaşlıların statü kaybına uğramalarına neden olmuştur. Değişen toplumsal yapıyla birlikte yaşlılar toplum içerisinde statü kaybına uğramıştır. Tüm bunlar göz önüne alınarak milli yaşlılar politikası oluşturulmalıdır. Bu görev sadece belli kurumlara bırakılmamalı, tüm toplum olarak üzerimize düşen görevleri yapmalıyız.

Yaşlıların içinde buldukları durumdan herkes yaşlanmadan önce haberdar olmalı ve önlem alınmalıdır. Bu sıkıntılar sadece onların değil dünyaya gözlerini açmış herkesin sıkıntılarıdır. Bu anlamda daha geniş bakış açısına sahip olabilmek ve durum değerlendirmesi yapabilmek için anket verileri incelenecektir.

BÖLÜM 5: BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırmamız İstanbul'daki beş huzurevinde yapılmıştır. 30 soruluk anketimiz beş huzurevinden toplam 200 kişiye uygulanmıştır. Tabloların okunmasında SPSS programı kullanılmıştır. Bu 30 sorunun tablolarıyla birlikte gerekli görülen çapraz tablolarda kullanılmıştır. Bu çalışmada bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığını ölçen Pearson'un ki-kare testi tercih edilmiştir. Karşılaştırılan değişkenler arasındaki güvenilirlik düzeyi her tablonun altında $p < 0,5$ şeklinde gösterilmiştir.

5.1.Araştırma Sonuçları

Tablo 1: Cinsiyet Dağılımı

	Sayı	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kadın	107	53,5	53,5
Erkek	93	46,5	100,0
Toplam	200	100,0	

Araştırmamıza katılan huzurevi sakinlerinin %53,5'i kadın, %46,5'i ise erkektir. Buradan şu sonuç çıkmaktadır ki huzurevlerinde hem kadın hem de erkek sakinler yaklaşık oranlarda bulunmaktadır. Araştırmamızda tüm sorular yanıtlandığı için yüzde ve geçerli yüzde aynıdır. Bu nedenle sadece geçerli yüzde alınmıştır.

Tablo 2: Yaş Dağılımı

	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
50-60	8	4,0	4,0
61-65	23	11,5	15,5
66-70	39	19,5	35,0
71-75	67	33,5	68,5
76 ve üzeri	63	31,5	100,0
Toplam	200	100,0	

Araştırmamıza katılanların %4'ü 50-60 yaş arasında, %11,5'i 61-65 yaş arasında, %19,5'i 66-70 yaş arasında, %33,5'i 71-75 yaş arasında ve %31,5'i ise 76 yaş ve üzerindedir. 1991 yılında İstanbul'daki huzurevlerinde yapılan araştırma sonuçlarına göre de 75 yaş ve üzeri yaşlılar huzurevlerinin büyük bir kısmını kapsamaktadır (Durgun, 1999:77).

Özellikle 75 yaş ve üzerindeki yaşlıların bazı hastalıklara sahip olduğu görülmektedir. Bunlar içerisinde demans önemli orandadır. Biz araştırmamızı zihnen sağlıklı bireyler

üzerinde uyguladık. Ancak diğer bireyler özellikle bakım noktasında bize bazı ipuçları vermiştir.

Tablo 3: Huzurevine Gelmeden Önceki Yaşanılan Yerin Özelliği

	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kent	163	81,5	81,5
Köy	37	18,5	100,0
Toplam	200	100,0	

Araştırmamıza katılanların %81,5'i huzurevine gelmeden önce kentte yaşamıştır. %18,5'i ise huzurevine gelmeden önce köyde yaşamıştır. Kentleşmeyle birlikte geleneksel değer yargılarında değişimlerin yaşandığını da belirtebiliriz.

Tablo 4: Öğrenim Durumu

	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
İlkokul	81	40,5	40,5
Ortaokul	23	11,5	52,0
Lise	41	20,5	72,5
Üniversite	23	11,5	84,0
Okuma yazma bilmiyor	32	16,0	100,0
Toplam	200	100,0	

Araştırmamıza katılan yaşlıların %40,5'i ilkokul, %11,5'i ortaokul, %20,5'i lise, %11,5'i üniversite mezunudur. %16'sı ise okuma yazma bilmemektedir. Yine 1991 de yapılan araştırmaya kıyasla huzurevlerindeki yaşlıların öğrenim durumunda bir artış olduğu görülmektedir. Üniversite mezunu 1991'de %7 iken bugün %11'e kadar artmıştır. İlkokul mezunu %23 ten %40'a kadar çıkmıştır (Durgun, 1999:77). 1991 yılındaki araştırma sonuçlarına göre huzurevinde kalan yaşlıların %40'ı okuma yazma bilmemektedir. Geçen zamanla birlikte öğrenim durumunun arttığı görülmektedir. 2002 yılında Işık'ın yaptığı araştırmaya göre ise okuma yazma bilmeyen kişilerin oranı %20 dir. Buradan anlamaktayız ki okuma yazma oranı her geçen gün artmaktadır.

Tablo 5: Medeni Durumu

	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evli	10	5,0	5,0
Bekar	44	22,0	27,0
Dul	146	73,0	100,0
Toplam	200	100,0	

Araştırmamıza katılanların %5'i evli, %22'si bekar ve %73'ü duldur. 1991 yılındaki araştırmayla kıyaslandığında huzurevlerindeki dul yaşlı oranı artmış ve hiç evlenmemiş

yaşlı oranı da azalmıştır. Hiç evlenmemiş yaşlıların oranı 1991’de %31 iken bu araştırmaya göre geçen zamanla birlikte %22’ye düşmüştür (Durgun, 1999:78). Bu durum göstermektedir ki önceki dönemlere kıyasla evlenmiş ve çocuk sahibi kişilerde huzurevlerine gelme oranı artmıştır.

Tablo 6: Çocuk Sayısı

	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
1	26	13,0	13,0
2	56	28,0	41,0
3 ve üzeri	47	23,5	64,5
Yok	71	35,5	100,0
Toplam	200	100,0	

Araştırmamıza katılanların %13’ü 1, %28’i 2 ve %23,5’i 3 ve üzeri çocuğa sahiptir. %35,5’i ise çocuk sahibi değildir. 1991 yılındaki araştırmanın sonuçlarına göre ise 3 ve daha fazla çocuğu olan yaşlıların oranı %37’dir. Ve çocuğu olmayan kişiler evlenmemiş kişilerdir. Oysa bugün baktığımızda evli fakat çocuğu olmayan kişilerde azımsanamayacak orandadır (a.g.e., 57). 2002 yılındaki araştırmaya göre ise çocuğu olmayan kişilerin oranı %15’dir. Bugünkü araştırmamızda ise oranın arttığı görülmektedir. Buradan da anlaşılmaktadır ki çocuk sahibi olma oranı azalmakta veya daha az çocukla yetinme oranı artmaktadır.

Tablo 7: Kardeş Sayısı

	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
1	60	30,0	30,0
2	62	31,0	61,0
3 ve üzeri	50	25,0	86,0
Yok	28	14,0	100,0
Toplam	200	100,0	

Araştırmaya katılanların %30’u 1, %31’i 2 ve %25’i 3 ve üzeri kardeşe sahiptir. %14’ünün ise kardeşi yoktur. 1991 yılındaki araştırma sonuçlarına göre yaşlıların %49’unun kardeşi bulunmamaktadır. %23’ünün 3 ve üzerinde kardeşi vardır. Buradan anlamaktayız ki daha önce yapılan araştırmalarda huzurevi sakinlerinin kardeş oranı azken bu araştırmada kardeşe sahip huzurevi sakinlerinin oranı artmıştır.

Tablo 8: Yakın Akraba Durumu

	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Var	165	82,5	82,5
Yok	35	17,5	100,0
Toplam	200	100,0	

Araştırmaya katılanların %82,5'inin yakın akrabası varken, %17,5'inin yakın akrabası yoktur. 1991 deki araştırma sonuçlarına göre huzurevindeki yaşlıların %70'inin yakın akrabası bulunmaktadır. Bu oranda göstermektedir ki önceki araştırmaya göre huzurevinde yakın akrabaları olan yaşlıların oranında artma olmuştur.

Tablo 9: Yakın akrabalarla görüşme durumu

	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Görüşüyor	71	35,5	35,5
Görüşmüyor	129	64,5	100,0
Toplam	200	100,0	

Araştırmaya katılanların %35,5'i yakın akrabalarla görüşmektedir. %64,5'i ise yakın akrabalarla görüşmemektedir. Özellikle huzurevinde uzun yıllardır kalan yaşlılarda akrabalarla görüşme durumunun daha az olduğu görülmektedir. Huzurevi sakinlerinin %82'sinin (tablo-8) yakın akrabası olmasına rağmen yakın akrabalarıyla görüşenlerin oranı sadece %35'tir.

Tablo 10: Huzurevinde kalma süresi

	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
0-3 ay	10	5,0	5,0
4-6 ay	27	13,5	18,5
7-11 ay	42	21,0	39,5
1-3 yıl	66	33,0	72,5
4 yıl ve üzeri	55	27,5	100,0
Toplam	200	100,0	

Araştırmaya katılan yaşlıların %5'i 0-3 ay süresince, %13,5'i 4-6 ay süresince, %21'i 7-22 ay süresince, %33'ü 1-3 yıl süresince ve %27,5'i 4 yıl ve üzeri süresince huzurevinde kalmaktadır. Huzurevinde ve evde kalan yaşlıların umutsuzluk düzeylerinin incelendiği araştırmaya göre, huzurevlerinde kalma süresi arttıkça yaşlıların umutsuzluk düzeyleri de artmaktadır (Yıldız, 1998:302). Huzurevinde uzun süreli kalan yaşlıları ziyaretçileri de gitgide azalmaktadır. Huzurevinde uğraşları da yoktur. Ve bu durum yaşlıları umutsuzluğa ve anlamsızlığa sürüklemektedir.1991

yılındaki araştırmadan da anlaşılmaktadır ki huzurevinde kalan yaşlıların büyük çoğunluğu 1-5 yıl süresince huzurevinde kalmaktadırlar. Bu araştırmadan görmekteyiz ki huzurevlerinde kalan yaşlıların %40'ı bir yıldan az süredir huzurevinde kalmaktadır.

Tablo 11: Huzurevine gelme sebebi

	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
eşinden ayrılmış	2	1,0	1,0
eşi ölmüş	34	17,0	18,0
çocukları bakmamış	43	21,5	39,5
ekonomik zorluklar	32	16,0	55,5
yalnız ve kimsesiz	14	7,0	62,5
aile içi sorunlar	17	8,5	71,0
yaşlılarıyla birlikte olma işteği	4	2,0	73,0
evde yalnız kalamama	8	4,0	77,0
kimseye yük olmak istememe	11	5,5	82,5
hastalık	35	17,5	100,0
Toplam	200	100,0	

Araştırmaya katılan yaşlıların %1'i eşinden ayrıldığı için huzurevine gelmiştir. %17'si eşi öldüğü için huzurevine gelmiştir. %21,5'i ve en yüksek orana sahip huzurevi sakinleri çocukları bakmadığı için huzurevine gelmiştir. Bu huzurevine gelme sebeplerinden en önemlisidir. %16'sı ekonomik zorluklar nedeniyle huzurevine gelmiştir. %7'si yalnız ve kimsesiz olduğu için, %8,5'i aile içi sorunlar sebebiyle, %2'si yaşlılarıyla birlikte olmak istediği için huzurevine gelmiştir. %4'ü evde yalnız kalamadığı için, %5,5'i kimseye yük olmak istemediği için ve %17,5'i ise çeşitli hastalıklar nedeniyle huzurevine gelmiştir. Yine huzurevinde ve evde yaşayan yaşlıların umutsuzluk düzeylerinin incelendiği araştırmaya göre huzurevlerine kendi istekleri dışında gelen yaşlılar huzurevlerinde daha fazla umutsuzluğa kapılmaktadırlar (a.g.e. 302). 1991 yılında Bülent Durgun'un İstanbul'daki huzurevlerinde yaptığı araştırmaya göre ise yaşlıların %41'i bakacak kimsesi olmadığı için huzurevine gelmiştir. Bugün ise en büyük oranı çocukların bakmaması ve ekonomik zorluklar almıştır (a.g.e. 84).

1991'de yapılan araştırmaya göre yaşlıların %40'ı gibi büyük oranda kimsesiz ve yalnız oldukları için huzurevlerine gelmişlerdir. Bugün yaptığımız araştırma sonucu göstermektedir ki huzurevlerine gelme nedenleri arasında en büyük oran çocukların bakmamış olmasıdır. Bu aile yapısındaki çözölmeyi de göstermektedir. 2002 yılında yapılan araştırmaya göre huzurevine gelen yaşlıların büyük çoğunluğu kimseye yük

olmak istemediği için huzurevini tercih etmiştir. Yaşlı insanların bir kısmı artık çocuklarının kendilerine bakmak zorunda olmadıkları düşüncesindedirler. Buradan ebeveyn ve çocuklar arasında bazı sınırların ve mesafelerin oluşmaya başladığı sonucunu da çıkartabiliriz. Görülmektedir ki aile yapımızda da çözüme yaşanmaktadır ve çocuklar da ebeveynlerinin bakımını üstlenmemektedirler. Öyle ki ebeveynler ve çocuklar arasında ciddi bir iletişim görülmektedir. Çocuklar ebeveynlerine bakma sorumluluğunu hissetmezken ailelerde çocuklarına yük olmak istememektedir.

Tablo 12: Huzurevine Gelmeden Önce Kiminle Kaldığı

	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
çocuklarımla	43	21,5	21,5
eşimle	67	33,5	55,0
akrabalarımla	17	8,5	63,5
yalnız	72	36,0	99,5
diğer	1	,5	100,0
Toplam	200	100,0	

Araştırmaya katılanların %21,5' huzurevine gelmeden önce çocuklarıyla, %33,5'i eşiyile, %8,5'i akrabaları ile, %36'sı yalnız ve %0,5'i ise diğer olarak adlandırdığımız komşu vs. ile kalmakta idi. 1991'de yapılan araştırmaya göre yaşlıların %54'ü huzurevine gelmeden önce yalnız kalmaktadır. Çocuklarıyla kalanların oranı ise %16'dır. Buradan artık yaşlıların eşleri öldüğünde önce çocuklarının yanına gitme seçeneğini eskiye oranla çok fazla kullanmadıklarını görüyoruz.

Yine 1991 yılında İstanbul'da yapılan araştırma sonuçlarına göre huzurevine gelmeden önce eşi ile yaşayanlar ve çocukları ile yaşayanlar çoğunluğu oluşturmaktadır. 2002 yılındaki araştırma sonuçlarına göre ise yalnız yaşayanlar en fazla oranı oluşturmaktadır. Bugünkü araştırma sonuçları da bunu göstermektedir. Buradan şu sonuç çıkmaktadır ki geçen zamanla birlikte yaşlıların yalnızlık oranları artmıştır. Yaşlı bireyler sağlıklı oldukları dönemlerde çocuklarından ve yakınlarından ayrı olarak yaşamaya başlamışlardır. Kendilerine bakamayacakları durumlarda da huzurevine gelmeyi tercih etmektedirler.

Tablo 13: Ziyaretçi Sıklığı

	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
gün aşırı	1	,5	,5
her hafta	26	13,0	13,5
ayda bir	61	30,5	44,0
özel gün ve bayramlarda	111	55,5	99,5
diğer	1	,5	100,0
Toplam	200	100,0	

Araştırmaya katılanların %0,5'inin gün aşırı ziyaretçisi olmaktadır, %13'ünün her hafta, %30,5'inin ayda bir, %55,5'inin özel gün ve bayramlarda ve %0,5'inin ise diğer dediğimiz senede bir ziyaretçileri olmaktadır. Bu bizim toplumumuz için olumsuz bir sonuçtur. Huzurevlerine gelen yaşlılar sadece kimsesiz yaşlılar değildir. Önceki tablolarda da görülmektedir ki bir çoğunun çocuğu kardeşleri ve yakın akrabaları bulunmaktadır. Özellikle özel gün ve bayramlarda ziyaretçisi olan yaşlıların genelde ziyaretçileri de gönüllü kimselerdir. Ancak bu tablodan çıkan sonuç, huzurevlerindeki yaşlılarımızı çok ihmal ettiğimizdir.

Tablo 14: Genelde Olarak Ziyarete Gelen Kişi Dağılımı

	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
çocuklarım	100	50,0	50,0
komşular	10	5,0	55,0
yakın akrabalar	43	21,5	76,5
tanımadıklarım	47	23,5	100,0
Toplam	200	100,0	

Araştırmaya katılan huzurevi sakinlerinin %50'sini ziyaretine çocukları gelmektedir. %5'ine komşuları, %21,5'ine yakın akrabaları, %23,5'ine ise tanımadıkları ziyaretine gelmektedir. Özellikle huzurevinde uzun yıllardır kalan yaşlıların ziyaretçilerinin az olduğunu söylemiştir. Bununla birlikte %23 oranında yaşlıların özel günlerde sadece tanımadığı gönüllü insanların ziyaretine gelmesi de oldukça dikkat çekici bir durumdur. Elbette bunların bir kısmı kimsesiz insanlardan oluşur. Ancak yaptığımız gözlemlerde çocukları ve akrabaları olmasına rağmen ziyaretçisi olmayan yaşlılarda bulunmaktadır.

Tablo 15: Gelir Kaynağı

	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
emekli maaşı	86	43,0	43,0
yaşlılık maaşı	22	11,0	54,0
eş maaşı	54	27,0	81,0
baba maaşı	3	1,5	82,5
çocuklar	3	1,5	84,0
diğer	32	16,0	100,0
Toplam	200	100,0	

Araştırmaya katılanların %43'ünün geliri emekli maaşı, %11'inin geliri yaşlılık maaşı, %27'sinin geliri eş maaşı, %1,5'inin geliri baba maaşındır. %1,5'inin geliri çocukları tarafından verilmekte ve % 16'sının ise geliri ya hiç yok yada farklı kişiler tarafından verilmektedir.1991 yılında yapılan araştırmaya göre de yaşlıların büyük çoğunluğunun gelir kaynağı emekli maaşındır.

Tablo 16: Huzurevine Ücret Ödeme Durumu

	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
evet	163	81,5	81,5
hayır	37	18,5	100,0
Toplam	200	100,0	

Araştırmaya katılanların %81,5'i kaldıkları huzurevine ücret ödemektedir ve %18,5'i ise huzurevinde ücretsiz kalmaktadır.

Tablo 17: Ebeveynlerinin Yaşlılık Dönemlerinde Kaldığı Yer Durumu

	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
bizimle	155	77,5	77,5
tek başlarına	42	21,0	98,5
akrabalarla	3	1,5	100,0
Toplam	200	100,0	

Araştırmaya katılan yaşlıların %77,5'inin ebeveynleri yaşlılık dönemlerinde çocuklarıyla birlikte kalmıştır. %21'inin ebeveynleri yaşlılık dönemlerinde tek başlarına ve %1,5'inin ebeveynleri yaşlılık dönemlerinde akrabalarıyla birlikte kalmışlardır.

Eskiden huzurevinde kalmak bu kadar yaygın değilse ve kendileriyle araştırma yapılan yaşlıların büyük bir kısmının ebeveynleri kendileriyle birlikte kaldıysa bu durumdan memnun olan var mıdır?

1983 yılında 18. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi'nden çıkan bir sonuca göre, Maltepe Huzurevi'nde, Türk Polis Emeklileri Huzurevi'nde ve Bakırköy

Huzurevi'nde araştırma yapılan 57 kişiden sadece bir kişi kendi isteğiyle huzurevine gelmiştir (Toğrol, Cantez, 1983: 143). Bizim araştırma yaptığımız huzurevlerinde kendi isteğiyle huzurevine gelen, hatta eşiyle birlikte gelenler bulunmaktadır. Her ne kadar huzurevinde kalan yaşlılar yalnızlık çekseler de, huzurevinde yaşama git gide normalleşmeye başlamaktadır. Özellikle özel huzurevlerinde kalan ve kendi isteğiyle gelen kişiler huzurevlerinin artık gerekli olduğu kanısındadırlar.

Tablo 18: Tercih Durumunda Şuan Kalmak İstlenen Yer Durumu

	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
çocuklarıyla	97	48,5	48,5
yalnız	15	7,5	56,0
huzurevinde	73	36,5	92,5
akraba ve komşu	14	7,0	99,5
diğer	1	,5	100,0
Toplam	200	100,0	

Araştırmaya katılan yaşlıların %48,5'i tercih durumları olsa çocuklarıyla kalmayı tercih etmektedirler. %7,5'i yalnız kalmayı tercih ederlerken, %36'sı yine huzurevinde kalmayı tercih etmektedir. Huzurevinde kalmayı tercih etmekteki neden daha çok aile içi sıkıntılar, damat yada gelinlerle anlaşamama ve yaşlıların bunu kaldıramamalarıdır. 2002'de yapılan araştırma sonuçlarına göre huzurevi sakinlerinin büyük çoğunluğu yine huzurevinden memnun olduklarını belirtmişlerdir. Biz de yaptığımız araştırmada fark ettik ki yaşlılar huzurevinden memnunnlardır. Herhangi bir şikayette bulunan çok fazla olmamıştır. Onlar için önemli olan konuşacak insanlar ve sevdikleriyle birlikte olmaktır. Onlar her şeyden fazla sevgi ve ilgiye muhtaçlardır. Ayrıca huzurevlerinde ve evde yaşayan yaşlıların umutsuzluk düzeylerinin incelendiği bir araştırmaya göre, huzurevinde kalan yaşlıların, evde ailesi ile birlikte yaşayanlara göre tahminen 2.85 kat fazla umutsuzluk içinde bulunma riski olduğu görülmektedir (Yıldız vd, 1998:302).

Tablo 19: Yaşayan Kardeşin Şuan Kaldığı Yer Durumu

	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
yalnız	42	21,0	21,0
çocuklarıyla	114	57,0	78,0
akrabalarla	7	3,5	81,5
diğer	37	18,5	100,0
Toplam	200	100,0	

Araştırmaya katılan yaşlıların %21'inin kardeşi yalnız kalmakta, %57'sinin kardeşi çocuklarıyla kalmakta, %3,5'inin kardeşi akrabalarıyla kalmakta ve %18,5'inin kardeşi ise diğer dediğimiz kategoride kalmaktadır. Bu ya hiç hayatta olan kardeşi olmadığını yada daha farklı yerlerde kaldıklarını göstermektedir.

Tablo 20: Huzurevinde Birlikte Kalınan Kişi Durumu

	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
eşimle	8	4,0	4,0
akraba	1	,5	4,5
yalnız	191	95,5	100,0
Toplam	200	100,0	

Araştırmaya katılan yaşlıların %4'ü huzurevinde eşiyile birlikte kalmakta iken, %0,5'i akrabasıyla ve %95,5'i ise yalnız kalmaktadır. 2005 yılında Bolu'daki yaşlıların sosyo-demografik özelliklerinin ve bazı sorunlarının incelendiği araştırmaya göre, yalnız yaşayan yaşlıların, eşleri ile birlikte yaşayanlara göre yoksul olmaya daha eğilimli olduğu tespit edilmiştir. Yaşlı erkeklerin kadınlara göre, eşleri ile birlikte yaşamaya; yaşlı kadınların ise erkeklere göre yalnız yaşamaya daha fazla eğilimli oldukları saptanmıştır (Gökdoğan vd., 2006:233).

Tablo 21: Devletten Beklenti Durumu

	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
önem verilsin	85	42,5	42,5
tüm muhtaçlara açık olsun	12	6,0	48,5
ücretsiz olsun	6	3,0	51,5
yöneticiler uzman olsun	21	10,5	62,0
hepsi	76	38,0	100,0
Toplam	200	100,0	

Araştırmaya katılan yaşlıların %42'sinin devletten isteği huzurevlerine önem verilmesi, %6'sının isteği tüm muhtaçlara açık olması, %3'ünün isteği huzurevlerinin ücretsiz olması, %10,5'inin isteği huzurevi yöneticilerinin uzman olması ve %38'nin isteği ise tüm bu sayılanların hepsidir. 1991 yılında huzurevlerinde yapılan mediko sosyal çalışma sonuçlarına göre %10'luk bir kesim huzurevlerine gereken önemin verilmediği düşüncesindedir. %11'i ise yöneticilerinin uzman olması gerektiği görüşündedir. Bu çalışmada da görülmüştür ki huzurevi sakinleri huzurevlerinden şikayetçi değillerdir. Gerekli ilginin gösterildiği görüşündedirler (Alankaya, 1991:82).

Tablo 22: Aile Büyüklerinin Nerede Yaşamaları Gerektiğine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
çocuklarıyla ve ailesiyle huzurevinde	180	90,0	90,0
diğer	19	9,5	99,5
Toplam	1	,5	100,0
	200	100,0	

Araştırmaya katılan yaşlıların %90'ına göre yaşlıların çocukları ve ailesiyle yaşamaları gerekmektedir. %9,5'ine göre yaşlılar huzurevinde ve %0,5'ine göre ise yaşlılar diğer dediğimiz yalnız veya daha farklı yerlerde yaşamalıdır. Bu sonuçtan da anlaşılmaktadır ki aile büyüklerinin kalması gereken yaşlılara göre aile içidir. Çünkü yaşlılar huzurevlerinde kendilerini terkedilmiş gibi hissetmektedirler. Her ne kadar yaşlıların %36'sı tercih durumlarında yine huzurevinde kalmayı tercih etmekte iseler de onlara göre asıl olması gereken ve asıl gönüllerinden geçen aile ortamında yaşamaktır.

Tablo 23: Yaşlıların huzurevinde Kalma Nedenine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Ailelerin yaşlıları yük olarak görmesi	131	65,5	65,5
daha rahat olması	24	12,0	77,5
yaşlıların böyle istemesi	23	11,5	89,0
ekonomik sebepler	22	11,0	100,0
Toplam	200	100,0	

Araştırmaya katılanların %65,5'ine göre yaşlıların huzurevinde kalma nedeni ailelerin artık yaşlıları yük olarak görmesi, %12'sine göre huzurevlerinin daha rahat olması, %11,5'ine göre yaşlıların böyle istemesi ve %11'ine göre ise ekonomik nedenlerdir. Yaşlılar neden huzurevinde kalmayı istemektedir? Yüz yüze yapılan mülakat ve gözlemler sonucu yaşlılar artık eski değeri göremediklerini ve sözlerinin geçmediğinden yakınmaktadırlar. Aile içi kararlarda etkili olamamaktadırlar. Bazı ağır sözler de sarf edilince yaşlılar, huzurevinin kendilerine daha uygun olduğunu düşünmeye başlamışlardır. Bunların dışında ailesi olmayan, yada çeşitli hastalıklar sonucu huzurevine gelenlerde bulunmaktadır. Ancak aile ortamına karşı bir özlem vardır. Birileriyle konuşmaya çok ihtiyaçları olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 24: Ebeveynleri Döneminde Huzurevlerinin Yaygın Olup Olmama Durumu

	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
evet	9	4,5	4,5
hayır	191	95,5	100,0
Toplam	200	100,0	

Araştırmaya katılan yaşlıların %4,5'ine göre kendi ebeveynleri zamanında da huzurevinde kalma bu zamanda olduğu kadar yaygın bir durumken, %95,5'ine göre ise bu zamandaki kadar yaygın bir durum değildi.

Tablo 25: Zaman İçinde Yaşlılara Verilen Değerin Değişme Durumu

	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
artmaktadır	11	5,5	5,5
azalmaktadır	177	88,5	94,0
değişmemiştir	12	6,0	100,0
Toplam	200	100,0	

Araştırmaya katılan yaşlıların %5,5'ine göre zaman geçtikçe yaşlılara verilen değer artmaktadır. %88,5'ine göre zaman geçtikçe yaşlılara verilen değer azalmaktadır. %6'sına göre ise değişmemiştir. Toplumda hızlı bir değişme yaşanmaktadır. Ve yaşlı bireyler bu değişime ayak uyduramamaktadır. Kültürel olarak ta çözülme olmaktadır. Görüştüğümüz yaşlılar gençlerin artık eski gelenek ve değerlere duyarlı olmadığından yakınmaktadırlar. Bu toplumda yaşlıların konumunu da etkilemektedir.

Tablo 26: Daha Önceki Dönemlerde Yaşasa Olsa Nerede Kalıyor Olacağı Durumu

	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
huzurevinde	35	17,5	17,5
ailemle	159	79,5	97,0
yalnız	5	2,5	99,5
diğer	1	,5	100,0
Toplam	200	100,0	

Araştırmaya katılan yaşlıların %17,5'ine göre daha önceki zamanda yaşasalardı yine huzurevinde kalıyor olurlardı. %79,5'ine göre daha önceki dönemlerde yaşasalardı aileleriyle kalıyor olurlardı. %2,5'ine göre yalnız ve %0,5'ine göre ise seçenek dışında farklı yerlerde kalıyor olurlardı.

Tablo 27: Huzurevini Hakkında Düşünce Durumu

	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
yaşlılarımla birlikte olacağım bir yer	76	38,0	38,0
çocuklarımla geçinemediğimde sığınabileceğim bir yer	52	26,0	64,0
ekonomik sıkıntı zamanımda kalabileceğim bir yer	33	16,5	80,5
hayatımın sonunu beklediğim bir yer	39	19,5	100,0
Toplam	200	100,0	

Araştırmaya katılan yaşlıların %38'ine göre huzurevi, yaşlılarıyla birlikte olabilecekleri bir yer, %26'sına göre çocuklarıyla geçinemediklerinde sığınabilecekleri bir yer, %16,5'ine göre ekonomik sıkıntılarında kalabilecekleri bir yer ve %19,5'ine göre ise hayatlarının sonunu bekledikleri bir yerdir.

Tablo 28: Yaşlıların Şuan Olmak İstedikleri Yer Durumu

	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Dışarıda tek başına	11	5,5	5,5
Dışarıda eşimle birlikte	22	11,0	16,5
Dışarıda çocuklarımla	82	41,0	57,5
huzurevinde	85	42,5	100,0
Toplam	200	100,0	

Araştırmaya katılan yaşlıların %5,5'i şu anda dışarıda tek başlarına olmak isterdi, %11'i dışarıda eşile olmak isterdi, %41'i dışarıda çocuklarıyla ve %42,5'i ise yine huzurevinde olmak isterdi. Yukarıda da belirtildiği gibi yaşlıların huzurevinde olmak istemelerindeki etken aile içi, özellikle damat ve gelinlerle anlaşamama ve yaşlılara duyulan saygının azalmasıdır. Huzurevlerinde onlara karışan yoktur. Yinede çocuklarına karşı büyük özlem duymaktadırlar.

Tablo 29: Yaşlıların Huzurevine Gelmeden Önce Huzurevi Hakkındaki Düşünce Durumu

	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
düşkünlere bakılan yer	106	53,0	53,0
yaşlıların bir arada yaşadıkları bir yer	49	24,5	77,5
güvenli, profesyonel yardım alınabilecek bir yer	44	22,0	99,5
diğer	1	,5	100,0
Toplam	200	100,0	

Araştırmaya katılan yaşlıların %53'ü huzurevine gelmeden önce huzurevinin düşkünlere bakılan bir yer olduğunu biliyordu, %24,5'i yaşlıların bir arada yaşadıkları bir yer olarak biliyordu, %22'si güvenli, profesyonel yardım alabilecekleri bir yer olarak biliyorken %0,5'i ise ya hiç bilmiyordu ya da farklı düşünüyordu. 1991'deki araştırmaya göre de yine huzurevine gelmeden önce huzurevi hakkındaki bilgi %44 oranında azdır (a.g.e. 83). 2002 yılındaki araştırma sonuçlarına göre de yaşlıların huzurevine gelmeden önce huzurevi hakkında yeterli bilgiye sahip değillerdir. Düşkünlere bakılan yer olarak değerlendirmektedirler. Geçen zamanla birlikte huzurevleri toplumda benimsenmeye ve yer etmeye başlamıştır.

Tablo 30: Geçen Zamanla Birlikte Yaşlıların Aile İçindeki Söz Hakkı Durumu

	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Eskiden alınan kararlarda etkili idi, şimdi değil.	192	96,0	96,0
Eskiden yaşlılar aile içinde kararlara karışmazdı, şimdide	3	1,5	97,5
Eskiden alınan kararlara etki edemezdi şimdi ediyor	2	1,0	98,5
Eskidende kararlarda etkili idi şimdi de	3	1,5	100,0
Toplam	200	100,0	

Araştırmaya katılanların %96'sına göre yaşlılar eskiden aile içersinde alınan kararlara etki edebiliyordu fakat artık edemiyor. %1,5'ine göre eskiden yaşlılar aile içi kararlara karışmazdı şimdi de karışmıyor. %1'ine göre eskiden yaşlılar aile içindeki kararlara etki edemezdi şimdi edebiliyor ve %1,5'ine göre ise eskiden de aile içindeki kararlara etki ederdii şimdi de edebiliyor.

Tablo 31: Huzurevi Kategorisi

	Frekans	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Özel	40	20,0	20,0
Belediye(Kayışd ağı)	80	40,0	60,0
Devlet(Maltepe)	80	40,0	100,0
Toplam	200	100,0	

Araştırmaya katılan yaşların %20'si özel huzurevinde, %40'ı belediye huzurevinde ve %40'ıda devlet huzurevinde kalmaktadır.

Tablo 32: Çocuk Sayısına Göre Ziyaretçi Sıklığı Dağılımı

Çocuk sayısı	Ne sıklıkla ziyaretçi geldiği					Toplam
	gün aşırı	her hafta	ayda bir	özel gün ve bayramlarda	diğer	
1	0	4	9	13	0	26
	,0%	15,4%	34,6%	50,0%	,0%	100,0%
	,0%	15,4%	14,8%	11,7%	,0%	13,0%
2	,0%	2,0%	4,5%	6,5%	,0%	13,0%
	0	11	26	19	0	56
	,0%	19,6%	46,4%	33,9%	,0%	100,0%
3 ve üzeri	,0%	42,3%	42,6%	17,1%	,0%	28,0%
	,0%	5,5%	13,0%	9,5%	,0%	28,0%
	1	10	16	20	0	47
Yok	2,1%	21,3%	34,0%	42,6%	,0%	100,0%
	100,0%	38,5%	26,2%	18,0%	,0%	23,5%
	,5%	5,0%	8,0%	10,0%	,0%	23,5%
Toplam	0	1	10	59	1	71
	,0%	1,4%	14,1%	83,1%	1,4%	100,0%
	,0%	3,8%	16,4%	53,2%	100,0%	35,5%
Toplam	,0%	,5%	5,0%	29,5%	,5%	35,5%
	1	26	61	111	1	200
	,5%	13,0%	30,5%	55,5%	,5%	100,0%
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	,5%	13,0%	30,5%	55,5%	,5%	100,0%

$$X^2 = 44,171 \quad sd = 12 \quad p < 0,5$$

Bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığını ölçen farklı testler olmakla birlikte bu çalışmada Pearson'un ki-kare testi tercih edilmiştir. Karşılaştırılan değişkenler arasındaki güvenilirlik düzeyi her tablonun altında $p < 0,5$ şeklinde gösterilmiştir.

Bu çapraz tablo yukarıdan aşağıya doğru okunmuştur. Çocuk sayısı ve ziyaretçi sıklığı arasında $p < 0,5$ olduğundan anlamlı bir ilişki mevcuttur.

Araştırmaya katılan bir çocuğa sahip kişilerin %50'sinin ziyaretçisi özel gün ve bayramlarda gelmektedir. İki çocuklu kişilerin %46,4'ünün ayda bir, üç ve üzeri çocuğa sahip kişilerin %42,6'sının ziyaretçisi özel gün ve bayramlarda gelmektedir. Hiç çocuğu olmayan bireylerin %83,1'inin ziyaretçisi de özel gün ve bayramlarda gelmektedir. Çocuk sayısı ile ziyaretçi sıklığı arasında kesin bir ilişki bulunmamaktadır. Genel olarak huzurevi sakinlerinin ziyaretçileri ayda bir veya özel gün ve bayramlarda gelmektedir.

Buradan ortaya çıkan ilginç bir saptamaya da değinmek gerekir. İki çocuğa sahip kişilerin ziyaretçi sıklığı %42,3 iken 3 ve daha fazla çocuğa sahip kişilerin ziyaretçi sıklığı 38,5 lere düşmektedir. Çok çocuğa sahip kişilerin daha fazla ziyaretçisinin olmadığını aksine, çocuk sayısı arttıkça ziyaret edilme oranı da düşmektedir. Buradan şu sonuca ulaşabiliriz. 2 kardeş olan kişiler kendi aralarında ziyaret sırası oluşturmuş olabilir. Ama kişi sayısı arttıkça herkes ebeveynlerini ziyaret etme işini diğer kişiden beklemektedir. Böylece 3 ve daha fazla çocuğa sahip yaşlılar 2 çocuğu olan yaşlılara göre daha az ziyaret edilmektedir.

Tablo 33: Cinsiyete Göre Yakın Akrabalarla Görüşme Durumu

Cinsiyeti	Yakın akrabalarla görüşme durumu		Toplam
	Görüşüyor	Görüşmüyor	
Kadın	43	64	107
	40,2%	59,8%	100,0%
	60,6%	49,6%	53,5%
	21,5%	32,0%	53,5%
Erkek	28	65	93
	30,1%	69,9%	100,0%
	39,4%	50,4%	46,5%
	14,0%	32,5%	46,5%
Toplam	71	129	200
	35,5%	64,5%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%
	35,5%	64,5%	100,0%

$X^2 = 2,208$ $sd = 1$ $p < 0,5$
Araştırmaya katılan kadınların %59,8'i yakın akrabalarıyla görüşmemektedir. Erkeklerin ise %69,9'u yakın akrabalarla görüşmemektedir. Bayan huzurevi sakinleri erkek huzurevi sakinlerine göre daha fazla akrabalarla görüşmektedirler.

Yakın akrabalarıyla görüştüğünü belirten deneklerin %61'i kadınlardan, %39'u ise erkeklerden oluşmaktadır. Buradan çıkan sonuçta da görülmektedir ki kadınlar erkeklere oranla akrabalarla daha sık görüşmektedirler. Kadınların çocuklarına, akrabalarına ve komşularına daha bağlıdır. Huzurevi içi ilişkilerde dahi kadın huzurevi sakinlerinin, erkek huzurevi sakinlerine göre daha dışa açık olduğunu görmekteyiz. Bunda elbette kadınların duygusal yapıları ve erkeklerin daha gururlu yapıları da etkilidir.

5.1.34. Cinsiyete Göre Huzurevine Gelme Sebebi Dağılımı

Cinsiyet	eşinde n ayrılma iş	eşi ölmüş	çocukları bakmamış	ekonomik zorluklar	yalnız ve kimse siz	aile içi sorunlar	evde yalnız kalamama	kimseye yük olmak isteme	hastalık	Toplam
Kadın	2	25	30	7	4	9	5	5	18	107
	1,9%	23,4%	28,0%	6,5%	3,7%	8,4%	4,7%	4,7%	16,8%	100,0%
	100,0%	73,5%	69,8%	21,9%	28,6%	52,9%	62,5%	45,5%	51,4%	53,5%
	1,0%	12,5%	15,0%	3,5%	2,0%	4,5%	2,5%	2,5%	9,0%	53,5%
Erkek	0	9	13	25	10	8	3	6	17	93
	,0%	9,7%	14,0%	26,9%	10,8%	8,6%	3,2%	6,5%	18,3%	100,0%
	,0%	26,5%	30,2%	78,1%	71,4%	47,1%	37,5%	54,5%	48,6%	46,5%
	,0%	4,5%	6,5%	12,5%	5,0%	4,0%	1,5%	3,0%	8,5%	46,5%
Toplam	2	34	43	32	14	17	8	11	35	200
	1,0%	17,0%	21,5%	16,0%	7,0%	8,5%	4,0%	5,5%	17,5%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	1,0%	17,0%	21,5%	16,0%	7,0%	8,5%	4,0%	5,5%	17,5%	100,0%

$$X^2 = 28,786$$

$$sd = 9$$

$$p < 0,5$$

Cinsiyet ile Huzurevine gelme sebebi arasında $p < 0,5$ anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo yukarıdan aşağıya okunduğunda araştırmaya katılan kadın huzurevi sakinlerinin %28'i çocukları bakmadığı için huzurevine gelmişleridir. %23'ü ise eşi öldüğü için huzurevine gelmiştir. Erkek huzurevi sakinlerinin %26'ı ekonomik zorluklar nedeniyle huzurevine gelirken, %18'i hastalık ve %14'ü çocukları bakmadığı için huzurevine gelmiştir. Bu sonuçlardan da anlaşılmaktadır ki huzurevi sakinlerinin büyük çoğunluğu çocukları bakmadığı için huzurevine gelmişlerdir. Kadın huzurevi sakinleri erkek huzurevi sakinlerinden daha fazla çocuklarının kendilerine bakması gerektiğini düşünmektedir.

Çocukları bakmadığı için huzurevine gelen kadın yaşlıların erkek yaşlılara göre oranı daha fazladır. Buradan ve gözlemlerimiz de sonucu görmekteyiz ki kadın yaşlıların gelinleriyle anlaşmakta erkek yaşlılara göre daha fazla problem yaşamaktadırlar. bu sıkıntıda şüphesiz toplumda sıkça vurgulanan gelin-kaynana tartışmalarının da etkisi bulunmaktadır. Bu toplumsal bir gerçektir ve bu konuda da bazı önlemler alınması gerekmektedir.

Tablo 35: Cinsiyet İle Huzurevine Gelmeden Önce Kiminle Kaldığı

Cinsiyeti	Huzurevine gelmeden önce kiminle kaldığı					Toplam
	çocuklarımla	eşimle	akrabalarım	yalnız	diğer	
Kadın	29	42	10	25	1	107
	27,1%	39,3%	9,3%	23,4%	,9%	100,0%
	67,4%	62,7%	58,8%	34,7%	100,0%	53,5%
	14,5%	21,0%	5,0%	12,5%	,5%	53,5%
Erkek	14	25	7	47	0	93
	15,1%	26,9%	7,5%	50,5%	,0%	100,0%
	32,6%	37,3%	41,2%	65,3%	,0%	46,5%
	7,0%	12,5%	3,5%	23,5%	,0%	46,5%
Toplam	43	67	17	72	1	200
	21,5%	33,5%	8,5%	36,0%	,5%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	21,5%	33,5%	8,5%	36,0%	,5%	100,0%

$$X^2 = 16,900$$

$$sd = 4$$

$$p < 0,5$$

Bu çapraz tabloya göre cinsiyet ile huzurevine gelmeden önce kalınan yer arasında anlamlı bir ilişki ($p < 0,5$) vardır.

Araştırmaya katılan bayan huzurevi sakinlerinin %39,3'ü huzurevine gelmeden önce eşimle kalmakta iken, %27,1' çocuklarıyla kalmakta idi. Erkek huzurevi sakinlerinin %50'si huzurevine gelmeden önce yalnız kalmakta iken, %26,9'u eşimle kalmakta idi. Yine erkek huzurevi sakinlerinin %15'i huzurevine gelmeden önce çocuklarıyla kalmaktadır. bu oran huzurevine gelmeden önce çocuklarıyla kalan kadın huzurevi sakinlerinden daha az bir orandır.

Bu soru incelendiğinde de görülmektedir ki kadın yaşlıların %27'si huzurevinde kalmadan önce çocuklarıyla kalmayı denemektedirler. Huzurevine gelmeden önce çocuklarıyla kalan kadın yaşlılar, huzurevine gelmeden önce çocuklarıyla kalan erkek yaşlılardan daha fazladır. Yukarıdaki sorudan çıkan sonucu burada da desteklemekteyiz. Kadın yaşlılar gelinleriyle anlaşmakta zorluk çekmektedir. Şikayetleri dinlediğimizde, gelinlerinden şikayet eden yaşlılar damatlarından şikayet eden yaşlılardan daha fazladır. Bu sebeple bu konunun ciddi önemde incelenmesi gerekmektedir.

Tablo 36: Cinsiyete Göre Tercih Durumunda Nerede Kalmak İstedığı

Cinsiyeti	Tercih durumunda şuan nerde kalmak isterdi					Toplam
	çocuklarımla	yalnız	huzurevi nde	akraba ve komşu	diğer	
Kadın	60	4	33	9	1	107
	56,1%	3,7%	30,8%	8,4%	,9%	100,0%
	61,9%	26,7%	45,2%	64,3%	100,0%	53,5%
Erkek	30,0%	2,0%	16,5%	4,5%	,5%	53,5%
	37	11	40	5	0	93
	39,8%	11,8%	43,0%	5,4%	,0%	100,0%
Toplam	38,1%	73,3%	54,8%	35,7%	,0%	46,5%
	18,5%	5,5%	20,0%	2,5%	,0%	46,5%
	97	15	73	14	1	200
Toplam	48,5%	7,5%	36,5%	7,0%	,5%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	48,5%	7,5%	36,5%	7,0%	,5%	100,0%

$$X^2=10,606$$

$$Sd= 4$$

$$p< 0,5$$

Bu çapraz tabloya göre cinsiyet ile tercih durumunda kalmak istenilen yer arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Araştırmaya katılan kadın huzurevi sakinlerinin %56'sı tercih durumları olsa çocuklarıyla kalmak istediklerini belirtmişlerdir. Erkek huzurevi sakinlerinin %43'ü yine huzurevinde kalmayı tercih ederken, %40'ı çocuklarıyla kalmayı tercih etmektedir.

Burada görülmektedir ki kadın yaşlılar erkek yaşlılara göre daha duygusal ve çocuklarına daha fazla bağlıdır. Kadın yaşlılar çocukları üzerinde daha fazla hak iddia etmektedir. Aile ortamına karşı duyulan özlem kadın yaşlılarda daha fazladır.

Erkek yaşlıların daha fazla gururlu olmaları da huzurevini kadınlara göre daha fazla tercih etmelerinde (%43) etken olmaktadır. Huzurevinde de olsa kendi yaşamını kimseye muhtaç olmadan kendi idame ettirmek erkek yaşlılar için daha fazla önemlidir.

Bu kadın yaşlılar için de geçerlidir, yani onlar da huzursuz bir aile ortamındansa huzurevinde kalmayı tercih etmektedirler (%30) fakat bu oran erkeklerde daha fazladır.

Ayrıca kadın yaşlılar çocuklarına ve aile ortamına daha düşkünlerdir.

Tablo 37: Huzurevi Kategorisine Göre Şu Anda Olmak İstenilen Yer Dağılımı

Huzurevinin kategorisi	şu anda nerede olmak isterdi				Toplam
	Dışarıda tek başına	Dışarıda eşimle birlikte	Dışarıda çocuklarımla	huzurevinde	
Özel	1	2	12	25	40
	2,5%	5,0%	30,0%	62,5%	100,0%
	9,1%	9,1%	14,6%	29,4%	20,0%
	,5%	1,0%	6,0%	12,5%	20,0%
Belediye	9	5	24	42	80
	11,3%	6,3%	30,0%	52,5%	100,0%
	81,8%	22,7%	29,3%	49,4%	40,0%
	4,5%	2,5%	12,0%	21,0%	40,0%
Devlet	1	15	46	18	80
	1,3%	18,8%	57,5%	22,5%	100,0%
	9,1%	68,2%	56,1%	21,2%	40,0%
	,5%	7,5%	23,0%	9,0%	40,0%
Toplam	11	22	82	85	200
	5,5%	11,0%	41,0%	42,5%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	5,5%	11,0%	41,0%	42,5%	100,0%

$$X^2 = 37,439$$

$$sd = 6$$

$$p < 0,5$$

Bu çapraz tabloya göre huzurevi kategorisi ve şu anda olmak istenilen yer durumu arasında anlamlı bir ilişki ($p < 0,5$) vardır.

Özel huzurevinde bulunan yaşlıların %62,5'i huzureviden memnundur ve burada kalmak istemektedirler. Bunda huzurevine olan yaklaşım da etki etmektedir. Yaşlılar huzurevini artık düşkünler evi olarak algılamamaktadırlar.

Yine araştırmaya katılan ve belediye huzurevinde kalan yaşlıların ise %52,5'i huzurevinde kalmaktan memnundur. Buradaki memnuniyeti sadece maddi olarak algılamamak gerekir. Çünkü huzurevinde hiçbir kötü söz ve baskı görmemektedirler. Kimine göre aile içersinde kötü muamele olduğundan, huzurevi daha rahattır.

Devlet huzurevinde kalan yaşlılarınsa %57,5'i çocuklarıyla kalmayı istemektedirler. Yine aynı şekilde huzurevinin rahat olduğu bu yaşlılarca da belirtilmiştir ama aile daha fazla ön plandadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Ülkemizde yaşanmakta olan sanayileşme, kentleşme ve hızlı iletişim sürecinden kaynaklanan bir değişim söz konusudur. Bu toplumsal değişme diğer toplumlarda da yaşanmaktadır. Yoğun kentleşme süreciyle birlikte ülkemizde aile yapısında da değişimler yaşanmaktadır. Toplumsal değişme sürecinde aile kültüründe de değişimler görülmektedir. Bu araştırmada, aile yapısındaki bu değişimlerden yaşlıların ne yönde etkilendiğini incelenmiştir. Araştırma yaptığımız İstanbul'daki beş huzurevinden elde ettiğimiz bilgiler, ailenin ileriki yıllardaki görüntüsü hakkında da çarpıcı bilgiler vermektedir. Burada İstanbul şehrinin seçilmesindeki sebep, İstanbul'da Türkiye'nin her köşesinden ve her kültürden gelen insanların bulunmasıdır. Bu sebeple araştırmamızın Türkiye'nin genel durumu hakkında bilgi vereceği düşünülmüştür.

Daha önce yapılmış çalışmalarla kıyasladığımızda gözle görülür değişiklikler olduğu görülmektedir. Yaşlıları incelerken aynı zamanda hayat şartlarını ve yaşama şekillerini de gözlemiş bulunmaktayız. Bu nedenle kendi annelerimizin ve büyük annelerimizin dönemleriyle bizim ve çocuklarımızın dönemleri arasında büyük farklar bulunmaktadır.

Araştırmamıza göre huzurevinde kalan yaşlıların büyük bir kısmı (%81,5) kentte yaşamıştır. Yine araştırmadan çıkardığımız sonuca göre, huzurevinde kalan yaşlıların %26'sı okuma yazma bilmemektedir. %11,5'lik oranda üniversite mezunu bulunmaktadır. Araştırmamıza katılanların yarıdan fazlası 70 yaş ve üzerindedir. Daha önceki çalışmalarla kıyasladığımızda öğrenim durumunun gittikçe arttığı fark edilmiştir. Araştırmaya katılan bireylerin %64,5'i çocuk sahibidir. %35,5'inin ise hiç çocuğu yoktur. Anketi uygularken fark ettiğimiz bir nokta, yaşlıların arası bozuk olduğu çocuklarını yok saymasıdır. Çocuğunuz var mı sorusuna ilk başta yok diye cevap verirken daha sonra sohbet ortamı kurulduğunda aslında çocuğu olduğunu fakat kendileriyle ilgilenmedikleri için başkalarına çocuğu olmadığını söylediklerini fark ettik. Biz bunu anketlerimize doğru şekilde yansıttık. Burada dikkati çeken ve önceki araştırmalarla kıyaslandığında ortaya çıkan bir sonuca göre hiç evlenmemiş yaşlı bireylerin sayısında da azalma olmuştur.

Araştırmaya katılanların %82,5'inin yakın akrabaları olmasına rağmen, %64,5'i yakın akrabalarıyla görüşmemektedir. Burada yakın akrabadan kasıt kardeş, eş ve çocukların dışındaki yakınlarıdır. Araştırmamızın sonucundan çıkardığımızı göre yaşlıların büyük bir kısmı 1-3 yıldır huzurevinde kalmaktadır. Fakat özel huzurevindeki yaşlıların

huzurevinde kalma süreleri daha kısadır. Genellikle Darulaceze’de ve Maltepe Huzurevinde kalan yaşlılar özel huzurevlerine göre daha uzun süredir kalmaktadır. Özellikle belediye huzurevinde kalan yaşlılar kimsesiz yaşlılardır ve uzun zamandır kalmaktadırlar. Özel huzurevlerinde ise daha çok aileler tarafından getirilen demans hastaları yer almaktadır.

Araştırmaya katılanların %21,5’i çocukları bakmadığı için huzurevine gelmiştir. Bu en önemli faktörlerden biridir. Araştırma yaparken fark ettik ki, bazı yaşlılar çocuklarının kendileriyle ilgilenmediğini söyleyememektedirler. Diğer önemli bir oranı da hastalık nedeniyle huzurevine gelmiş olmaları almaktadır. Burada dikkat çekilmek istenen nokta anketlerimizin zihnen sağlıklı bireyler tarafından doldurulduğudur ve bu bireylerin aileleri, akrabaları ve hatta maddi olanakları olmasına rağmen bakacak kimselerinin olmamalarıdır.

Yine burada aile içi sorunlardan anlaşılan, yaşlıların gelinleriyle veya damatlarıyla ve hatta kendi çocuklarıyla anlaşmada sıkıntı yaşamalarıdır. Özellikle kadın yaşlılar gelinleriyle anlaşamamaktan şikayetçidirler. Bu amaçla **Gelin-Kaynana Okulu** oluşturulabilir. Çünkü bu sadece huzurevinde kalan yaşlıların değil, toplumun her kesiminden insanların da problemidir. Bu konuda nasıl evlilik okulları oluşturulduğu gibi, gelin kaynana okulları oluşturulmalı yada evlilik okulu programlarında gelin-kaynana konusuna ciddi önem verilmelidir. Bununla birlikte televizyonda bu konuya ilişkin programlar hazırlanmalıdır. Toplumdaki gelin-kaynana çatışması düşüncesi yıkılmalıdır.

Araştırmaya katılanların %21,5’i huzurevine gelmeden önce çocuklarıyla kalmaktadır. %33,5’i ise huzurevine gelmeden önce eşile birlikte kalırken, %36’sı da yalnız kalmaktadır. Buradan şu sonuç çıkmaktadır; yaşlılar artık çocukları ile birlikte kalmayı tercih etmemektedirler. Yani yaşlılar çocuklarıyla birlikte kalmayı denemeden önce huzurevlerine gelmeye başlamışlardır. %21,5’i ise çocuklarıyla birlikte kaldıktan sonra anlaşamayarak huzurevine gelmişlerdir. Bu sonuçları daha önce yapılan araştırmalarla kıyasladığımızda hemen hemen benzer sonuçlara ulaşmaktayız. Bu sorunun incelenmesinde kadın yaşlılarla erkek yaşlılar arasında fark bulunmaktadır.

Araştırmaya katılanların yarısının ziyaretine çocukları gelmektedir. %23,5’ine ise tanımadığı insanlar ziyaretine gelmektedir. Bu çok büyük bir orandır. Bu insanlar genellikle uzun zamandır huzurevinde kalmaktadırlar ve artık çocukları ve yakın

akrabalarıyla ilişkileri azalmıştır. Bu sonuç aile yapısındaki çözülmei açıkça ortaya koymaktadır.

Yine araştırmaya katılanların %84'ünün çeşitli yerlerden gelirleri vardır ve huzurevlerine ücret ödemektedirler. Araştırmamız açısından önemli bir sonuçta, araştırmaya katılan kişilerin ebeveynlerinin %77,5'i yaşlılık dönemlerinde birlikte kalmışlardır. Yani buradan hipotezimiz doğrulanmaktadır. Toplumsal değişmeyle birlikte aile içersinde yaşlıların konumu gerilemiş ve daha fazla huzurevinde kalma ortaya çıkmaktadır. Aileler geniş aileden çekirdek aileye doğru küçülmüştür. Geniş aile ortamında büyüyen ve aile büyüklerinin yaşlılık dönemlerinde birlikte oturan kişiler bugün aileleriyle değil huzurevinde kalmaktadırlar. Gözlemlerimize göre bu sonuç devlet ve belediye huzurevlerindeki yaşlılarda daha fazla görülmektedir.

Tercih durumları olsa araştırmaya katılan yaşlıların %48,5'i çocuklarıyla kalmayı istemektedir. Bu sonuç ta hipotezimizi doğrulamaktadır. Burada tam olarak söze dökülmeyen bir sonuç ta mevcuttur. Yaşlılar çocuklarıyla kalmak istemediklerinde bunun nedeni çocuklarının kendilerine gösterdikleri bazı yanlış tutum ve davranışlardır. Yaşlılar aile özlemi çekmektedirler fakat söylenen sözleri ve yapılan davranışları kaldıramadıkları için huzurevini tercih etmişlerdir. Huzurevlerinde onlara müdahale eden yoktur. Huzurevlerinde kalmayı tercih edenlerin büyük bir çoğunluğu bu sebeple tercih etmektedir. Bir de yine özellikle özel huzurevlerinde ortaya çıkan bir sonuç; yaşlıların yerinin ailelerin yanı değil huzurevleri olduğu görüşüdür. Bu yaşlılara göre herkesin ayrı bir yaşantısı vardır ve yaşlıların bu yaşantıda yerleri yoktur. Huzurevleri yaşlılar için ideal ve olması gerektir.

Araştırmaya katılanların %65,5'ine göre yaşlıların huzurevine gelmelerinin nedeni ailelerin yaşlıları artık yük olarak görmeleridir. Yaşlılar kendi anne babalarına yaşlılık dönemlerinde baktıklarını fakat gençlerin artık yaşlıları istemediğini söylemektedirler. Sadece %12'si huzurevlerinin ailelerin ve çocukların yanından daha rahat olduğunu belirtmektedir. Yani %88'lik bir kısım aile yanının daha uygun olduğunu düşünmektedir. Bu bizim alt hipotezlerimizde birini doğrulamaktadır. Yaşlılar aile ortamını huzurevi ortamına tercih etmektedir.

Araştırmaya katılanların %88,5'ine göre geçen zamanla birlikte yaşlılara verilen değer azalmaktadır. Yaşlılar gençlerin kendilerine karşı duyarsız olduklarından

yakınmaktadırlar. Yaşlıların hem toplumda hem de aile içersinde söz hakkı azalmaktadır.

Araştırmaya katılan bireylerin %79,5'ine göre daha önceki zamanlarda yaşamış olsalardı, huzurevinde değil ailesiyle ve çocuklarıyla yaşıyor olurlardı. Görüştüğümüz yaşlılara göre eskiden huzurevlerinde kalmak bu kadar yaygın değildi.

Araştırmaya katılanların %38'ine göre huzurevi yaşlılarıyla birlikte oldukları bir yerdir. Yaşlılarla konuşurken, bıkkınlık ve çaresizlik gözlerinden okunmaktaydı. %26'sı huzurevini çocuklarıyla geçinemediğinde sığınabilecekleri bir yer olarak nitelemişlerdir. Buna çok yakın bir oran da %19,5 ile yaşlıların huzurevini hayatlarının sonunu geçirdikleri bir yer olarak görmeleridir. Bu içinde buldukları çaresizliği daha net açıklamaktadır.

Yaşlıların %42,5'sinin şu anda olmak istedikleri yer yine huzurevi iken %41'i ise çocuklarıyla olmak istemişlerdir. Araştırma yapılırken gözlemlenen bir nokta, çocuklarıyla sıkıntı içersinde olan yaşlıların çocuklarıyla kalmak istememesidir. %11 orana sahip olan dışarıda eşimle olmak isterdim şikkını ise daha çok eşi öldüğü için huzurevine gelen kişiler oluşturmaktadır.

Yaşlılar Huzurevine gelmeden önce huzurevi hakkında çok fazla bilgi sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir. Fakat %22 orana sahip olan ve huzurevinin güvenli ve profesyonel yardım alınabilecek bir yer olarak düşünmüş olan bireylerin huzurevine gelmeden önce de huzurevi hakkında bilgileri bulunmaktadır. Araştırmaya katılanların %53'ü huzurevine gelmeden önce huzurevini düşkünlere bakılan bir yer olarak düşünüşlerdir.

Araştırmamız için önemli bir diğer sonuca göre ankete cevap verenlerin %96'sı eskiden aile kararlarında yaşlıların sözünün geçtiğini fakat şimdi sözünün geçmediğini belirtmiştir. Zaman içersinde yaşlıların aile içersindeki konumu gerilemiş ve söz hakkı azalmıştır. Hatta kimine göre artık yaşlılar hiçbir kararda etki edememektedirler. Gençler alınan kararlara yaşlıları dahil etmemektedirler.

Huzurevinde kalan yaşlıların ziyaretçi sıklığına baktığımızda yaşlılara ortalama ayda bir ziyaretçi gelmektedir. Özellikle 4 yıl ve üzeri süredir huzurevinde kalan yaşlıların büyük bir kısmının özel gün ve bayramlarda ziyaretçisi gelmektedir. Özel gün ve bayramlarda gelen bu ziyaretçilerin yine büyük bir kısmı da yaşlıların tanımadığı

kişilerdir. Akrabalarla görüşme sıklığı da kadın huzurevi sakinlerinde %40, erkek huzurevi sakinlerinde ise %30'dur.

Çocuk sayısına göre ziyaretçi sıklığını değerlendirdiğimizde, çocuğu olan kişilerin ziyaretçi sıklığı olmayanlara göre daha fazladır. Çocuğu olan yaşlıların ortalama ayda bir ziyaretçileri gelirken, çocuğu olmayanların ziyaretçileri genellikle özel gün ve bayramlarda ve bu ziyaretçilerde genellikle tanımadıkları kişiler olmaktadır.

Araştırmaya katılan bayan yaşlıların %28'i çocukları bakmadığı için, %23'ü ise eşi öldüğü için huzurevine gelmişlerdir. Erkeklerin ise %27'si ekonomik zorluklardan ötürü, %16'sı ise hastalık durumlarından ötürü huzurevine gelmişlerdir. Buradan anlaşılmaktadır ki kadın yaşlılar erkek yaşlılara göre çocuklarına ve eşlerine daha bağlıdırlar. Erkekler çocuklarının kendilerine bakmaları için onları sorumlu görmeseler de kadın yaşlılar görmektedirler.

Kadın yaşlıların %56'sı tercih durumları olsa çocuklarıyla kalmayı tercih ederlerken, erkek yaşlıların %43'ü yine huzurevinde kalmayı tercih etmektedirler. Erkeklerin %40 gibi büyük bir oranı da yine çocuklarıyla kalmayı istemektedirler.

Bunlarla birlikte öneri olarak bazı noktalara değinmek gerekmektedir.

- Yaşlı hizmetlerinde hedef, sağlıklı ve kaliteli yaşam düzeyi artmış bir yaşlılık dönemi sağlanmasıdır. Bu nedenle yaşlılık politikaları da yaşlı bireylerin olabildiğince bağımsız bir hayat sürmelerine yardımcı olmalıdır. Özellikle özürülü yaşlılar için bu politikalar büyük imkanlar sağlamalıdır. Yaşlılara verilen hizmetlerin genel bir amacı olmakla birlikte bir de **kişiyeye özel** yardım ve bakım hizmetlerine yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Kültürel ve sosyo-ekonomik farklılıklar nasıl bir zenginlik unsuruyorsa, yaşlılık da o toplum için vazgeçilmez bir zenginlik unsurudur ve aktif ve kaliteli bir hayat Türk yaşlılarının temel hakkı olmalıdır.

Yaşlılar politikası kentsel ve kırsal faktörleri dikkate alınmalıdır. Yaşlılar için oluşturulan konutlar her türlü ferahlığa sahip olmalıdır. Gerek ışıklandırma, gerekse havalandırma koşulları yerinde olmalıdır.

- Yapılan araştırma ve yaşlılarla kurulan iletişim sonucunda farkedilmiştir ki yaşlıların tek önemsedığı nokta yakınlar ve ziyaretçilerdir. Yaşlılar kaldığı yerden şikayetçi değillerdir. Fakat içlerinde büyük bir burukluk yaşamaktadırlar. Bu nedenle yaşlılar için **gündüz bakım evleri** oluşturulmalıdır. Burada yaşlılar gündüz bu bakımevine bırakılırlar ve gece aile yanında kalırlar. Bu şekilde yaşlı birey toplumsal değişimden

olumsuz etkilenmemiş ve aileden kopmamış olacaktır. Bu yaşlıların gönlünü almak açısından da önemlidir. Çünkü bu yolla yaşlı birey gündüz yaşlı gündüz bakımevlerinde yaşlılarıyla birlikte faaliyetlerde bulunurken, akşamları da evine ailesinin yanına gideceğini bilir. Bununla birlikte **haftalık veya aylık bakımevleri** de oluşturulabilir. Yaşlıların huzurevine gelmeleri aile bağlarının tamamen kopmasına sebep olmamalıdır. Haftada bir de olsa yaşlı birey ailesinin yanına gelebilir. Hafta sonunu ailesiyle birlikte geçirebilir. Veya haftada bir gelmesi yine şartlara uymuyorsa ayda bir gelmeli ailesiyle birlikte olmalıdır. Bu geçiş süreleri çok iyi ayarlanmalıdır. Yada tatil dönemlerini kapsayan bir uygulama da olabilir. Yaşlı huzurevine geldikten sonra da aile ilişkilerini devam ettirebilmelidir. Ya aile yada huzurevi gibi ikilemlere alternatif olacak çözüm yolları geliştirilmelidir.

- Yine **manevi evlat** anlayışı topluma yayılmalıdır. Huzurevlerinde öyle yaşlılar vardır ki kimsesiz ve hiçbir şekilde ziyaretçisi olmamaktadır. Manevi evlat anlayışı yayılarak bu yaşlılara ulaşılabilir ve yaşlılar bu şekilde rahatlatılabilir. Çünkü yaşlıların zaman geçtikçe konuşma gücü de azalmakta ve yetenekleri zayıflamaktadır. Yaşlıların konuşma ihtiyacı bu şekilde biraz olsun giderilebilir. Bu şekilde toplum bilinçlendirilebilir ve huzurevleri ile toplum kaynaştırılabilir.

- Darülaceze de henüz uygulanmaya başlanan **manevi bakım** hizmeti de yaygınlaştırılmalıdır. Yaşlı bireylerin iç dünyalarıyla barışık olmalarını, korkularını gidermeyi amaçlamaktadır. Manevi odaklı aile politikaları geliştirilmelidir. Sadece yaşlı bireye değil, yaşlılın ailesine ve akraba çevresine de mümkün olduğunca bu hizmet götürülebilmelidir. **Sosyal hizmetler bütüncül olmalıdır**. Sadece yaşlıya hizmet vermek için tek taraflı çözümdür. Bunun diğer kısmı bu kişilerin aileleri ve çevresidir. Ailenin de entegre edildiği huzurevi modeli olmalıdır. Sosyal hizmet uzmanları çalışmalarında aileleri de ortak etmeli ve ailelere yönelik öneriler sunmalıdır. Çünkü toplumsal değişme toplumsal değerlerde de çözümlere neden olmaktadır. Bu gitgide büyüyen bir problem haline gelmektedir. Bunun azaltılabilmesi ve gelece tehlikeleri önleyebilmek için, manevi bakım hizmeti çok önemli bir açığı kapatacak özellikte bir hizmettir.

- **Yaşlı sağlığı ve bakımı** hakkında toplumun bilinçsiz olduğu görülmektedir. Hangi durumlarda hangi kurumlara başvurulacağı hakkında bilgi sahibi değillerdir. Bu noktada sosyal hizmetler dersinin en azından seçmeli ders olarak okutulması, sadece yaşlılar ve

onların yakınları için değil, toplumdaki bir çok şekilde sosyal hizmetlere ihtiyaç duyan kişilerin yararına olacaktır. İnsan konusunun girdiği her alanda yüksek bir bilinç ve duyarlılık hakim olmalıdır.

- Huzurevleri bazı durumlarda önemli derecede toplumda açığı kapatan kurumlardandır. Ancak huzurevlerine gelen yaşlılar için huzurevi hayatlarının sonunu beklediği bir yer olmaktan çıkmalıdır. Bunun için de çeşitli faaliyetler oluşturulmalıdır. Nasıl ki huzurevleri bir ihtiyaç yleyse burayı yaşlılar için daha iyi hale getirmeliyiz. **eşitli el becerilerine yönelik atölyeler oluşturulabilir veya yarışmalar, gösteriler düzenlenebilir.** Amaç burada vakti yaşlılar için daha eğlenceli ve üretici hale getirmektir. Böylece huzurevleri insanları düşüncelerinde daha anlamlı ve sıcak bir hal alabilir. Yaşlılar bizim tarihimizdir. Onlara verilen her hizmet hem geçmişimize hem de kendimize ve geleceğimize verdiğimiz hizmettir.

KAYNAKÇA

- ABAY, Ali Rıza (2006), “Sosyal Hizmetlerin Yeniden Yapılandırılması Aşamasında Yerel Yönetimler, Belediyeler ve Sosyal Hizmetler”, III. Türk Belediyecilik Sempozyumu, Aygöl Ofset Matbaacılık, Ankara.
- ABAY, Ali Rıza (2004), Türkiye’de Kamusal Sosyal Hizmetlerin Algılanması ve Uygulanması Sorunu, I.Sosyal Hizmetler Şurası, T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Ankara.
- ABAY, Ali Rıza (2005), “Parçalanmış Aileler ve Sorunları”, Uluslararası Aile Sempozyumu, İstanbul.
- ABAY, Ali Rıza(2006), Yaşlılık, Yeni Bir Sorun mudur?, Mostar, sayı:16, Şan Ofset İstanbul.
- AKKAYAN, Taylan (1979), Göç ve Değişme, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul.
- AKTAN CAN, Cengiz (1999), Toplumsal Dönüşüm ve Türkiye, Milliyet Yayınları, İstanbul.
- ALANKAYA, Yurdusev (1991), Metropolitan Bir Kentte Huzurevlerinde Mediko Sosyal Bir Çalışma, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- APPELBAUM, Richard P (1970), Toplumsal Değişme Kuramları, çev:Türker Alkan, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.
- ARSLAN, Ahmet (1987), İbni Haldun’un İlim ve Fikir Dünyası, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- ARSLAN, Ahmet (1997), İbn-i Haldun, Vadi yay, Ankara.
- ASLANTÜRK, Zeki, Tayfun AMMAN(1999), Sosyoloji, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul.
- BERELSON,Bernard ve STEİNER, Gary A (1964), Human Behavior, Harcourt, Brace and World Inc. New York.
- BOTTOMORE, Tom (1977), Toplum bilim, çev: Ünsal Oskay, Doğan yay, Ankara.
- BOTTOMORE, Tom, NİSBET, Robert (2002), Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi, Haz: Mete Tunçay, Aydın Uğur, Ayraç Yayınevi, Ankara.
- BOZDEMİR, Nafiz, TOKGÖZ, Meryem (2002), “Toplumdaki Yaşlı ve Yaşlanmakta Olan Bireylerin Rehabilitasyonu ve Sosyal Uyum Projesi”, İstanbul.

- BUĞRA, Ayşe, KEYDER, Çağlar (2006), Sosyal Politika Yazıları, İletişim Yayınları, İstanbul.
- ÇOBAN, İÇAĞASIOĞLU, Arzu (2005), “Yalnız Yaşayan Yaşlılara İlişkin Aile Politikaları”, Aile ve Toplum Dergisi, cilt:2, sayı:8.
- DİKEÇLİGİL, Beylü, ÇİĞDEM, Ahmet (1990), Aile Yazıları- 1-(Kültürel Değerler ve Sosyal Değişme), Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- DİKEÇLİGİL, Beylü, ÇİĞDEM, Ahmet (1991), Aile Yazıları- 2-(Kültürel Değerler ve Sosyal Değişme), Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- DOĞAN, İsmail (2001), Osmanlı Ailesi, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.
- DÖMÜNCÜ, Şadiye (2003), “Yaşlıya Götürülen Sosyal Hizmetlerin Organizasyonu”, 2.Ulusal Geriatri Kongresi, Antalya.
- DÖNMEZER, Sulhi (1990), Sosyoloji, Beta Yayınları No:258, İstanbul.
- DUBEN, Alan (2002), Kent, Aile, Tarih, çev:Leyla Şimşek, İletişim yay, İstanbul.
- DURGUN, Bülent (1999), Yaşlılık ve Yaşlılara Sunulan Hizmetler, Belbim Matbaası, İstanbul.
- ERKAL, E. Mustafa (1982), Sosyoloji, K.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları, Trabzon.
- ERKAL, Mustafa (1990), “Türk Ailesi ve Batı Avrupa’daki Bazı Değişmeler”, Tarihi Akışı İçerisinde Türklere Aile Yapısı Sempozyumu Bildirileri, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri.
- ESEN, Nüket (1991), Türk Romanında Aile Kurumu, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara.
- FAZLIOĞLU, Aygül (1992), Toplumsal Değişmenin Aile Yapısına ve Kadın Statüsüne Etkileri, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Bölümü , Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- GİDDENS, Anthony (2000), Sosyoloji, Yayına Haz: H. Özel-C.Güzel, Ayraç Yayınevi, Ankara.
- GÖKA, Erol(2006), “Narsizm Kültürüne Açıkça Savaş Açmalıyız”, Mostar, sayı:16, Şan Ofset, İstanbul.
- GÖKALP, Ziya(1980),Makaleler 9, Haz: Ş.Beysanoğlu, Kültür Bakanlığı yayınları, Ankara.

- GÖKDOĞAN vd.(2006), “Bolu’deki Yaşlıların Sosyo-Demografik Özellikleri ve Bazı Sorunları”, III. Türk Belediyecilik Sempozyumu, Aygöl Ofset Matbaacılık, Ankara.
- GÜVEN, Sami (1999), Toplumbilim, Ezgi Kitabevi, Bursa.
- GÜVENÇ, Bozkurt (1984), İnsan ve Kültür, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- İbn HALDUN (1977), Mukaddime, çev:Turan Dursun, Onur yay, Ankara.
- İŞİK, Caner (2002), Huzurevinde Yaşlılık İzmir Büyükşehir Belediyesi Zübeyde Hanım Huzurevi Örneğinde, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalı, İzmir.
- İÇLİ, Gönül (2004), “Huzurevinde Kalan Yaşlılar Üzerine Bir Araştırma”, Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, Sosyoloji Derneği, Türkiye.
- KIRAY, Mübeccel (1984), Ereğli, Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası, İletişim Yayınları, İstanbul.
- KIRAY, Mübeccel (1999), Toplumsal Yapı Toplumsal Değişme, Bağlam, İstanbul.
- KIRAY, Mübeccel. B (1998), Değişen Toplum Yapısı, Bağlam, İstanbul.
- KIZILÇELİK, Sezgin (1994), Sosyoloji Teorileri 1, Yunus Emre Yayıncılık, Konya.
- KIZILÇELİK, Sezgin (1994), Sosyoloji Teorileri 2, Yunus Emre Yayıncılık, Konya.
- KOCACIK, Faruk (2003), Toplumbilim Ders Notları, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, Sivas.
- KOÇ, Sabri (1994), Aile ve Eğitim, Türk Eğitim Derneği Yayınları, Şafak Matbaacılık, Ankara.
- KONGAR, Emre (1986), Türkiye Üzerine Araştırmalar, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- KONGAR, Emre (1998), 21. Yüzyılda Türkiye, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- KONGAR, Emre (2004), Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- KORAY, Meryem, TOPÇUOĞLU, Alper (1995), Sosyal Politika, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa.
- LINTON, Ralph (1936), The Study of Man, Appleton Century Crofts, New York
- MANDIRACIOĞLU, Aliye, ÇAM, Olcay (2004), “Huzurevi Çalışanlarının Sorunları ve Yaşlılar Hakkındaki Görüşleri”, Türk Geriatri Dergisi, 7 (1): 29-32.

- MERİÇ, Ümit (1989), “İleri Endüstri Toplumlarında Aile Kurumu Üzerine Bir Araştırma, Dizi: 3, Sayı: 1, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- MERTER, Ferudun (1990), 1950-1988 Yılları Arasında Köy Ailesinde Meydana Gelen Değişmeler; Malatya, Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- NİRÜN, Nihat (1994), Sistemik Sosyoloji Yönünden Aile ve Kültür, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara.
- OKAN, Nevzen, OKAN, Kenan (2003), Evimizdeki Yaşlı, Karatepe Yayınları, Ankara.
- OKTİK, Nurgün (2004), Huzurevinde Yaşam ve Yaşam Kalitesi Muğla Örneği, Muğla Üniversitesi Yayınları, Muğla.
- OZANKAYA, Özer (1984), Toplumbilimine Giriş, Sevinç Matbaası, Ankara.
- ÖZKALP, Enver, KOCACIK, Faruk (1993), Davranış Bilimlerine Giriş, Anadolu Üniversitesi Yayınları, No:173, Eskişehir.
- PLATON (2000), Devlet, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, çev:Sabahattin Eyüboğlu-M.Ali Cimgöz, İstanbul.
- POSTER, Mark (1989), Eleştirel Aile Kuramı, çev:Hüseyin Tapınç, Ayrıntı, İstanbul.
- SARUP, Madan (1997), Postyapısalcılık ve Postmodernizm, çev: G:Baki, Ark Yayınları, Ankara.
- SAYIN,Önal (1990), Aile Sosyolojisi, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınevi no:57 , İzmir.
- SEYYAR, Ali (1999), Bakıma Muhtaçların Sosyal Güvenliği, SAÜ Basımevi, Adapazarı.
- SEYYAR, Ali (1999), Kadın ve Aile Politikaları, Birey Yayıncılık, İstanbul.
- SEYYAR, Ali (2004), Sosyal Bakım, T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Ankara.
- SEYYAR, Ali (2005), “Türkiye’de Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar”, Yaşlılara Yönelik Sağlık ve Sosyal Hizmetlerin Planlanmasında Yerel Yönetimlerin Örgütlenmesi, Panel Metni, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sağlık Daire Başkanlığı, İstanbul.

- SEYYAR, Ali(2006), Türkiye'deki yaşlılar ve Sosyal Politika, Mostar, sayı:16, Şan Ofset, İstanbul.
- SEYYAR, Ali(2006), federal Almanya'da Ailenin Sosyal Güvenliği, www.sosyalsiyaset/documents/f_almanyada_ailenin.htm, 28.06.2006.
- SMITH, Anthony D (1988), Toplumsal Değişme Kuramları, çev:Ülgen Oksay, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir.
- SMİTH, Anthony (1988), Toplumsal Değişme Anlayışı, çev:Ülken Oskay, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir.
- SOSYO-EKONOMİK YÖNLERİYLE AİLE SEMPOZYUMU(1991), Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Ekonomik Araştırma Merkezi Yayın no:6, İstanbul.
- SOYYİĞİT, Rahime (2002), Sanayileşmenin Türk Ailesi Üzerine Etkileri, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi, Isparta.
- ŞENER, Sami (1996), Sosyoloji, Deha Yayınları.
- TALAS, Cihat (1990), Toplumsal Politika, İmge yay, Ankara.
- TALAS, Cihat (1992), Türkiye'nin Açıklamalı Sosyal Politika Tarihi, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- TARTAR, Elif Eda(2006), "Modern Dünyanın İhtiyarlıkla İmtihanı", Mostar, sayı:16, Şan Ofset, İstanbul.
- TEZCAN, Mahmut (1984), Sosyal ve Kültürel Değişme, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- TEZCAN, Mahmut (2000), Türk Ailesi Antropolojisi, İmge Kitabevi, Ankara.
- TOĞROL, Beğlan, CANTEZ, Esin (1983), "Yaşlanmanın Zeka ve Hafıza Fonksiyonları Üzerine Etkisi", 18. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi Çalışmaları Kitabı, Türk Nöro-Psikiyatri Derneği, İstanbul.
- TOKU, Neşet (2000), İlm-i Umran, Bilge Adam, Muğla.
- TOLAN, Barlas (1985), Toplum Bilimlerine Giriş, Aras Matbaası, Ankara.
- TOPLUM VE AİLE ETKİLEŞİMİ, www.cocukaile.com, 20.01.2006.
- TOURAİNE, Alain (2000), Modernliğin Eleştirisi, çev:Tufan, Hülya, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

- TUFAN, İsmail (2002), Antik Çağdan Günümüze Yaşlılık, Aykırı Yayıncılık, İstanbul.
- TUNA Orhan (1966), Sosyal Siyaset, Sermet Matbaası, İstanbul.
- TÜRK AİLE YAPISI ARAŞTIRMASI (1992), T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı DPT, Ankara.
- TÜRKDOĞAN, Orhan (2004), Kültür-Değişme ve Toplumsal Çözülme, IQKültür-Sanat Yay, İstanbul.
- TÜRKDOĞAN, Orhan (1998), Ziya Gökalp Sosyolojisinin Temel İlkeleri, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul.
- TÜRKMEN, Bekir (2003), “Mesleki Eğitim Esasları Bağlamında Sosyal Hizmet Eğitimine Yeni Model Önerisi” , Kastamonu Eğitim Dergisi, cilt:11, No:2, Ekim 2003.
- UYSAL, Aynur (1992), “Dünyada Yaygın Bir sorun: Yaşlı İstismarı ve İhlali”, Aile ve Toplum Dergisi, cilt:1, sayı:5,1992.
- UYSAL, Ş (1993), “Yaşlılık ve Sorunları”, Seminer Psikoloji, Sayı10:1-13.
- YASA, İbrahim (1970), Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Temel Sorunları, Sevinç Matbaası, Ankara.
- YERTUTAN, Canan (1991), “Yaşlılıkta Ortaya Çıkan Fiziksel Değişiklikler”, Aile ve Toplum Dergisi, cilt:1, sayı:2, 1991.
- YILDIZ, Ayşe vd. (1998), “Huzurevinde ve Evde Yaşayan Yaşlıların Umutsuzluk Düzeyleri”, I.Ulusal Evde Bakım Kongresi Kitabı, Der: Güler Cimete, Marmara Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- YILMAZ, A (1996), Modernden Postmoderne Siyasal Arayışlar, Vadi Yayınları, Ankara.
- ZIMMERMAN, C Carle (1964), Yeni Sosyoloji Dersleri, çev: Amiran Kurtkan, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, İstanbul.

EKLER

TOPLUMSAL DEĞİŞME İLE BİRLİKTE YAŞLININ STATÜSÜNDE MEYDANA GELEN DEĞİŞİMLERE İLİŞKİN GÖRÜŞ ARAŞTIRMASI ANKET FORMU

1-Cinsiyetiniz nedir?

- a) kadın b)erkek

2-Yaşınız nedir?

- a)50-60 b)61-65 c)66-70 d)71-75 e)76 ve üzeri

3-Yaşadığınız yerin özelliği nedir?

- a) kent b)köy

4-Öğrenim durumunuz nedir?

- a)ilkokul b)ortaokul c)lise d)üniversite e)okuma yazma bilmiyor

5- Medeni durumunuz nedir?

- a) evli b)bekar c)dul

6-Kaç çocuğunuz var?

- a)1 b)2 c)3 ve üzeri d)yok

7-Kaç kardeşiniz var?

- a)1 b)2 c)3 ve üzeri d)yok

8-Yakın akrabalarınız var mı?

- a)var b)yok

9- Yakın akrabalarınızla görüşüyor musunuz?

- a)evet b)hayır

10-Ne kadar süredir burada kalıyorsunuz?

- a)0-3 ay b)4-6 ay c)7 ay-11 ay d)1-3 yıl e)4 yıl ve üzeri

11-Buraya gelme sebebiniz nedir?

- a) eşinden ayrılmış b)eşi ölmüş c)çocukları bakmamış d)ekonomik zorluklar
e)yalnız ve kimsesiz f)aile içi sorunlar g)yaşlılarıyla birlikte olma isteği h)evde yalnız kalamama i)kimseye yük olmak istememe j)Hastalık k)Diğer

12-Buraya gelmeden önce kiminle kalıyordunuz?

- a)çocuklarımla b)eşimle c)akrabalarımla d)yalnız e)Diğer

13-Ne sıklıkla ziyaretçiniz geliyor?

- a)gün aşırı b)her hafta c)ayda bir d)özel gün ve bayramlarda e)Diğer

14- Ziyaretinize genelde kimler gelir?

- a)çocuklarım b)komşular c) Yakın akrabalar d)tanımadıklarım e)Diğer

15-Geliriniz nereden gelmektedir?

- a)emekli maaşı b)yaşlılık maaşı c)eş maaşı d)baba maaşı e)çocuklar
f)diğer

16-Burada ücret ödüyor musunuz?

- a)evet b)hayır

17-Anne ve babanız yaşlılık dönemlerinde nerede kalmışlardı?

- a)bizimle b)tek başlarına c)akrabalarla d)diğer

18-Tercih durumunuz olsa şu an nerede kalmak istersiniz?

- a)çocuklarımla b)yalnız c)Huzurevinde d)akraba veya komşu
e)Diğer

19-Yaşayan kardeşleriniz varsa şuan nerede kalmaktalar?

- a)huzurevinde b)yalnız c)çocuğunun yanında d)akrabalarla e)Diğer

20-Huzurevinde kimle yaşıyorsunuz?

- a)eşimle b)kardeşimle c)Akraba d)Yalnız e)Diğer

21-Devletten beklentiniz nedir?

- a)önem verilsin b)tüm muhtaçlara açık olsun c)ücretsiz olsun d)yöneticiler
uzman olsun e)hepsi

22-Sizce aile büyüklerinin nerede yaşaması en doğrusudur?

- a)çocuklarıyla ve ailesiyle b) yalnız c)huzurevinde d)akrabalarla
e)Diğer

23-Sizce yaşlıların huzurevinde kalmalarının asıl nedeni nedir?

- a)ailelerin artık yaşlıları yük olarak görmesi b)daha rahat olması c)yaşlıların
böyle istemesi d)ekonomik sebepler e)Diğer

24-Kendi anne ve babanızın yaşlılığında yada dedelerinizin ve büyükannelerinizin yaşlılık dönemlerinde huzurevinde kalma bu kadar yaygın bir durum muydu?

- a)evet b)hayır

25-Sizce geçen zamanla birlikte yaşlılara verilen değer ne durumdadır?

- a)artmaktadır b)azalmaktadır c)değişmemiştir

26-Sizce daha önceki zamanlarda yaşasaydınız yaşlılık döneminizde nerede yaşıyor olurdunuz?

- a)Huzurevi b)ailemle c)yalnız d)diğer

27-Huzurevi sizce nasıl bir yerdir?

- a)Yaşıtlarımla birlikte olacağım bir yerdir
- b)Çocuklarımla geçinemediğimde sığınabileceğim bir yerdir.
- c)Ekonomik sıkıntıda kalabileceğim bir yerdir.
- e)Hayatımın sonunu beklediğim bir yerdir.
- f)Diğer

28-Şu anda en çok nerede olmak isterdiniz?

- a)Dışarıda tek başıma yaşamak isterdim
- b)Dışarıda eşimle birlikte olmak isterdim
- c)Dışarıda çocuklarımla olmak isterdim
- d)Huzurevinde
- e)Diğer

29-Huzurevine gelmeden önce huzurevi hakkında ne düşünüyordunuz?

- a)Düşkünlere bakılan yer
- b)Yaşlıların bir arada yaşadıkları bir yer
- c)Güvenli, profesyonel yardım alınabilecek bir yer
- d)Diğer

30-Sizce geçen zamanla birlikte aile içersinde yaşlıların söz hakkı ve aile içersinde alınan kararlarda etki etme hakkı ne durumdadır.

- a)Eskiden alınan kararlarda çok etkili idi şimdi değil, yaşlının söz hakkı gittikçe azalmaktadır.
- b)Eskiden de ailede yaşlılar alınan kararlara karışmazdı şimdi de
- c)Eskiden alınan kararlara etki edemezdi şimdi edebiliyor, yaşlının söz hakkı artmaktadır.
- d)Eskiden de kararlara etki edemezdi şimdi de.

ÖZGEÇMİŞ

21. 07. 1980 tarihinde İstanbul- Bakırköy’de doğdu. İlk ve orta öğrenimini İstanbul’da tamamladı. 2000 yılında Dumlupınar Üniversitesi Sosyoloji Bölümünü kazandı. 2004 yılında Fen- Edebiyat fakültesinden birincilikle mezun oldu. 2004 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde Yüksek Lisansa başladı. 2006 Şubat tarihi itibariyle Sakarya Üniversitesinde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaya başladı. Halen burada görevine devam etmektedir.